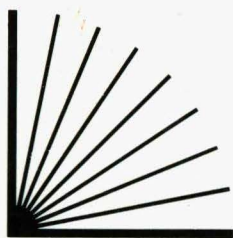

Notat 2/87

Lisbet Berg og
Per Olaf Aamodt

Tid til studier?

Studenters bruk av tid på forskjellige
aktiviteter en uke i mars 1985

Utredninger om forskning og høyere utdanning
NAVF's utredningsinstitutt
Norges allmennvitenskapelige forskningsråd

Notat 2/87

Lisbet Berg og
Per Olaf Aamodt

Tid til studier?

Studenters bruk av tid på forskjellige
aktiviteter en uke i mars 1985

Utredninger om forskning og høyere utdanning
NAVF's utredningsinstitutt
Norges allmennvitenskapelige forskningsråd

Notat 2/87

Publ. 1987
1007841000

1987 års årsrapport

Årsrapport om virksomhedens økonomiske og finansielle forhold for 1987

ISBN 82-7218-180-0
ISSN 0800-4331

Virksomhedens økonomiske og finansielle forhold for 1987

FORORD

I denne tredje delrapporten fra prosjektet "Studentenes tidsbruk og studieforhold" tar vi opp studentenes bruk av tid. Rapporten bygger på en tidsnyttingsundersøkelse våren 1985. Tidligere er rapportene, "Trengsel eller trivsel?", notat 11/85 og "Belastning eller berikelse?", notat 8/86 sendt ut.

Prosjektet "Studentenes tidsbruk og studieforhold" gjennomføres med økonomisk støtte fra Norges råd for anvendt samfunnsforskning (NORAS), (tidligere RFSP), Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Kultur- og vitenskaps-departementet og Norsk Studentunion. Prosjektet ble startet i 1984 og skal være avsluttet i løpet av 1987. Formålet er å gi en bred kartlegging av hvordan studentene deler sin tid mellom studier og andre aktiviteter, og hvordan dette slår ut i studiet.

Undersøkelsens materiale faller i to ulike deler: En spørreskjemaundersøkelse foretatt blant et utvalg på 3 751 studenter, og en tidsnyttingsundersøkelse foretatt våren 1985.

Publiseringen av materialet vil skje gjennom tre delrapporter og en sluttrapport. Delrapport 1 tok opp studentenes bruk og vurdering av studietilbudet, mens delrapport 2 tok opp inntektsgivende arbeid, omsorgsansvar og studenttillitsverv.

Til støtte for prosjektarbeidet er det etablert en rådgivningsgruppe bestående av utredningsleder Gudbrand Kvaal, Kultur- og vitenskaps-departementet, seksjonsleder Kirsti Harg, Universitetet i Oslo og Thorvald Sirnes, Norsk Studentunion.

Lisbet Berg har hatt hovedansvaret for analysen av tidsbruksmaterialet. Hun har skrevet kapittel 3, 4, 5 og 6, mens Per Olaf Aamodt har skrevet kapittel 1 og 2. Rolf Edvardsen har nedlagt et stort arbeid i planleggingen av prosjektet, mens Nils Vibe har tilrettelagt datamaterialet for EDB, deltatt i utformingen av prosjektet og gitt kommentarer til denne rapporten. Gunnar Åsen og Elin Olsen har vært engasjert som utredningsassistenter og har stått for kodingen av undersøkelsens materiale. Også Hedvig Broch har vært engasjert på prosjektet og har vært med i utformingen av rapporten. Det engelske sammendraget er oversatt av Sue Ellen Walters. Torbjørn Kanestrøm har laget figurene. Vi takker ellers Tom Colbjørnsen og Inger Furseth for kommentarer. Per Olaf Aamodt har vært prosjektleder.

Oslo, april 1987
NAVF's utredningsinstitutt

Sigmund Vangsnes

... og ...

... og ...

... og ...

... og ...

... og ...

... og ...

... 1987 ...

... 1987 ...

INNHOLD

	Side
TABELLOVERSIKT.....	7
SAMMENDRAG.....	11
1 INNLEDNING.....	19
1.1 Bakgrunn og formål.....	19
1.2 Tidsnyttingsundersøkelse som metode.....	20
1.3 Opplegg og utvalg.....	24
1.4 Måling av tid brukt til studier.....	30
2 TIDSBRUK HOS GJENNOMSNITTSSTUDENTEN.....	33
2.1 Innledning.....	33
2.2 Gjennomsnittsstudentens ukeplan.....	34
2.3 Variasjoner i tidsbruk.....	39
3 HVA KJENNETEGNER STUDENTENE VED DE FORSKJELLIGE FAGENE?.....	46
3.1 Yrkesaktivitet.....	46
3.2 Alder.....	49
3.3 Kjønnsfordeling.....	53
3.4 Omsorgsforpliktelser.....	54
3.5 Studieprogresjon (inneværende semester).....	57
3.6 Typisk eller atypisk registreringsuke.....	60
4 STUDENTENES TIDSBRUK PÅ FORSKJELLIGE FAG.....	62
4.1 Målemetode og fagenes egenart.....	62
4.2 Tidsbruk på alle målte aktiviteter etter fag.....	64
4.3 Kjønnsforskjeller i tidsbruk.....	67
4.4 Veiledning.....	70
4.5 Studentene som ikke studerer.....	75
4.6 Tidsbruken til studenter som følger normal studieprogresjon.....	80
4.7 Yrkesaktivitetens innvirkning på faglig aktivitet.....	84
4.8 Yrkesaktivitetens relevans for studiet.....	91
4.9 Hva slags arbeid har studentene?.....	95
4.10 Omsorgsarbeidets innvirkning på faglig aktivitet.....	96
4.11 Betydning av omsorgsansvar for kvinnelige og mannlige studenter..	98
4.12 Alder.....	101
5 HVORDAN ER STUDIEMÅTEN?.....	105
5.1 Fagenes egnethet for selvstudier.....	108
5.2 Yrkesaktivitetens innvirkning på studiemåten.....	109
5.3 Studiemåte på forskjellige nivå.....	115
5.4 Hvor utføres studiene?.....	116
5.5 Nødvendig og total tilstedeværelse ved universitetet.....	119
6 NÅR GJØR DE DET?.....	123
6.1 Aktivitetsnivået mandag 18. mars til søndag 24. mars 1985.....	124
6.2 Aktivitetsnivå på forskjellige fag.....	127
6.3 Aktivitetsnivå i løpet av døgnet.....	133
6.4 Aktivitetsnivå for studenter med og uten barn.....	135
6.5 Aktivitetsnivå for yrkesaktive og ikke-yrkesaktive studenter.....	139
6.6 Hvilke dager arbeider de?.....	142
ENGLISH SUMMARY.....	145
SPØRRESKJEMA.....	153

199

199

200

201

202

203

204

205

206

207

208

209

210

211

212

213

214

215

216

217

218

219

220

221

222

223

224

225

226

227

228

229

230

231

232

233

234

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

245

246

247

248

249

250

251

252

253

254

255

256

257

258

259

260

261

262

263

264

265

266

267

268

269

270

271

272

273

274

275

276

277

278

279

280

281

282

283

284

285

286

287

288

289

290

291

292

293

294

295

296

297

298

299

300

301

302

303

304

305

306

307

308

309

310

311

312

313

314

315

316

317

318

319

320

321

322

323

324

325

326

327

328

329

330

331

332

333

334

335

336

337

338

339

340

341

342

343

344

345

346

347

348

349

350

351

352

353

354

355

356

357

358

359

360

361

362

363

364

365

366

367

368

369

370

371

372

373

374

375

376

377

378

379

380

381

382

383

384

385

386

387

388

389

390

391

392

393

394

395

396

397

398

399

400

401

402

403

404

405

406

407

408

409

410

411

412

413

414

415

416

417

418

419

420

421

422

423

424

425

426

427

428

429

430

431

432

433

434

435

436

437

438

439

440

441

442

443

444

445

446

447

448

449

450

451

452

453

454

455

456

457

458

459

460

461

462

463

464

465

466

467

468

469

470

471

472

473

474

475

476

477

478

479

480

481

482

483

484

485

486

487

488

489

490

491

492

493

494

495

496

497

498

499

500

TABELLER	Side
Tabell 1.1 Utvalgssammensetning og svar	26
Tabell 1.2 Sammenlikning mellom tidsnyttngsdataene fra våren 1985 og spørresjemadataene fra høsten 1984	28
Tabell 2.1 Timer og minutter brukt på ulike aktiviteter for mannlige og kvinnelige studenter	35
Tabell 2.2 Studenter fordelt etter antall timer pr. uke brukt på ulike studierelevante aktiviteter. Prosent	37
TABELL 2.3 Gjennomsnittlig timetall pr. uke brukt på ulike aktiviteter etter om uka 18.-24. mars var en typisk uke	38
Tabell 2.4 Gjennomsnittlig timetall pr.uke brukt på ulike aktiviteter etter om studiet er hovedbeskjeftigelsen	39
Tabell 2.5 Gjennomsnittlig timetall pr. uke brukt på ulike aktiviteter etter kjønn og yrkesaktivitet	40
Tabell 2.6 Gjennomsnittlig timetall pr. uke brukt på ulike aktiviteter for mannlige og kvinnelige studenter med og uten ansvar for pass av barn på dagtid	41
Tabell 2.7 Gjennomsnittlig timetall pr. uke brukt på ulike aktiviteter etter alder	42
Tabell 2.8 Gjennomsnittlig timetall pr. uke brukt på ulike aktiviteter etter studieprogresjon	44
Tabell 3.1 Kvinnelige og mannlige studenter på forskjellige fag etter grad av yrkesaktivitet. Prosent.	47
Tabell 3.2 Kvinnelige og mannlige studenter på forskjellige fag etter alder. Prosent.	50
Tabell 3.3 Gjennomsnittlig alder og gjennomsnittlig yrkesaktivitet for studenter på forskjellige fag. Timer pr. uke og år.	52
Tabell 3.4 Studentenes kjønn på forskjellige fag. Prosent.	53
Tabell 3.5 Studenter på forskjellige fag etter kjønn og om de har barn. Prosent.	56
Tabell 3.6 Kvinnelige og mannlige studenter på forskjellige fag etter om de ser på studiet som hovedbeskjeftigelse. Prosent.	58
Tabell 3.7 Kvinnelige og mannlige studenter på forskjellige fag etter studieprogresjon inneværende semester. Prosent. ..	59
Tabell 3.8 Studenter på forskjellige fag etter om de som mente registreringsuken var typisk eller atypisk. Prosent. ..	61

	Side
Tabell 4.1 Gjennomsnittlig tidsbruk pr. uke for studenter på forskjellige fag; div studierelevante aktiviteter, yrkesaktivitet, studenttillitsverv og reiser. Timer.	65
Tabell 4.2 Gjennomsnittlig tidsbruk pr. uke for kvinnelig og mannlige studenter på forskjellige fag. Timer.	68
Tabell 4.3 Gjennomsnittlig veiledningstid pr. uke for kvinnelige og mannlige studenter på forskjellige fag blant de som mottok veiledning. Minutter.	72
Tabell 4.4 Kvinnelige og mannlige studenter på forskjellige fag som <u>ikke</u> hadde utført diverse faglige aktiviteter i registreringsuken . Prosent.	76
Tabell 4.5 Gjennomsnittlig tidsbruk pr. uke for kvinnelige og mannlige studenter på forskjellige fag. Studenter uten tidsbrukskår er ikke med. Timer.	78
Tabell 4.6 Gjennomsnittlig tidsbruk pr. uke for kvinnelige og mannlige studenter som følger normal studieprogresjon. Forskjellig fag. Timer.	81
Tabell 4.7 Gjennomsnittlig tidsbruk pr. uke for yrkesaktive og ikke-yrkesaktive studenter på forskjellige fag. Timer.	85
Tabell 4.8 Gjennomsnittlig tidsbruk pr. uke for studenter på forskjellige fag etter grad av yrkesaktivitet. Timer. (Gjennomsnittsverdier beregnet utifra mindre enn 15 enheter står i parentes.)	87
Tabell 4.9 Studenter på forskjellige fag's vurdering av yrkesaktivitetens relevans for studiet. Prosent.	92
Tabell 4.10 Arbeidets relevans for studenter med forskjellig grad av yrkesaktivitet. Prosent.	94
Tabell 4.11 Yrke til studenter på forskjellige fag. Prosent.	96
Tabell 4.12 Gjennomsnittlig tidsbruk pr. uke for studenter på forskjellig fag, med og uten barn. Timer.	97
Tabell 4.13 Gjennomsnittlige tidsbrukdifferanser etter om studentene har barn eller ikke, og etter kjønn. Timer.	98
Tabell 4.14 Gjennomsnittlig tidsbruk til studier pr. uke for studenter på forskjellige fag etter alder. Timer. (Gjennomsnitts verdier beregnet ut fra færre enn 15 enheter står i parentes.)	101
Tabell 4.15 Gjennomsnittlig tidsbruk til arbeid pr. uke for studenter på forskjellige fag etter alder. Timer (Gjennomsnittsverdier beregnet ut fra færre enn 15 enheter står i parentes.)	101

	Side
Tabell 4.16	Gjennomsnittlig alder for studenter på forskjellige fag etter kjønn og studienivå. År. 103
Tabell 5.1	Forskjellige studieaktiviteters andeler av den totale tid brukt til studier for studenter på forskjellige fag. Prosent. 106
Tabell 5.2	Undervisningens og de selvstendige faglige aktiviteters andel av den totale studietid for yrkesaktive og ikke-yrkesaktive studenter på forskjellige fag. Prosent. Timer i parentes. 110
Tabell 5.3	Tidsdifferanser mellom de ikke-yrkesaktive og de yrkesaktive studentene omregnet til prosent..... 112
Tabell 5.4	Undervisningens henholdsvis de selvstendige faglige aktiviteters andel av den totale studietid for studenter på forskjellige fag og på forskjellig nivå. Prosent. Timer i parentes. 115
Tabell 5.5	Studierelevante aktiviteter utført hjemme og på universitetet for studenter på forskjellige fag. Prosent. Timer i parentes. 117
Tabell 5.6	Differanse mellom tilstedeværelse på universitetet og nødvendig tilstedeværelse på universitetet etter fag. Prosent. Timer i parentes. 119
Tabell 5.7	Utnytting av forelesningstilbudet for studenter på forskjellige fag. Resultater fra "Trenghet eller trivsel?"..... 121
Diagram 6.1	Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt i løpet av registreringsuken for alle studentene. N=663. 125
Diagram 6.2	Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt mandag - torsdag for sosiologistudentene. N=115. 127
Diagram 6.3	Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt mandag - torsdag for norskstudentene. N=109. 128
Diagram 6.4	Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt mandag - torsdag for jusstudentene. N=149. 128
Diagram 6.5	Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt mandag - torsdag for sosialøkonomistudentene. N=107. 129
Diagram 6.6	Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt mandag - torsdag for realfagstudentene. N=166. 129
Diagram 6.7	Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag 20 mars 1985 for alle studentene. N=663. 134

	Side
Diagram 6.8 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for studenter uten barn. N=539.	135
Diagram 6.9 Aktivitetsnivå på forskjellig tidspunkt onsdag for studenter med barn. N=124.	136
Diagram 6.10 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for mannlige studenter uten barn. N=285.	137
Diagram 6.11 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for kvinnelige studenter uten barn. N=253.	137
Diagram 6.12 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for mannlige studenter med barn. N=34.	138
Diagram 6.13 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for kvinnelige studenter med barn. N=90.	138
Diagram 6.14 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for ikke-yrkesaktive studenter. N=315.	140
Diagram 6.15 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for yrkesaktive studenter. N=348.	140
Diagram 6.16 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for studenter som hadde inntektsgivende arbeid onsdag. N=199.	141
Tabell 6.1 Andel studenter på forskjellige fag som var yrkesaktive på forskjellige dager. Prosent.	143

SAMMENDRAG

"Tid til studier?" er det tredje notatet fra prosjektet "Studenters tidsbruk og studieforhold". Formålet med prosjektet har vært å beskrive situasjonen til dagens student.

Det første notatet, "Trengsel eller trivsel?" (11/85) tok for seg studentenes utnyttning og vurdering av tilbudet ved universitetene. I det andre notatet "Belastning eller berikelse?" (8/86) var hovedhensikten å få kartlagt omfanget av inntektsgivende arbeid, studenttillitsverv og omsorgsansvar, og å se hvilken innvirkning disse forholdene har på studieprogresjonen og bruken av tilbudene. I dette tredje notatet tar vi opp studentenes tidsbruk. Igjen ser vi på studentenes forpliktelser utover studiene, og hvordan dette får betydning for tiden de bruker til studier og for studiemåten. Utgangspunktet for tidsnyttingsundersøkelsen er tid som en knapp ressurs, en ressurs som flere ulike aktiviteter konkurrerer om.

De to første notatene bygger i hovedsak på en spørreskjemaundersøkelse blant 2 595 studenter fra bestemte fakulteter og fag ved universitetene i Oslo og Bergen og fra NTH. I det siste notatet tar vi utgangspunkt i 663 studenters tidsregistreringer i løpet av en uke våren 1985. I tidsnyttingsundersøkelsen har vi bare med studenter fra Universitetet i Oslo, representert ved fagene norsk (nordisk), sosiologi, jus, sosialøkonomi og realfag.

Vi har registrert hvor lang tid studentene har brukt til forskjellige studierelevante aktiviteter og om aktiviteten har foregått på universitetet eller annet sted. Videre har vi beregnet hvor mye tid studentene har brukt til inntektsgivende arbeid, reiser og studenttillitsverv.

Gjennomsnittsstudentens arbeidsuke

I følge vår undersøkelse er gjennomsnittsstudentens ukentlige arbeidstid på 37 timer. Av dette brukes 10 timer til inntektsgivende arbeid og en halv time til studenttillitsverv. Resten, 26 og en halv time, brukes

direkte til studier. Lengre pauser, litteratursøking o.l. er ikke tatt med. Dette må vi ta hensyn til dersom vi skal sammenligne studenters arbeidsdag med normalarbeidsdagens lengde. Når vi i tillegg vet at gjennomsnittstudentens tidsbruk påvirkes av sykefravær, fridager, omsorgsarbeide, o.a., kan vi slutte at studentenes arbeidsdag ofte er lengre enn normalarbeidsdagen.

Høyest tidsbruk totalt på de aktivitetene vi har målt, har studentene med inntektsgivende arbeid i mer enn 31 timer pr. uke. Dette gjelder for elleve prosent, eller hver niende student. Gjennomsnittlig har de inntektsgivende arbeid i 40,5 timer og i tillegg til dette bruker de 12,3 timer på studierelevante aktiviteter.

Mest tid direkte til studier, nesten 33 timer pr. uke, bruker mannlige studenter som ikke har noe inntektsgivende arbeid og kvinner som arbeider fra en til syv timer pr. uke. (Kvinnene som ikke arbeider bruker mindre tid til studier fordi en del av dem har omsorgsarbeide ved siden av studiene). Godt og vel halvparten av studentene bruker fra 20 til 40 timer totalt til studier pr. uke. Et lite antall (4 %) har ikke brukt noe tid i det hele tatt, mens like mange har brukt 50 timer eller mer på studiene. Gjennomsnittstall, som vi stort sett går ut fra i dette notatet, dekker over spredning i tidsbruk. Hovedinntrykket er at spredningen er relativt stor, men det er likevel en betydelig konsentrasjon rundt gjennomsnittet.

Yrkesaktive studenter

Rundt halvparten av studentene var yrkesaktive i løpet av registreringsuken. På en vanlig virkedag var nesten hver tredje student (fra 29 til 31 %) i inntektsgivende arbeid. Man kan gjerne studere og ha inntektsgivende arbeid i løpet av en og samme dag, men vi kan likevel hevde at tilgjengelig studietid begrenses sterkt p.g.a. yrkesaktivitet for 30 prosent av studentene, hver dag. Hvilke studenter dette rammer kan naturligvis variere fra dag til dag. Sannsynligvis vil både det sosiale og det faglige studiemiljøet preges av høy fraværspersent.

Den yrkesaktive gjennomsnittsstudenten hadde inntektsgivende arbeid i ca. 20 timer i uken. Studieinnsatsen ble redusert med langt færre - noe under åtte - timer. Resultatene tyder dermed på at yrkesaktivitet stjeler mer av studentenes fritid enn av deres studietid. Tilsammen studerte den yrkesaktive gjennomsnittsstudenten noe over 22 timer i uken.

Studentene som fulgte normal studieprogresjon hadde en langt lavere yrkesaktivitet. Deres arbeidsuke var på 36 timer hvorav 6 timer ble brukt til inntektsgivende arbeid og resten til studier.

I "Trenghet eller trivsel?" kom vi fram til at yrkesaktivitet opp til 15 timer i uken hadde liten betydning for utnyttning av universitetstilbudene. Dette bildet kan vi nå nyansere noe ved hjelp av resultatene fra tidsnyttingsundersøkelsen. Tar vi utgangspunkt i studentene som følger normal studieprogresjon og bruker deres gjennomsnittlige studietid som sammenligningsgrunnlag, viser det seg at studentene som var yrkesaktive i 16 til 30 timer gjennomsnittlig brukte i underkant av 10 timer mindre til studier i uken. Men studentene som var yrkesaktive i 8 til 15 timer bruker også mindre tid (ca. 4 timer) til studier pr. uke enn studentene som følger normal studieprogresjon. For studentene som hadde inntektsgivende arbeid i mer enn 31 timer pr. uke slår yrkesaktiviteten kraftig ut i redusert studietid (ca. 18 timer).

Yrkesaktiviteten behøver ikke bare være studiehemmende selv om tid brukt til studier reduseres ved økt yrkesaktivitet. Arbeidet kan i seg selv være studierelevant og lærerikt. Det viser seg at blant de studentene som har lang arbeidstid er det en større andel som mener arbeidet er studierelevant enn blant de med kort arbeidstid.

Studentene sprer seg på mange forskjellige yrker. Norskstudentene er mest homogene i valg av yrke ved siden av studiene: Hele 42 prosent av de yrkesaktive norskstudentene arbeider som lærere. Drosjesjåfører derimot, var det svært få av: I hele utvalget var det bare én prosent av studentene som hadde arbeidet som drosjesjåfører i løpet av registreringsuken.

Ikke-yrkesaktive studenter

De ikke-yrkesaktive studentene på sosialøkonomi og realfag bruker mer tid på studier enn "normalstudentene" (ved samme fag). Slik er det derimot ikke på sosiologi, norsk og jus. Der bruker de ikke-yrkesaktive studentene mindre tid til studier enn "normalstudentene". Dette skyldes i stor grad at mange av de ikke-yrkesaktive studentene på disse fagene har omsorgsforpliktelser som begrenser tilgjengelig studietid. På realfag oppgir på den annen side 19 % av de ikke-yrkesaktive at de følger en raskere studieprogresjon enn normalt. Det kan med andre ord være forskjellige årsaker/-moter for ikke å ha inntektsgivende arbeid ved siden av studiene.

Studentfedre og studentmødre

Hver femte student i utvalget hadde hjemmeboende barn. Studenter som har barn bruker 8,1 timer mindre pr. uke til studier enn det deres medstudenter uten barn gjør.

Vi fant nesten ingen forskjeller i tidsbruk mellom kvinnelige og mannlige studenter uten barn. Blant studentene med barn derimot, fant vi store tidsbrukforskjeller: Mannlige studenter med barn har inntektsgivende arbeid i 14,9 timer mer pr. uke enn kvinnelige studenter med barn. Kvinnelige og mannlige studenter uten barn arbeider gjennomsnittlig like mange timer i uken. Kanskje litt overaskende er det mennenes studietidsbruk som synker mest når de får barn. Først og fremst skyldes dette sterk økning i yrkesaktivitet. Kvinnene derimot, reduserer sin innsats i yrkeslivet når de får barn.

Det ser ut til at kjønnsrollemønsteret først slår ut i tidsbrukforskjeller når studentene blir foreldre gjennom at menn får økte forsørgerforpliktelser, mens kvinner får økte omsorgsforpliktelser.

Få av studentene har barn med hverandre. Den målte tidsbruken tyder på at kvinnelige studenter med barn gjerne er gift med menn som kan forsørge dem. Yrkesaktiviteten til de mannlige studentene med barn, tyder på at de langt oftere enn kvinnene må bidra til familiens forsørgelse ved siden

av studiene. I utvalget er det nesten tre ganger så mange kvinnelige som mannlige studenter som har barn. Det vil si at mellom hver tredje og fjerde kvinnelige student har barn. Årene med studieforpliktelser og årene med småbarnsforpliktelser overlapper lett hverandre dersom spesielt de kvinnelige studentene ønsker å være i rute med sine ikke-studerende medsøstre. Dessuten kan det være mer fordelaktig å ha småbarn i studietiden, med gode fleksitidsordninger, enn å vente til en skal etablere seg i yrkeslivet.

Kjennetegn ved studentene på forskjellige fag

Det kan se ut som om forskjellige fag trekker til seg forskjellige studenter. For det første er det omtrent like mange kvinnelige som mannlige studenter med i tidsnyttingsundersøkelsen, men de fordeler seg ikke jevnt på fagene. Norsk og sosiologi er kvinne-dominerte. På jus er kjønnsfordelingen forholdsvis jevn. Sosialøkonomi og realfag er fremdeles mannsdominerte fag. På de mannsdominerte fagene er likevel litt mer enn hver tredje student kvinne (Innen realfag kan kjønnsforskjellene være større på enkeltfag). På norsk er på den annen side bare hver fjerde student mann.

For det andre varierer alderssammensetningen. På norsk er 31 prosent av studentene over 33 år gamle. På sosialøkonomi gjelder dette for 2 prosent av studentene. Gjennomsnittsalderen blant studentene varierer fra 31 år på norsk til 25 år på sosialøkonomi og realfag.

For det tredje varierer yrkesaktiviteten, som i utgangspunktet er høy på alle fagene: På sosiologi var 70 prosent av studentene yrkesaktive, mens det på realfag var 46 prosent som hadde hatt inntektsgivende arbeid i løpet av registreringsuken.

Tidsbrukvariasjoner mellom fagene

Ikke uventet fant vi store tidsbrukvariasjoner mellom fagene. I utgangspunktet går vi ut fra at alle fagene er ment å kreve like mye faglig innsats. Tidsbrukvariasjoner vil oppstå som følge av fagenes forskjellige studieopplegg, egenart og studentgruppens ulike forpliktelser utover studiene.

Andel studenter som oppgir å følge normal studieprogresjon inneværende semester varierer sterkt fra 37 prosent på sosiologi til 76 prosent på sosiløkonomi. På sosialøkonomi følger i tillegg 6 prosent en raskere studieprogresjon enn normalt, mens dette gjelder for 3 prosent av sosiologistudentene. Høyest andel "raske" studenter har realfag. Der oppgir 15 prosent at de følger en raskere studieprogresjon enn normalt inneværende semester.

Gjennomsnittlig tid brukt til studier i løpet av en uke varierer fra 20,9 timer på sosiologi til 31,2 timer på realfag. Samtidig varierer yrkesaktiviteten fra 14,8 til 8,1 timer. I tillegg har flere av studentene på sosiologi barn.

Når vi bare sammenligner tidsbruken til studentene som sier de følger normal studieprogresjon inneværende semester, synker tidsbrukvariasjonene kraftig. For alle fagene gjelder at gjennomsnittlig tid brukt til studier er høyere for studenter som oppgir å følge normal studieprogresjon enn tilsvarende tall for alle studentene. Likeledes gjelder for alle fagene at studentene som følger normal studieprogresjon har lavere yrkesaktivitet enn gjennomsnittlig yrkesaktivitet for hele faget. Det ser ut som om studentenes yrkesaktivitet pr. i dag hindrer mange i å følge normal studieprogresjon. Jo høyere gjennomsnittlig alder og jo høyere yrkesaktivitet det er på et fag, desto kortere er gjennomsnittlig tid brukt til faglige aktiviteter.

Studiemåten

Det er ikke bare den målte tidsbruken som varierer fra fag til fag. Studiemåten, eller forholdet mellom de forskjellige aktivitetene, varierer også. F.eks. bruker jusstudentene 69 prosent av all studietid på lesing, mens realfagstudentene bare leser i 38 prosent av studietiden. Undervisningsdelens betydning varierer også. Norskstudentene bruker 31 prosent av sin studietid på å følge undervisning, mens sosiologistudentene bare setter av 16 prosent av sin studietid til forelesninger, seminarer og kollokvier.

Studiemåten endrer seg også etterhvert som studentene avanserer i studiene. De selvstendige faglige aktivitetene (lesing, arbeid med oppgave, EDB- og laboratoriearbeid) utgjør en betydelig større del av studiene på hovedfagsnivå enn på grunn- og mellomfagsnivå for alle fagene bortsett fra jus. Jusstudentenes studiesituasjon preges på den annen side av at de selvstendige faglige aktivitetene utgjør en høy andel på alle nivåer. Jus ser ut til å være det studiet som i minst grad endrer karakter etter nivå. Hovedfagsstudentene på de fagene vi har sett på har "likere" studiemåter enn hva vi fant på grunn- og mellomfagsnivå.

Hvor utføres studiene?

Mesteparten av studiene utføres på universitetet. Gjennomsnittstudenten har 8,1 timer pr. uke bundet til universitetstilknyttede aktiviteter (undervisning, EDB,- og laboratoriearbeid). Dette utgjør 30 prosent av den samlede studietid. Utover dette tilbringer gjennomsnittstudentene ytterligere 38 prosent av sin studietid, eller 9,8 timer, på universitetet.

Tilstedeværelse på universitetet varierer fra fag til fag. Sosiologistudentene utfører under halvparten av sine studierelevante aktiviteter på universitetet. Realfagstudentene, som tilbringer mest tid på universitetet, utfører mer enn tre fjerdedeler av sine studier på universitetet. Når vi sammenligner fagene, finner vi at jo større andel av studiet som utføres på universitetet, jo flere timer totalt bruker studentene gjennomsnittlig på å studere.

Når studeres det?

Foruten å se på gjennomsnittlig tidsbruk pr. student, har vi sett på andel studenter i aktivitet på forskjellige tidspunkt. Aktivitetsmønsteret ligner tildels det vi ville forvente hos en "vanlig" yrkesgruppe; høy aktivitet i ukens vanlige virkedager og lav aktivitet i weekenden.

Mesteparten av studieaktiviteten foregår mellom klokken 09.00 og 17.00. Men en betydelig andel av studentene er i aktivitet etter normalarbeidsdagens slutt. Omtrent hver tredje student var f.eks. opptatt med studier onsdag kl. 18.35. Det ser ikke ut til at nattarbeid eller kveldsarbeid er særlig utbredt blant studentene.

Vi vet at yrkesaktivitet reduserer studietidsbruken. Både yrkesaktiviteten og studieaktiviteten er høyest mellom klokken 09.00 og klokken 17.00. Med andre ord vil økt yrkesaktivitet blant studentene antageligvis føre til lavere bruk av universitetets tilbud. Tar vi for oss et gitt tidspunkt, f.eks. onsdag klokken 13.35, viser det seg at mindre enn en fjerdedel av de som hadde inntektsgivende arbeid den dagen var på universitetet, mens over halvparten av de ikke-yrkesaktive studentene var tilstede. På alle de registrerte tidspunktene var andelen studenter som var tilstede på universitetet lavere for de yrkesaktive enn for de ikke-yrkesaktive studentene. Når yrkesaktiviteten blant studentene øker kan man med andre ord øke studenttallet uten at det blir særlig trangere om plassen på lesesalen, ved terminalen eller på seminarene.

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn og formål

Formålet med prosjektet "Studentenes tidsbruk og studieforhold" er å beskrive situasjonen til dagens student. Tidsbruk og studieeffektivitet står i fokus. Studentmassen består i større grad enn tidligere av eldre studenter, flere kvinner, flere med barn og flere med inntektsgivende arbeid. Mange tar heller ikke sikte på å gjennomføre et fullt embetsstudium, men er bare ute etter eksamen i enkelte fag. Utbyggingen av høgskolesystemet og muligheter for å kombinere eksamener fra forskjellige institusjoner har vært med å fremme en slik utvikling. Universitetet har tradisjonelt vært innrettet mot unge, ugifte heltidsstudenter som stort sett har fulgt en optrukket rute gjennom studiene fram til en endelig avsluttende eksamen. Mange signaler kan tyde på at universitetets tilbud ikke er like godt tilpasset dagens studenter. Stryk og frafall ser ut til å øke, noe som innebærer problemer for den enkelte student, og betydelig sløsing med samfunnets ressurser.

En bred kartlegging av studentenes situasjon slik dette prosjektet sikter mot, kan gi svar på mange av de spørsmålene som reises om universitetsstudiene. Denne rapporten tar opp studentenes tidsbruk. Tidsnyttingsundersøkelsen blant studenter ble gjennomført våren 1985, og den gir et langt mer nærgående innblikk i studentenes situasjon enn det tradisjonelle spørreskjemaundersøkelser kan gi. Vi vil beskrive hvor mye tid studentene bruker på studierelevante aktiviteter, inntektsgivende arbeid og studenttillitsverv. Variasjoner i tidsbruk, både totalt og fordelt på de ulike aktivitetene, etter ulike bakgrunnsvariable og mellom de ulike studiene vil stå sentralt. Hvor mye reduseres f.eks. tid brukt til studier når studenter har inntektsgivende arbeid eller omsorgsplikter, og hvilke studierelevante aktiviteter skjæres det ned på?

Vi vil også sammenlikne tidsbruken i ulike studier. Variasjoner i tidsbruk kan skyldes at noen studier har flere studenter med inntektsgivende arbeid enn andre. Men det kan også være at selv for heltidsstudenter varierer tida brukt på studiene. Det kan være variasjoner i total arbeidsbelastning

i studiet, og det kan være ulik fordeling av tida på de forskjellige studierelevante aktivitetene. Vi kan ha å gjøre med lesefag, lyttefag eller øvefag.

Måling av arbeidstid kan være kontroversielt. Vi vil i avsnitt 1.3 diskutere måling av tid og bl.a. advare mot forenklede slutninger basert på tidsforskjeller mellom ulike fag. Forskjeller i anvendt tid mellom ulike fag kan danne utgangspunkt for diskusjoner om pensumøkning eller pensumreduksjoner. Men lav tidsbruk på et fag kan like gjerne brukes som en indikasjon på et ineffektivt studieopplegg. Vi vil for vår del være tilbakeholdne med å trekke slutninger basert på forskjellen mellom studiene når det gjelder tid brukt til studierelevante aktiviteter.

Tidsnyttingsundersøkelsen gir ikke bare muligheter for å måle anvendt tid. Den kan også brukes til å kartlegge når de ulike aktivitetene foregår. Vi vil derfor se på hvordan studentene sprer sine aktiviteter på ukas sju dager og på døgnetts 24 timer. Også her vil det være viktig å se på ulike grupper av studenter. Hvilken effekt har det på tidsdisponeringen at noen studenter har barn eller inntektsgivende arbeid?

1.2 Tidsnyttingsundersøkelse som metode

Formålet med å studere studentenes tidsbruk er å kartlegge arbeidsmengde og arbeidsmåte. Før vi går inn på den praktiske gjennomføringen vil vi si litt om bruken av tidsnyttingsundersøkelser generelt, og noen av de metodiske problemene som særmerker en slik undersøkelse blant studenter.

Tidsnyttingsundersøkelser, på engelsk Time Budget Studies, har vært i bruk innen samfunnsforskningen i lang tid. Sosiologer har lenge vært opptatt av hvordan mennesker har brukt tida. I Norge er det gjennomført to store tidsnyttingsundersøkelser av Statistisk Sentralbyrå i 1971-72 og 1980-81. NAVFs utredningsinstitutt har tidligere gjennomført en undersøkelse av prestenes arbeidsforhold (NAVFs utredningsinstitutt: Prestenes arbeidsforhold, Melding nr 1981:4), og det er også laget en

liknende undersøkelse blant lærere i grunnskolen (Halvor Fauske: Når tid ikke er penger...? FAFO-rapport nr 062 (1986)). Tidsutnyttingsundersøkelsen blant studenter er langt på vei gjennomført etter samme mønster som undersøkelsen blant prester.

Registrering av tidsbruk kan skje på mange ulike måter. Vi har valgt å bruke dagboksmetoden, dvs at aktivitetene skal registreres kronologisk etter hvert som de finner sted. Metoden er arbeidskrevende, både for respondenten og når det gjelder databehandling, men også den klart mest pålitelige. De fleste nyere tidsnyttingsundersøkelser bruker denne metoden, det gjelder både de to store undersøkelsene i Statistisk Sentralbyrå og FAFO-undersøkelsen blant lærere. I denne typen undersøkelser skal respondenten merke av når hver aktivitet starter og når den slutter. Som regel brukes faste aktivitetskoder for å angi hva slags aktivitet det dreier seg om.

Et viktig valg under planleggingen av en tidsnyttingsundersøkelse gjelder registreringsperioden. Mange undersøkelser bygger på bare en dags opptegnelser, eventuelt kan utvalget fordeles på ulike dager slik at alle dagene i uka dekkes. De norske undersøkelsene i SSB er lagt opp slik at det føres dagbok for to påfølgende dager, men utvalget er delt opp og periodene er fordelt utover ett helt år. På denne måten får man et materiale som fanger opp variasjonene i tidsbruk over året. Et slikt opplegg ville på mange måter ha vært det beste også når det gjelder studentene. Studieaktiviteten endrer klart karakter i løpet av et semester, ikke minst avhengig av om det er et eksamenssemester eller ikke. Fordi et slikt opplegg er komplisert og arbeidskrevende å administrere har vi valgt en enklere løsning. Vi valgte ut en bestemt uke midt i semesteret som en typisk uke. Valget av uke er gjort i samråd med prosjektets referansegruppe der både studenter og universitetsadministrasjonen er representert. Kortere registreringsperiode var ikke aktuelt. Studentenes aktiviteter varierer fra dag til dag, dessuten ville vi også kartlegge aktiviteten på lørdag og søndag.

En naturlig innvending mot et slikt opplegg, er at en rekke respondenter vil hevde at registreringsperioden er atypisk. Innvendingen er riktignok mindre aktuell når en velger en såvidt lang periode som en uke, men det

vil alltid kunne inntreffe spesielle hendelser (f.eks. sykdom) som gjør at en bestemt uke avviker fra det vanlige. En slik innvending har imidlertid først og fremst vekt dersom målet hadde vært å gi et bilde av den enkelte respondents tidsbruk. Vi er ute etter karakteristiske trekk ved grupper av studenter, og det karakteristiske er nettopp at det er variasjoner mellom individene. At en student jobber lite eller ingenting med studiene i en uke oppveies av at andre gjør mer enn normalt. Dermed skulle tidsbruken bli temmelig representativ for det tidsrommet vi kartlegger. En forutsetning er da at studenter som har gjort mindre enn vanlig rapporterer faktisk tidsbruk, ikke det de antar er vanlig tidsbruk i en gjennomsnittsuke.

Selve tidsregistreringen skjer som nevnt ved at respondentene angir start- og avslutningstidspunkt for faste aktivitetesalternativer. Bruken av prekodete alternativer letter bearbeidingen av de innkomne skjemaene. Det ligger selvsagt også her en risiko for at aktiviteter som studenten ikke synes passer inn under noen av alternativene kan falle ut. Inndelingen i alternativer er imidlertid satt opp slik at de burde kunne fange opp de aller fleste studierelevante aktiviteter.

Vår undersøkelse skiller seg fra både SSBs tidsnyttingsundersøkelser og FAFOs lærerundersøkelse ved at vi ikke krever regnskap over alle døgnetts 24 timer. Alle aktiviteter som ikke er angitt i dagboksskjemaet står bare som tomme rubrikker. Dette kan gi noen svakheter i utfyllingen fordi respondentene ikke tvinges til å gjøre rede for alle aktiviteter. Vi har dessuten avskåret oss fra de analysemulighetene som ligger i å trekke inn studentenes bruk av fritida. Undersøkelsens siktemål tilså imidlertid ikke at studenters fritidsbruk var noe sentralt tema. Da burde også respondentene spares for å rapportere inn disse opplysningene som sannsynligvis ikke ville ha blitt brukt. Arbeidsbelastningen ved å fylle ut dagboksskjemaet var dessuten stor nok som den var, og hensynet til en høyest mulig svarprosent veide tungt.

Aktivitetsskjemaet inneholder ikke noe alternativ for pass av barn eller annet omsorgsarbeid, selv om belastningen av dette er et sentralt tema. Vår begrunnelse for denne utelatelsen er at antall timer og minutter ikke på noen god måte er noen uttrykk for belastningen. Skulle vi f.eks.

bare registrere den tida man er i direkte kontakt med barnet, eller også den tida man har ansvaret for pass, men hvor tida samtidig kan brukes til å lese? Vi har løst problemet ved å stille en del tilleggsspørsmål i tidsregistreringsskjemaet. Dessuten har vi muligheten til å studere effekten av å ha barn indirekte, ved å sammenlikne tidsbruken til studenter med og uten barn.

Til slutt, hvor ærlige er respondenter når de fyller ut et dagboksskjema? Vil ikke de fleste gjerne både gi og ha et bilde av seg selv som mest mulig arbeidssomme og aktive? Er det ikke lett å "glemme" en halv times pause i lesinga, eller å se bort fra dødtid eller trekke linjen for oppgavearbeid et kvarter lenger enn reelt? Vi må være oppmerksomme på at det kan være slike tendenser til systematiske skjevheter. Vår undersøkelse berører forhold studentene er opptatt av, og som er tema i studentpolitisk debatt. Dette kan gi en tendens til å ville framheve de problematiske sidene ved studenttilværelsen. En slik tendens kan forsterkes dersom studentene har diskutert undersøkelsen seg imellom, noe som er fullt mulig siden vårt utvalg omfatter så mye som halvparten av alle studenter på enkelte fag. Vi har imidlertid ikke inntrykk av at undersøkelsen har stått så sentralt i studentenes bevissthet at det har funnet sted noen kollektiv påvirkning av utfyllingen. Tendensen til dreining i den ene eller andre retning er imidlertid neppe større enn i tilfellet med vanlige spørreskjemaundersøkelser. Dessuten blir utfyllingen enklest og raskest dersom respondentene prøver å gjengi det riktige framfor å "fikse" resultatene. Trolig er her dagboksmetoden mye tryggere enn andre former for tidsrapportering, siden det ikke er så enkelt å se resultatet av utfyllingen i form av timer og minutter.

Et siste metodisk spørsmål er om selve atferden endres som følge av arbeidet med å fylle ut dagboksskjemaet, dvs en form for observasjonseffekt. Når studentene registrerer sin bruk av tid og dermed blir mer oppmerksomme på det kan det føre til at tida utnyttes bedre.

1.3 Opplegg og utvalg

Undersøkelsen om studentenes tidsbruk og studieforhold er basert på et tidsregistreringsskjema sendt til et utvalg universitetsstudenter. Vi vil i dette kapitlet beskrive de utvalgskriteriene som ble benyttet, samt drøfte mulige skjevheter i det utvalget av studenter som fylte ut skjemaet. Selve skjemaet er gjengitt i vedlegg 1.

Denne undersøkelsen er begrenset til å si noe om universitetsstudentenes situasjon. Betegnelsen "universitet" dekker i dag følgende institusjoner: Norges landbrukshøgskole, Universitetet i Oslo, Menighetsfakultetet, Norges veterinærhøgskole, Arkitektshøgskolen i Oslo, Norges idrettshøgskole, Musikkhøgskolen, Statens kunstakademi, Universitetet i Bergen, Norges handelshøgskole, Universitetet i Trondheim (Den allmennvitenskapelige høgskolen og Norges tekniske høgskole) og Universitetet i Tromsø. Tilsammen har disse institusjonene vel 40 000 studenter. Universitetssektoren dekker med andre ord et langt videre spekter av institusjoner og studier enn de tradisjonelle universitetene. Flere av disse studiene har et klart "høgskolepreg" med fast studieopplegg og der utdanningen ofte sikter mot et bestemt yrke. De problemene som vi finner i universitetsundervisningen er nok i første rekke antatt å være konsentrert om de tradisjonelle og løst strukturerte studiene. Det er særlig her en finner et stort innslag av deltidsstudenter, og hvor avbrudd og frafall har noe særlig omfang. Tidsnyttingsundersøkelsen er bare foretatt blant studenter ved Universitetet i Oslo, og resultatene vil bare ha begrenset overføringsverdi til de vitenskapelige høgskolene.

Utvalgstrekking og praktisk gjennomføring

Naturlig nok var målsettingen med utvalget representativitet, det vil si at resultatene i størst mulig grad skal kunne generaliseres til å gjelde hele massen av universitetsstudenter. Dette hensynet ivaretas best dersom en trekker et rent tilfeldig utvalg blant alle studentene. Et slikt utvalg ville imidlertid ha bestått av studenter spredt utover alle fag, og med få studenter fra hvert fag dersom en da ikke ville operere med et urimelig stort utvalg. Mange av de spørsmålene vi tar opp har liten mening uten

at de kan relateres til de enkelte studiene. Det var derfor nødvendig å konstruere utvalget ved først å velge ut bestemte studier eller fag og så foreta tilfeldig trekking i neste fase. Representativiteten i det endelige utvalget avhenger da av hvilke fag en velger å trekke studenter fra. Faglig spredning, og spredning etter type studieorganisering er det tatt hensyn til ved valget av de fagene som utvalget er trukket fra. Dessuten ble fagene valgt ut slik at de samlet hadde en fordeling etter kjønn, heltid/deltid og nivå som lå nærmest mulig opp til studentmassen som helhet.

Disse kriteriene er lagt til grunn for begge de undersøkelsene som danner det empiriske materialet i prosjektet "Studentenes tidsbruk og studieforhold". Opprinnelig var planen at utvalget til tidsbruksundersøkelsen våren 1985 skulle trekkes blant de som svarte på spørreskjemaet høsten 1984. Denne tanken ble forlatt av forskjellige grunner. Personvern hensyn til anonymisering av dataene, noe som umuliggjør sammenkopling av data fra de to undersøkelsene. Dessuten ville det ha vært betydelige sammenlikningsproblemer: Noen studenter ville ha sluttet etter høstsemesteret 1984, noen ville ha begynt på et nytt fag, og også på andre måter kan det ha inntruffet betydelige endringer i den enkelte studentens situasjon mellom de to semestrene. Derfor valgte vi å trekke ut et helt nytt utvalg våren 1985 blant noen av de fagene som utvalget høsten 1984 besto av.

Behandlingen av tidsnyttingsskjemaene er svært arbeids- og tidkrevende. Innenfor de ressursrammene som sto til rådighet for prosjektet var det derfor ikke aktuelt å gå ut til et så stort utvalg som ved spørreskjemaundersøkelsen der 3 751 studenter ble trukket ut. Rammen ble satt til ca 1 200.

Det ble avgjort at utvalget denne gang bare skulle trekkes blant registrerte studenter ved Universitetet i Oslo, men slik at de samme fire fakultetene (historisk-filosofisk, samfunnsvitenskapelig, juridiske og matematisk-naturvitenskapelige) ble med. En lot da HF-fakultetet være representert ved norsk (nordisk), SV-fakultetet ved sosialøkonomi og sosiologi mens det ble trukket rent tilfeldig fra mat.-nat. og jus. Sammensetningen av utvalget og svar er vist i tabell 1.1.

Tabell 1.1 Utvalgssammensetning og svar

	Trukket ut	Antall svar	Svar prosent
Nordisk:	221	109	49,3
Sosialøkonomi:	181	107	59,1
Sosiologi:	215	115	53,4
Jus:	319	149	46,7
Mat.-nat.:	291	166	57,0
Uoppgitt eller flere fag	-	17	..
Til sammen	1 227	663	54,0

Tidsregistreringen skulle foregå i tidsrommet 18. til 24. mars 1985. Ett problemer som knyttet seg til undesøkelsestidspunktet var imidlertid ikke forutsett: Humaniora-uka ved HF med avbrudd i ordinær undervisning. Dette ble løst ved at registreringsperioden ble forskjøvet til 22.-28. mars.

I motsetning til det som er vanlig ved spørreskjemaundersøkelser ble det ikke foretatt noen purring i forbindelse med tidsnyttingsundersøkelsen. Registreringen var knyttet til et bestemt tidsrom, studenter som ikke fyllte ut skjemaene i denne perioden kunne ikke gjøre det i etterhånd uten at kvaliteten ville bli svært dårlig. Selv etter kort tid er det umulig å huske i detalj hvordan tida ble brukt gjennom en hel uke. Dessuten hadde vi av hensyn til svarernes anonymitet avskåret oss fra muligheten til å kontrollere hvem som svarte og hvem som ikke svarte. I steden ble det sendt ut et påminnelsesbrev til alle som var med i utvalget med en takk til de som hadde svart og en oppfordring til å sende inn allerede utfylte skjema.

Å registrere tidsbruk over et såvidt langt tidsrom som en uke er en krevende oppgave. For å gi ekstra honnør til svarerne og for å få en så høy svarprosent som mulig, ble det arrangert et gratislotteri i forbindelse med

undersøkelsen. Gevinster til en samlet verdi av kr 5 000,- ble loddet ut blant svarerne. Det er vanskelig å ha noen sikker formening om hva dette kan ha hatt å si for svarprosenten.

Hvordan selve tidsregistreringen foregikk går for øvrig fram av skjema med rettleiding i vedlegg 1.

Vurdering av utvalgsskjevhet

Dersom målet er å ha et utvalg som avviker minst mulig fra den samlede studentmassen på flest mulig variable ville vi velge en annen framgangsmåte enn den vi brukte i tidsnyttingsundersøkelsen. Et utvalg av studenter trukket fra tre enkeltstående fag fra to fakulteter og dessuten fra to andre fakulteter ved ett lærested kan neppe forventes å tilfredsstille kravene til representativitet i statistisk forstand. Utvalget inneholder f.eks. ingen strengt strukturerte studier som f.eks. NTH som var med i den første undersøkelsen. Disse reservasjonene gjelder først og fremst resultatenes utsagnskraft når det gjelder hele studentmassen ved alle universitetene, men også generalisering til alle studentene ved Universitetet i Oslo.

I tillegg til de innebygde skjevhetene som følge av utvalgssammensetningen kan det oppstå skjevheter som følge av lav svarprosent. Jo lavere svarprosent, desto større fare for skjevheter. Som det framgår av tabell 1.1 ligger svarprosenten på 54 prosent. Det er betydelig lavere enn i spørreskjemaundersøkelsen (74 prosent). To av delutvalgene, nordisk og jus har en svarprosent på under 50 prosent. Det kan dessuten være grunn til å frykte at det ikke er tilfeldig hvem som har unnlatt å svare. For det første kan det tenkes at det er de registrerte studentene som har minst tilknytning til universitetet som unnlater å svare. For det andre kan det være studenter som hadde spesielt mye å gjøre, og som ikke hadde tid. En rimelig antakelse er at dette slår ut med størst bortfall blant de studentene som har flest aktiviteter utenom studiene og som i minst grad identifiserer seg som student. I så fall går det ut over representativiteten når det gjelder alle registrerte studenter, både aktive og lite aktive. Hvis målet med vår undersøkelse primært skal være å gi et bilde av hverdagen til studenter med et visst aktivitetsnivå, er representativiteten bedre.

Tabell 1.2 Sammenlikning mellom tidsnyttingsdataene fra våren 1985 og spørreskjemadataene fra høsten 1984.

Kjønn, alder og antall timer inntektsgivende arbeid pr. uke	Alle studier (inkl. NTH og universitetet i Bergen)		Studium							
			HF, Oslo		SV, Oslo		Jus		Mat.nat	
			Spørre- skj.und	Tids- nyttning	Spørre- skj.und	Tids- nyttning (norsk)	Spørre- skj.und	Tids- nyttning (sosiologi og sos.øk)	Spørre- skj.und	Tids- nyttning
Antall studenter	2595,0	663,0	420,0	109,0	466,0	222,0	374,0	149,0	441,0	166,0
Sum prosent	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Menn	52,8	48,1	34,0	25,7	44,8	50,9	50,0	44,3	70,7	63,9
Kvinner	47,1	51,7	66,0	74,3	55,2	49,0	50,0	55,7	29,3	35,5
Alder:										
17-20 år	10,8	4,8	6,2	0,9	3,9	0,9	9,4	6,7	15,0	10,2
21-22 år	20,1	18,0	16,7	7,3	9,7	16,2	27,3	20,1	20,4	27,1
23-24 år	17,4	19,0	15,5	8,3	12,4	22,0	17,9	20,8	20,0	18,7
25-26 år	15,1	16,1	14,8	16,5	16,5	16,6	14,7	16,1	17,7	15,1
27-32 år	19,0	25,8	24,8	34,9	28,8	30,6	15,8	14,8	19,7	21,1
33 år +	16,6	16,1	21,4	31,2	27,9	13,5	14,7	19,5	6,3	6,6
Yrkes- aktivitet										
0 timer	47,3	47,5	45,0	50,5	30,9	40,9	47,9	50,3	42,0	53,6
1-7 timer	11,8	11,0	10,5	10,1	10,1	11,7	11,8	8,7	14,5	13,3
8-15 timer	13,8	13,5	14,0	8,3	16,3	14,4	16,8	14,1	18,8	13,9
16-30 timer	12,3	16,5	16,2	22,0	18,0	20,7	11,2	13,4	8,6	10,8
31 timer +	13,1	11,3	13,3	9,2	23,0	12,6	12,0	13,4	14,1	8,4
Uoppgitt	1,7		1,0		1,7		0,3		2,0	

For å kunne vurdere eventuelle skjevheter i materialet har vi i tabell 1.2 laget en sammenlikning mellom de to datakildene i vår undersøkelse. Vi vil sammenlikne fordelingen etter kjønn, alder og antall timer inntektsgivende arbeid pr. uke, totalt og i de ulike studiene. Ved sammenlikning mellom de to datamaterialene er det viktig å være klar over følgende tre forhold:

- 1 De to utvalgene er ulikt sammensatt i utgangspunktet. NTH og Universitetet i Bergen er ikke med i utvalget til tidsnyttingsundersøkelsen. Ved det Historisk-filosofiske fakultetet i Oslo er tidsnyttingsundersøkelsen bare utført blant norsk-studenter, mens spørreskjemaundersøkelsen også inneholdt historie, engelsk og fransk. I utvalget fra SV-fakultetet er sosialpedagogikk ikke med i tidsnyttingsundersøkelsen.

- 2 Den praktiske gjennomføringen av de to undersøkelsene er ulik, og dette får konsekvenser for en del variable. Siden forholdsvis få nye studenter begynner studiene i et vårsemester, er studentmassen gjennomgående ett år eldre våren 1985 enn høsten 1984. I spørreskjemaundersøkelsen spurte vi om gjennomsnittlig arbeidstid pr. uke i semesteret, mens tidsbruksundersøkelsen kartla faktisk arbeidstid i en uke. For studenter som jobber ujevnt fra uke til uke, f.eks. annenhver uke, slår dette ulikt ut. Tidsnyttingsundersøkelsen får færre yrkesaktive totalt, men gjennomsnittlig arbeidstid totalt sett kan være like høy. Det kan dessuten tenkes å være reelle forskjeller mellom et vår- og et høstsemester.
- 3 Frafallet kan være skjevt fordelt. Studenter som i liten grad identifiserer seg som studenter, eller studenter som av en eller annen grunn har gjort lite studierelevante aktiviteter i den aktuelle uka lar kanskje være å fylle ut skjemaene. Andre kan ha vært særlig opptatt, enten med studier alene eller med å kombinere studiet med jobb eller omsorgsplikter.

Ser vi på de to totalutvalgene er avvikene ikke så store. Som ventet er det færre av de to aller yngste og en høyere andel i alderen 27-32 år. At det ikke er flere blant de aller eldste kan skyldes skjevheter i frafallet. Yrkesaktiviteten er temmelig lik, men med en høyere andel i kategorien 16-30 timer i tidsnyttingsdataene. Andelen kvinner har steget. Det kan skyldes at vi ikke lenger har med NTH, men også i delutvalgene er det høyere kvinneandel. Unntaket er SV-fag, men det skyldes at vi har tatt ut det kvinneorienterte sosialpedagogikkstudiet. Både på jus og realfag der de to utvalgene er trukket på samme måte har tidsnyttingsundersøkelsen klart høyere kvinneandel enn i spørreskjemaundersøkelsen. Det kan tyde på en overrepresentasjon av menn blant de som ikke har svart, siden svarprosenten er 20 prosentenheter lavere i tidsnyttingsundersøkelsen.

Ser vi på alders- og yrkesfordelingen innenfor de enkelte studiene er det dårligere samsvar enn det var i totaltallene. Avvikene er størst ved HF- og SV-fagene, det har sammenheng med at de fagene som ikke er med i begge undersøkelsene skiller seg fra det eller de som er med i tidsbruksundersøkelsen.

Fordelingene etter yrkesaktivitet, særlig på jus og realfag synes å bekrefte at mange studenter konsentrerer det inntektsgivende arbeidet i enkelte uker. Derfor er den totale andelen som har inntektsgivende arbeid i semesteret høyere enn andelen som jobber en bestemt uke. Det er særlig 16-30 timers-intervallet som er sterkere representert i tidsnyttingsutvalget.

Vi har i de to tidligere notatene fra prosjektet konkludert med at spørreskjemaundersøkelsens materiale ikke avvek i avgjørende grad fra den totale studentmassen. Dette avviket er større når det gjelder tidsbruksmaterialet. Resultater om studenters tidsbruk kan ikke uten videre tolkes som representative for alle studentene. Brukt kritisk gir de likevel et temmelig dekkende bilde. Særlig må påviste sammenhenger mellom tidsbruk og yrkesaktivitet eller omsorgsplikter antas å ha allmenn gyldighet.

Datakvalitet dreier seg om langt mer enn svarprosent og utvalgsskjevhet. Det er også et spørsmål om datainnhentingsmetoden fanger opp det en ønsker å måle og om skjemaene er korrekt utfyllt. På disse kriteriene vurderer vi datamaterialets kvalitet som svært høy. Med svært få unntak var skjemaene fylt ut samvittighetsfullt og nøyaktig. Det gjaldt både selve tidsregistreringen og tillegsspørsmålene.

1.4 Måling av tid brukt til studier

Det særegne ved en tidsnyttingsundersøkelse som den vi her har gjennomført er registrering og måling av tidsenheter. Vanligvis inngår tid i samfunnsvitenskapelige undersøkelser som en akse det skjer endringer langs, eller som en bakgrunnsvariabel, f.eks. alder. I vår sammenheng betrakter vi tid som en (knapp) ressurs: Aktivitetsnivået i løpet av et døgn eller en uke begrenses av den tida vi har til rådighet. Døgnets 24 timer setter grenser for hvor mye vi rekker å gjøre. Omvendt antar vi at tid er et mål på aktivitetsmengde. Dette er helt tilsvarende at tid i arbeidslivet betraktes som en arbeidsmengdeekvivalent. Lønn beregnes ut med en sats pr. time, dag, uke eller måned.

Måling av tid blant studenter har mange formål. Primært ønsker vi å måle arbeidsmengden, og ikke minst sammenlikne hvordan den varierer mellom studiene og etter bakgrunnsvariable som yrkesaktivitet og omsorgsansvar. Vi får på den måten et direkte mål på hvordan arbeidet med studiene berøres av aktiviteter utenom studiene. For studenter med jobb eller ansvar for barn oppstår tidskonflikter, dvs. at ulike aktiviteter kolliderer i tid eller konkurrerer om ledig tid.

Det er mange problemer ved både måling og tolkning av tid som indikator på arbeidsmengde. Vi antar at problemene er særlig store i en undersøkelse som denne der det dreier seg om læringsarbeid. Hvor mye som "produseres" pr. tidsenhet vil variere sterkt etter hva slags aktivitet det dreier seg om. Læringsmengdene i løpet av en time brukt til lesing, forelesning, laboratoriearbeid, oppgaveløsning eller kollokviegrupper er neppe like store. Det vil også være variasjoner etter hva slags stoff det jobbes med, og hvor sentralt dette stoffet står i pensum.

Individuelle forskjeller er også betydelige. Et annet viktig moment er at flere ulike aktiviteter kan foregå samtidig. Man kan lese mens man er på reise eller til en viss grad mens man passer barn, er på jobb eller i løpet av laboratoriearbeid der det er en del ventetid. Dessuten er vår bevissthet ikke alltid (bare) konsentrert om den aktiviteten vi holder på med. Vi kan få assosiasjoner relevant for en oppgave mens vi leser stoff uten direkte tilknytning til oppgaven, eller plutselig se sammenhenger i faget i løpet av en uformell diskusjon med andre studenter. En tidsmåling blir endimensjonal, den fanger ikke opp slike former for parallellitet eller veksling mellom aktiviteter. Ut fra dette må det tas klare forbehold når en skal sammenlikne tidsbruken i ulike studier. Studiene kan være høyst ulikt sammensatt etter forskjellige aktiviteter. Dermed kan arbeidsmengden pr. tidsenhet variere. Et annet viktig moment er at vår målemetode bare dårlig fanger opp de mindre formaliserte læringsaktivitetene, f.eks. uformelle samtaler med andre studenter i pauser, eller at vi rett og slett tenker på faget mens vi er opptatt med helt andre ting. Det er ikke usannsynlig at betydningen av det uformelle læringsmiljøet varierer fra fag til fag.

Grensene mellom hva som er faglig relevante aktiviteter og hva som ikke er det, er ikke like klare i alle fag. Jo mer allment og generelt et fag

er, desto større gråsone vil det være mellom faglige og andre aktiviteter. Samfunnsfag er et klart eksempel på et slikt "åpent" fag, med klare berøringspunkter til politikk og generelle samfunnsspørsmål. Dette vil ha klare konsekvenser for hvor mye av de samlede faglig relevante aktivitetene som fanges opp gjennom vår målemetode.

Det vil være helt naturlig å spørre om hva som er studentenes gjennomsnittlige arbeidstid i forhold til vanlige yrkesaktives normalarbeidsdag. En slik direkte sammenlikning er ikke uten videre helt korrekt. Studentenes arbeidstid er uregulert og ubunden. I motsetning til de fleste yrkesaktive har de ikke en fastlagt tid de skal være på jobb. Vi måler langt på vei effektiv arbeidstid der pauser er fratrukket. Dessuten inngår i gjennomsnittstallene en rekke studenter som er syke, på ferie eller av andre grunner helt eller delvis er borte fra studiene. Disse er ikke tatt ut av materialet, fordi de utgjør en del av det naturlige variasjonsspekteret, det vil alltid være noen som er syke i løpet av en normal uke. En tilsvarende måling av effektiv, gjennomsnittlig arbeidstid blant yrkesaktive vil gi et helt annet resultat enn normalarbeidsdagen.

2 TIDSBRUK HOS GJENNOMSNITTSSTUDENTEN

2.1 Innledning

Hovedformålet med dette kapitlet er å beskrive tidsbruken til gjennomsnittsstudenten. Vi vil vise hvordan tida disponeres og fordeles på de ulike aktivitetene vi har kartlagt i tidsnyttingsundersøkelsen. Det viktigste blir imidlertid å se på hvordan tidsbruken varierer etter omfanget av eksterne aktiviteter og forpliktelser (inntektsgivende arbeid og omsorgsplikter), og etter bakgrunnsvariable som kjønn og alder. En slik oversikt danner også en helt nødvendig forutsetning for å forstå variasjoner i tidsbruk mellom ulike studier som vi tar opp i kap. 4.

Utgangspunktet for tidsnyttingsundersøkelsen er tid som en knapp ressurs, en ressurs som flere ulike aktiviteter konkurrerer om. Et annet forhold, at ulike aktiviteter kan kollidere i tid, kommer vi tilbake til i kap. 6. Innenfor døgnet 24 timer og ukas sju dager skal tida prioriteres og fordeles mellom en rekke aktiviteter. Det er imidlertid ikke en så enkelt sammenheng at en time til inntektsgivende arbeid må bety en time mindre til studier. Sammenhengen er langt mer fleksibel. Dette har vi allerede klart påvist i den forrige rapporten fra prosjektet (Belasting eller berikelse?). Først når yrkesaktiviteten overstiger ca. 15 timer pr. uke reduseres bruken av undervisnings-tilbudet i nevneverdig grad.

For heltids yrkesaktive kan døgnet grovt sett deles i tre: Åtte timer søvn, åtte timer til jobb og åtte timer til fri disposisjon, dvs. til husarbeid, omsorg, fritid osv. Også studentenes døgn kan deles opp i tre hovedkategorier: søvn, studier og fritid, men en student har en mye friere stilling til å disponere tida. Han kan f.eks. la være å studere en dag, men ta det forsømte igjen seinere. Likevel kan vi ta utgangspunkt i at det er en nedre grense for gjennomsnittlig studietid pr. dag dersom studiet skal kunne gjennomføres på en normal måte. Sett at dette utgjør seks timer pr. dag. Da har studenten i gjennomsnitt ti timer i våken tilstand til fri disposisjon. Disse timene kan disponeres til ekstra studieinnsats, til inntektsgivende arbeid, til organisasjons-

arbeid eller til ren rekreasjon. Vi kan også gå ut fra at det er en nedre grense for nedkutting av tid til rekreasjon, samvær med andre, måltider osv. Likevel har man betydelige frihetsgrader. Vi tror disse faktorene er med på å forklare at det er en så pass fleksibel sammenheng mellom arbeidstid og studietid. Studenter kan f.eks. velge å bruke en time mer til studier enn strengt tatt er påkrevet. Det er selvsagt vanskelig å avgjøre når man bruker mer tid enn nødvendig på studiene. Ekstra innsats avhenger dessuten ikke bare av konkurranse med andre gjøremål, det har også betydning om universitetenes tilbud makter å engasjere i tilstrekkelig grad.

2.2 Gjennomsnittstudentens ukeplan

I dette første avsnittet skal vi ta for oss ukeplanen til gjennomsnittstudenten. Vi vil først vise hvordan tida i løpet av en uke fordeles på de ulike aktivitetene så detaljert som tidsregistrerings-skjemaet gir muligheter for.

Tabell 2.1 viser tidsbruken for en uke brutt ned på alle de aktivitetene vi har kartlagt. Ser vi bort fra reisetida, som er ca. 1 time pr. dag når vi går ut fra fem-dagers uke, er studentens ukentlige arbeidstid 37 timer. Av dette utgjør 10 timer inntektsgivende arbeid, og en halv time er studenttillitsverv. De resterende 26 timer og 25 minutter brukes til studier.

Tabell 2.1 Timer og minutter brukt på ulike aktiviteter for mannlige og kvinnelige studenter.

Diverse aktiviteter	Timer og minutter i gjennomsnitt		
	Menn og kvinner	Menn	Kvinner
ALLE AKTIVITETER	41.57	43.47	40.12
Reisetid	4.54	4.52	4.56
Sum, alle aktiviteter utenom reisetid	37.03	38.55	35.16
STUDIERELEVANTE AKTIVITETER I ALT	26.25	27.22	25.32
Undervisning	6.24	6.25	6.22
Forelesninger	3.27	3.37	3.17
Seminar	1.14	1.05	1.20
Kollokvier, gruppearbeid o.l.	1.34	1.33	1.35
Veiledning	.09	.09	.09
Selvstendige faglige aktiviteter	20.01	20.57	19.10
Lesing hjemme	6.12	5.57	6.24
Lesing på lesesal, bibliotek o.l.	7.29	8.09	6.52
Arbeid med skriftlig oppgave hjemme	2.25	2.12	2.37
Arbeid med skriftlig oppgave på lesesal, bibliotek o.l.	2.16	2.43	1.51
Andre faglige aktiviteter, (lab., EDB-terminal)	1.40	1.55	1.25
SB: Inntektsgivende arbeid	10.09	11.05	9.58
SB: Studenttillitsverv	0.28	0.29	0.27

Undervisning utgjør bare vel en firedel av den totale studietida. Studiearbeidet domineres altså klart av de selvstendige faglige aktivitetene. Resultatet er slett ikke uventet, og i tråd med intensjonene om at universitetsstudier skal være preget av selvstendig arbeid. Her skiller universitetsstudiene seg klart fra undervisningsopplegg som er mer skolepreget, og hvor undervisningstimene utgjør en mye større del. Selvstendig tilegning av faget og fordypning, og særlig lesing av faglitteratur dominerer universitetsstudentens hverdag. Lesing utgjør alene mer enn halvparten av de studierelevante

aktivitetene. Arbeid med skriftlig oppgave utgjør en kanskje overraskende stor andel. Det må bety at relativt mange utenom hovedfagsstudentene arbeider med oppgaver. Som vi skal komme tilbake til skyldes ikke dette gjennomsnittstallet at noen få jobber veldig mye med oppgave.

Veiledersamtaler med lærer utgjør 9 minutter. Dette bekrefter resultatene fra "Trengsel eller trivsel" (Vibe og Aamodt 1986), at kontakten med lærerne opptar en temmelig liten del av studentenes tid. Om det er lite i betydningen for lite skal vi ikke ta stillingen til. Tross alt dreier det seg om ca en halv time pr. måned pr. student. Som vi skal komme tilbake til, er det stor spredning.

Tabell 2.1 viser også at det er en viss forskjell i tidsbruksmønsteret til kvinner og menn. De mannlige studentene har et høyere timetallsforbruk totalt og på de aller fleste av aktivitetene. Forskjellen når det gjelder studierelevante aktiviteter er litt under to timer. Mannlige og kvinnelige studenter bruker like mye tid på undervisning, men de mannlige studentene bruker mer tid på selvstendige aktiviteter. En annen interessant forskjell er at kvinnene utfører en større andel av både lesing og arbeid med oppgave hjemme. Noe av disse forskjellene kan være et resultat av omsorgsplikter. Men det kan også tenkes at kvinnene særlig er å finne i studier der det etter våre målemetoder brukes mindre tid på studiene. Et tegn på at det siste er tilfelle er resultatene i "Trengsel eller trivsel?" som viser at kvinnelige studenter gjennomgående utnytter en større andel av studie tilbudet enn de mannlige. Vi vil komme tilbake til disse spørsmålene i kapittel 4.

Gjennomsnittstall dekker alltid over en hel del informasjon. For å få et mer nyansert bilde må vi også se på om det er slik at noen gjør svært mye og noen svært lite, eller om de fleste ligger rundt gjennomsnittet.

Tabell 2.2 Studenter fordelt etter antall timer pr. uke brukt på ulike studierelevante aktiviteter. Prosent.

Alle studierelevante aktiviteter		Lesing	
ABSOLUTTE TALL	663	ABSOLUTTE TALL	663
SUM PROSENT	99,8	SUM PROSENT	100,0
0 timer	4,1	0 timer	11,8
Under 10 timer	8,9	Under 5 timer	14,3
10.00-19.59	17,0	5.00-9.59	16,3
20.00-29.59	29,0	10.00-19.59	30,9
30.00-39.59	26,2	20.00-29.59	19,0
40.00-49.59	10,4	30 timer og mer	7,7
50 timer og mer	4,2		

Oppgave		Undervisning	
ABSOLUTTE TALL	663	ABSOLUTTE TALL	663
SUM PROSENT	100,0	SUM PROSENT	100,0
0 timer	55,5	0 timer	16,3
Under 5 timer	13,3	Under 4 timer	20,0
5.00-9.59	13,4	4.00-7.59	26,6
10.00-14.59	7,7	8.00-11.59	23,1
15.00-19.59	4,4	12 timer og mer	14,0
20 timer og mer	5,7		

Hovedinntrykket er at spredningen er relativt stor, selv om et klart flertall er i nærheten av gjennomsnittet. Godt og vel halvparten av studentene bruker fra 20 til 40 timer totalt til studiene. Et lite antall (4,1 prosent) har ikke brukt noe tid i det hele tatt, mens like mange har brukt 50 timer eller mer på studiene. Det finnes studenter som har brukt godt over 60 timer på studiene, her er det særlig lesing og arbeid med oppgave som trekker opp. Tid brukt på undervisning veier mindre, selv om en femdel har hatt mer enn seks dobbelttimer, og noen mer enn 20 timer undervisning.

Er så den registrerte tidsbruken et uttrykk for at studentene jobber mye eller lite? Samlet tid ligger altså nær opp til en normalarbeidsdag. Vi må her peke på at metoden langt på vei måler effektiv arbeidstid. Alle pauser er trukket fra bortsett fra pauser mellom de to timene av en dobbeltforelesning. Vi viser ellers til diskusjon av tidsmåling i kapittel 1. For øvrig blir spørsmålet lett av normativ karakter, fordi en ser det i forhold til oppfatninger om hvor mye tid en student egentlig burde bruke på studiene.

I løpet av en bestemt uke vil det alltid være en viss andel hvor gjøremålene helt avviker fra det normale. Det vil alltid være noen som er syke, noen som er på ferie, eller av andre grunner gjør lite eller ingenting av studier. På den annen side kan det være studenter som gjør spesielt mye i denne uka. Slike variasjoner i arbeidsinnsats og i arbeidsoppgaver vil være helt naturlig blant studenter, men kanskje mest utpreget mot slutten av semesteret. Da vil studenter som har eksamenssemester sannsynligvis ha til dels svært lange lesedager, mens andre kanskje trapper ned. Våre gjennomsnittstall skjærer igjennom slike variasjoner over tid og mellom studenter. En tilsvarende måling av arbeidstid for yrkesaktive ville fange opp ferie, sykefravær osv. og ville sannsynligvis gi et lavere antall timer enn en normal arbeidsdag. En liknende undersøkelse blant prester i 1980 viste imidlertid 53 ½ times gjennomsnittlig arbeidsuke blant menighetsprester (Edvardsen, 1981).

Tabell 2.3 Gjennomsnittlig timetall pr. uke brukt på ulike aktiviteter etter om uka 18.-24. mars var en typisk uke.

Var uka 18.-24. mars en typisk uke?	Antall studenter	Gjennomsnittlig timetall						Inntekts- givende arbeid
		Alle aktiviteter inkl. reiser og tillitsverv	Studierelevante aktiviteter					
			I alt	Under- visning	Lesing	Oppgave	Andre faglige aktiviteter	
Alle studenter	663	42.0	26.4	6.4	13.7	4.7	1.7	10.2
Typisk	312	44.8	29.2	7.4	15.8	4.4	1.6	10.1
Både og	248	40.8	25.8	6.1	12.9	5.4	1.4	9.5
Helt atypisk	92	34.7	18.7	3.9	11.1	3.6	0.1	11.4

Tabell 2.3 viser at noe under halvparten oppga at den undersøkte uka var en typisk uke, nesten like mange sa "både-og". Det illustrerer at det kanskje ikke er så lett å avgjøre hva som er en typisk uke for en student. I alt 92 studenter, dvs. 14 prosent oppga at uka hadde vært helt atypisk. Studieinnsatsen målt i gjennomsnittlig antall timer er klart mye mindre for de som hadde en helt atypisk uke. Særlig ser det ut til at tid brukt til undervisning er lavere enn normalt. Også de som har svart "både-og" har brukt noe mindre tid på studiene enn de som har en typisk uke, bortsett fra når det gjelder oppgave. Det kan bety at det er mye arbeid med skriftlig arbeid som skiller uka ut fra de øvrige.

2.3 Variasjoner i tidsbruk

Vi har tidligere påvist at mange studenter har jobb ved siden av studiene eller omsorgsplikter, og at dette påvirker studieinnsatsen (Vibe og Aamodt, 1986 og Aamodt, 1986).

Tabell 2.4 Gjennomsnittlig timetall pr.uke brukt på ulike aktiviteter etter om studiet er hovedbeskjeftigelsen.

Er studiet hovedbeskjeftigelsen?	Antall studenter	Alle aktiviteter inkl. reiser og tillitsverv	Gjennomsnittlig timetall					Inntektsgivende arbeid
			Studierelevante aktiviteter					
			I alt	Undervisning	Lesing	Oppgave	Andre faglige aktiviteter	
Alle studenter	663	42.0	26.4	6.4	13.7	4.7	1.7	10.1
Ja	531	41.3	29.6	7.2	15.1	5.4	1.9	6.0
Nei	127	45.0	13.7	3.1	8.3	1.6	0.7	27.0

Som ventet bruker studenter som ikke regner studiet som hovedbeskjeftigelsen langt mindre tid på studiene enn de øvrige. Til gjengjeld har de som oftest inntektsgivende arbeid, 27 timer i gjennomsnitt. Det er langt opp mot fulltids jobb. Også blant de som har studiet som hovedbeskjeftigelse er det mange som jobber, gjennomsnittlig arbeidstid er 6 timer. En kunne kanskje ha ventet at disse hadde brukt mer tid enn de faktisk har gjort på studiene, gjennomsnittet ligger under 30 timer. Studenter som ikke har studiet som hovedbeskjeftigelse reduserer tid brukt til lesing mindre enn tid til undervisning og oppgave.

Tabell 2.5 Gjennomsnittlig timetall pr. uke brukt på ulike aktiviteter etter kjønn og yrkesaktivitet.

Kjønn og yrkesaktivitet	Antall studenter	Gjennomsnittlig timetall						Inntektsgivende arbeid
		Alle aktiviteter inkl. reiser og tillitsverv	Studierelevante aktiviteter				Andre faglige aktiviteter	
			I alt	Undervisning	Lesing	Oppgave		
Alle studenter	663	42.0	26.4	6.4	13.7	4.7	1.7	10.1
Ingen	315	35.6	30.7	7.4	16.0	5.2	2.1	-
1-7 timer	73	42.6	31.5	7.4	16.3	5.7	2.1	4.4
8-15 timer	90	43.4	26.2	6.5	12.9	4.8	2.0	11.1
16-30 timer	110	47.3	20.6	5.5	10.4	4.0	0.7	21.6
31 timer og over	75	58.2	12.3	2.4	7.0	2.4	0.5	40.5
Menn, i alt	319	43.8	27.4	6.4	14.1	4.9	2.0	11.1
Ingen	150	37.8	32.9	7.7	17.1	5.5	2.6	-
1-7 timer	36	41.8	30.4	7.6	14.4	6.5	1.9	4.5
8-15 timer	35	45.4	27.7	6.2	14.6	4.3	2.6	11.3
16-30 timer	55	47.8	21.4	5.8	10.1	4.7	0.8	21.4
31 timer og over	43	59.8	12.8	1.9	8.0	2.6	0.3	41.9
Kvinner, i alt	343	40.2	25.5	6.4	13.3	4.5	1.3	9.3
Ingen	165	33.7	28.7	7.2	15.0	4.9	1.6	-
1-7 timer	36	43.1	32.5	6.9	18.1	5.1	2.4	4.4
8-15 timer	55	42.1	25.2	6.7	14.8	5.2	1.5	10.9
16-30 timer	55	46.8	19.8	5.2	10.6	3.4	0.6	21.8
31 timer og over	32	56.1	11.7	3.1	5.8	2.2	0.6	38.6

Vi får noe av det samme mønsteret når vi ser på studenter med inntektsgivende arbeid. Her viser det seg at studenter som jobber fra 1 til 7 timer pr. uke faktisk bruker mer tid til studiene enn de som ikke jobber. Dette gjelder imidlertid bare for kvinner. Trolig henger dette sammen med at blant de kvinnelige studentene uten inntektsgivende arbeid finnes en del med ansvar for barn. Det er ellers et karakteristisk mønster at med økende antall timer inntektsgivende arbeid så avtar ikke tid brukt til studier like raskt. Samlet tid til arbeid, studier og reiser øker derfor, og er for de heltids yrkesaktive oppe i hele 58 timer. Vi ser her en gruppe studenter som utgjør vel 11 prosent av samtlige med en svært krevende tilpasning. Deres arbeidsuke består av 40 $\frac{1}{2}$ time til inntektsgivende arbeid, 7 timers lesing, vel en dobbelttime undervisning, og nesten 2 $\frac{1}{2}$ timers arbeid med skriftlig oppgave.

Vi har tidligere vist (i "Belastning eller berikelse"?) at det er en slags "terskelverdi" for hvordan yrkesaktiviteten påvirker bruken av studietilbudet. Reduksjonen inntreffer først når yrkesaktiviteten overstiger ca. 15 timer pr. uke. Tabell 2.5 viser også tendenser til en slik "terskelverdi", men her på ca. 7 timer. Dette tar vi nærmere opp i kapittel 4.

I "Belastning eller berikelse?" konkluderte vi med at omsorg for barn førte til både en direkte og en indirekte belastning. Den direkte belastningen med tilsyn av barna falt først og fremst på de kvinnelige studenter med barn. Den indirekte belastningen med å sørge for familiens livsopphold kom først og fremst på de mannlige studentene med barn, selv om også kvinnelige studenter med barn jobber mer enn sine medsøstre uten barn. Vi påviste også at en skikkelig tilsynsordning var av avgjørende betydning for gjennomføringen av studiet.

Tabell 2.6 Gjennomsnittlig timetall pr. uke brukt på ulike aktiviteter for mannlige og kvinnelige studenter med og uten ansvar for pass av barn på dagtid.

Ansvar for pass av barn på dagtid?	Antall studenter	Gjennomsnittlig timetall					Inntektsgivende arbeid	
		Alle aktiviteter inkl. reiser og tillitsverv	Studierelevante aktiviteter					
			I alt	Undervisning	Lesing	Oppgave		Andre faglige aktiviteter
Menn og kvinner	663	42.0	26.4	6.4	13.7	4.7	1.7	10.1
Ja	43	27.5	16.1	3.6	9.5	2.2	0.8	6.8
Nei	70	45.3	21.2	4.8	11.9	4.1	0.4	18.2
Har ikke barn	539	42.9	27.9	6.8	14.2	4.9	2.0	9.6
Menn, i alt	319	43.8	27.4	6.4	14.1	4.9	2.0	11.1
Ja	11	39.7	21.8	3.8	13.5	3.9	0.6	13.1
Nei	25	50.2	18.0	3.5	9.7	3.9	0.9	27.2
Har ikke barn	282	43.3	28.4	6.8	14.4	5.1	2.1	9.5
Kvinner, i alt	343	40.2	25.5	6.4	13.3	4.5	1.3	9.3
Ja	32	23.3	14.1	3.5	8.1	1.7	0.8	4.7
Nei	45	42.6	23.0	5.6	13.1	4.2	0.1	13.2
Har ikke barn	252	42.4	27.5	6.9	14.0	4.9	1.7	9.5

Disse resultatene bekreftes klart i tabell 2.6. For det første ser vi at blant studenter med barn er det vanligere at de kvinnelige studentene har ansvaret for pass på dagtid. For det andre, utslagene målt i redusert studietid, er langt klarere for kvinner enn for menn med tilsynsansvar på dagtid. Det må bety at de mannlige studentenes tilsynsansvar er mer sporadisk. Av de med tilsynsansvar på dagtid ser vi at mennene både har høyere timetall på studier og til inntektsgivende arbeid enn kvinnene. Blant studenter med barn, men uten tilsynsansvar på dagtid ser vi at kvinnene bruker fem timer mer til studierelevante aktiviteter, mens mennene bruker 14 timer mer til inntektsgivende arbeid.

Vi ser at omsorgsansvar delvis forklarer at kvinner bruker mindre tid på studiene. Mens forskjellen er 1,9 timer mellom menn og kvinner totalt, er forskjellen blant studenter uten barn redusert til 0,9 timer. Omsorgsansvar for barn forklarer altså omlag halvparten av forskjellen i tid brukt til studier mellom menn og kvinner. Menn bruker 0,8 timer mer til inntektsgivende arbeid pr. uke enn kvinner. Denne forskjellen blir helt borte blant studenter uten barn, både menn og kvinner jobber i 9,5 timer.

Fra de to forrige rapportene kan vi trekke fram at studiesituasjonen endrer seg med alderen. For det første er det særlig de eldste studentene som har omsorgsplikter, noe vi har vist fører til økt omfang av inntektsgivende arbeid. For det tredje er ikke alle de eldre studentene "vanlige" studenter. Mange av dem har en høyere utdanning fra før, og kommer til universitetene etter noen år i jobb for å ta et bestemt fag, ofte mens de fortsatt er i full jobb. Å bruke universitetene til å skaffe seg etter-eller videreutdanning på denne måten er også en del av mangfoldet i dagens studentrolle.

Tabell 2.7 Gjennomsnittlig timetall pr. uke brukt på ulike aktiviteter etter alder.

Alder	Antall studenter	Gjennomsnittlig timetall						Inntektsgivende arbeid
		Alle aktiviteter inkl. reiser og tillitsverv	Studierelevante aktiviteter				Andre faglige aktiviteter	
			I alt	Undervisning	Lesing	Oppgave		
Alle studenter	663	42.0	26.4	6.4	13.7	4.7	1.7	10.1
17-20 år	32	43,5	31,5	9,2	17,1	3.2	2.0	5.9
21-22 år	120	39.5	29.2	8.4	13.9	4.5	2.4	4.5
23-24 år	126	40.5	28.0	7.6	15.1	3.9	1.4	7.3
25-26 år	107	44.6	28.0	6.1	15.1	5.3	1.5	10.8
27-32 år	165	40.6	24.2	4.7	12.2	5.0	2.3	11.3
33 år og over	107	45.2	21.7	4.6	11.4	5.1	0.6	18.8

Tabell 2.7 illustrerer klart disse forholdene. Tid brukt til studier avtar med økende alder, mens tid brukt til inntektsgivende arbeid øker. Fram til 26 år er tid brukt til studierelevante aktiviteter temmelig konstant selv om det inntektsgivende arbeidet øker.

Også fordelingen av tid på de ulike studierelevante aktivitetene endrer seg med alderen slik vi kunne vente. Tid brukt på undervisning avtar gradvis mens tid til oppgave øker i absolutte timer fram til 25-26 år, og som andel av total studietid fram til de eldste. Tid brukt til lesing utgjør en temmelig stabil andel av den samlede studietida. Dette mønsteret stemmer altså godt med at andelen viderekomne studenter øker med økende alder.

Vi har allerede pekt på at aldersgruppen 25-26 år utgjør et vendepunkt. Et høyt timetall brukt på arbeid med oppgave henger sammen med at det er mange hovedfagsstudenter i denne gruppen. Det er i såfall en gruppe hovedfagsstudenter som må ha hatt en temmelig normal studieprogresjon. Blant de to eldste gruppene finner vi også hovedfagsstudenter, men da et større innslag av hovedfagsstudenter med enten utsatt studiestart eller forsinket studieprogresjon. Dette illustrerer klart hvordan de lange studiene skaper et "livsløpsproblem" som særlig er synlig i studiets slutfase. Når studentene nærmer seg 30 år er det stadig færre som studerer på heltid. Studenter med utsatt studiestart eller forsinket studieprogresjon er særlig i faresonen, forsinkelsene har en tendens til å generere nye forsinkelser. Etter hvert som studentene blir eldre er det stadig flere som velger eller er nødt til å ha inntektsgivende arbeid. Omsorgsansvar og boutgifter er to viktige faktorer som gjør det vanskelig å leve på studielånet alene. Det er også viktig å ta hensyn til at en del hovedfagsstudenter og andre har jobb med nær tilknytning til studiet og hovedfagsoppgaven. På enkelte fag er det for eksempel vanlig for viderekomne studenter å ha halv stilling som vitenskapelig assistent.

Det er også viktig å ta hensyn til at relativt mange av de eldste studentene ikke tar sikte på full eksamen, men bare eksamen i et enkelt fag. Disse studentene bruker universitetenes tilbud for å supplere en tidligere utdanning etter noen år i arbeidslivet. Denne formen for etter- eller videreutdanning foregår som oftest på deltid.

Den arbeidsmengden som er nødvendig for å gjennomføre et bestemt studium kan konsentres innenfor den normale studietida, eller strekkes ut over et lengre tidsintervall. Det er også mulig å gjennomføre et studium på kortere tid gjennom en konsentrert innsats.

Tabell 2.8 Gjennomsnittlig timetall pr. uke brukt på ulike aktiviteter etter studieprogresjon.

Følger du vanlig studieprogresjon dette semester?	Antall studenter	Alle aktiviteter inkl. reiser og tillitsverv	Gjennomsnittlig timetall					Inntektsgivende arbeid
			Studierelevante aktiviteter					
			I alt	Undervisning	Lesing	Oppgave	Andre faglige aktiviteter	
Alle studenter	663	42.0	26.4	6.4	13.7	4.7	1.7	10.1
Ja	353	41.7	30.0	7.7	15.6	5.0	1.7	6.0
Nei, er på etterskudd	100	39.9	24.8	5.5	13.0	5.2	1.1	10.2
Går raskere fram	42	46.6	35.8	10.8	16.1	4.5	4.4	3.3
Deltidsstud., eget tempo	101	46.2	16.3	3.3	9.8	2.4	0.8	25.8
Ingen av alt. passer	65	36.2	19.1	3.0	8.7	5.3	2.1	12.8

Tabell 2.8 viser sammenhengene mellom studieprogresjon i semesteret og tidsbruken over en uke. Mest tid på studiene bruker de som følger raskere studieprogresjon enn normalt (eller som i det minste har en intensjon om det). De som er på etterskudd bruker mindre tid på studiene enn de som er i normal rute, men betydelig mer enn de som velger et eget tempo. Dette er de egentlige deltidsstudentene, og de bruker mange timer til inntektsgivende arbeid.

Det er altså to helt ulike grupper av studenter som går langsommere fram enn det normal studieplan tilsier. Den ene gruppen er de egentlige deltidsstudentene som har valgt å følge eget tempo. De har tilpasset studiearbeidet til sin livssituasjon og sine forpliktelser, først og fremst i forhold til at de har inntektsgivende arbeid. Gjennomsnittlig yrkesaktivitet i denne gruppen er vel 25 timer pr. uke. En stor del av denne gruppen studenter tar bare sikte på eksamen i et enkelt fag.

Den andre gruppen av studenter som har langsommere framdrift enn normalt har altså ikke klart uttrykt at de har valgt å følge eget tempo. Det kan bety at de er forsinket også i forhold til sine egne planer og intensjoner. Forsinkelsene kan ha rent faglige årsaker, eller henge sammen med ytre omstendigheter. For noen studenters vedkommende kan

forsinkelser skyldes for dårlig faglig grunnlag eller for dårlig arbeid med studiene. Studenters forutsetninger og motivasjon varierer. At en viss andel ikke makter å leve opp til de faglige kravene behøver ikke å være noe unormalt. Noen faller fra, andre pådrar seg forsinkelser ved at de f.eks må ta en eksamen om igjen. Også den enkelte students studieframgang kan variere over tid. Det er heller ikke uvanlig at studenter mister tid ved å oppdage at de har valgt fag eller studier de ikke passet til. Endelig kan forhold i privatlivet som f.eks jobb eller barn forstyrre og forsinke studieplanene. Men årsakene kan også ligge i forhold studentene sjøl ikke har hatt kontroll over, som f.eks. svikt i undervisning eller veiledning, eller at det oppstår ventetid på grunn av kapasiteten på laboratorier, EDB-utstyr og andre hjelpemidler. Forsinkelser oppstår særlig hyppig i forbindelse med hovedoppgaven. Tema og problemstillinger kan vise seg å være et blindspor, eller det kan være problemer med datamaterialet. Den valgte oppgaven kan vise seg vanskelig å avgrense og fullføre innen den fastsatte tidsperioden. Hovedoppgaven er på mange måter et svennestykke i forskning, hvor mye av hovedhensikten nettopp ligger i å lære noe av arbeidsmetodikken. Faser med prøving og feiling er en viktig, om enn tidkrevende læringsprosess. Dersom en ønsker å beholde hovedfagsavhandlingen som en viktig del av universitetsstudiene må en ta faren for studieforsinkelser med på kjøpet. Vi vil ikke her gå nærmere inn på hvilke virkemidler som kan fremme effektiviteten i hovedfagsarbeidet. Dette kommer vi tilbake til i vår sluttrapport.

At forsinkelser i studiet oppstår som følge av at studentene har aktiviteter og forpliktelser utenom studiene er på mange måter noe av hovedutgangspunktet for hele prosjektet. Men årsaksretningen kan også være omvendt. Dersom framdriften i studiet av en eller annen grunn stopper opp kan studenten i en periode velge å bruke tida til andre ting. Studieforsinkelser og studieforstyrrelser blir med i en ond sirkel der også studiefinansiering utgjør en viktig del.

3 HVA KJENNETEGNER STUDENTENE VED DE FORSKJELLIGE FAGENE?

En student er ikke bare student. De møter ved universitetet med forskjellige "heftelser" eller forpliktelser i tilknytning til andre sider ved livet enn studenttilværelsen.

I det følgende skal vi først beskrive studentgruppene etter fag og se hvordan grad av yrkesaktivitet, alderssammensetning, kjønnsfordeling og omsorgsforpliktelser varierer. Deretter vil vi se på variasjoner i forventet studieprogresjon i inneværende semester, som naturligvis har sammenheng med noen av de foran nevnte variablene. Vi vil også presentere studentenes vurdering av om registreringsuken var typisk eller atypisk, etter fag.

3.1 Yrkesaktivitet

I hvor stor utstrekning er studentene yrkesaktive på de forskjellige fagene? Vi har gått ut i fra den reelle tid studentene brukte på inntektsgivende arbeid i løpet av registreringsuken. Studenter som vanligvis er yrkesaktive, men som i denne uken var syke, hadde ferie, o.a., er dermed ikke registrert som yrkesaktive. Mange studenter jobber dessuten periodevis, f.eks. annenhver uke. På den annen side kan det være studenter som vanligvis ikke er yrkesaktive, men som i registreringsuken hadde inntektsgivende arbeid, eller som hadde spesielt mye inntektsgivende arbeid denne uken.

Kartlegging av studenters yrkesaktivitet er tidligere behandlet i "Belastning eller berikelse?" (Notat 8/86: P.O. Aamodt). Utvalget er der langt større. Resultatene fra de to undersøkelsene tyder på at utvalget i tidsbrukundersøkelsen er rimelig representativt.

Tabell 3.1 Kvinnelige og mannlige studenter på forskjellige fag etter grad av yrkesaktivitet. Prosent.

Kjønn og yrkesaktivitet	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL						
KVINNER OG MENN	663	115	109	149	107	166
SUM PROSENT	101	100	100	99	100	100
0 timer	48	30	51	50	52	54
1-7 timer	11	10	10	9	14	13
8-15 timer	14	17	8	14	11	14
16-30 timer	17	25	22	13	16	11
31 t. og over	11	18	9	13	7	8
ANTALL MENN	319	43	28	66	70	106
SUM PROSENT	100	101	101	100	100	99
0 timer	47	28	39	50	50	54
1-7 timer	11	12	11	6	17	11
8-15 timer	11	12	4	15	7	12
16-30 timer	17	23	36	14	17	12
31 t. og over	14	26	11	15	9	10
ANTALL KVINNER	343	72	81	83	37	59
SUM PROSENT	100	99	100	100	101	100
0 timer	48	32	54	51	57	54
1-7 timer	11	8	10	11	8	15
8-15 timer	16	19	10	13	19	17
16-30 timer	16	26	17	13	14	9
31 t. og over	9	14	9	12	3	5

Alle fagene har en relativt høy andel yrkesaktive studenter, men yrkesaktiviteten varierer betraktelig fra fag til fag. Sosiologistudentene har desidert den høyeste yrkesaktiviteten. Hele 70 prosent var yrkesaktive i løpet av registreringsuken, og 43 prosent arbeidet mer enn 16 timer. Lavest yrkesaktivitet hadde realfagstudentene. Bare 19 prosent arbeidet mer enn 16 timer (under halvparten så stor andel som ved sosiologi, eller 24 prosentpoeng under sosiologi), og 46 prosent hadde vært yrkesaktive overhodet.

Skal vi rangere studentgruppene etter yrkesaktivitet, vil sosiologistudentene komme først med høyest yrkesaktivitet, fulgt av norskstudentene og jus-studentene, deretter følger sos.øk.-studentene tett etterfulgt av realfagstudentene.

Av mennene hadde 53 prosent inntektsgivende arbeid i løpet av registreringsuken og av disse arbeidet 31 prosent mer enn 16 timer. Blant kvinnene var 52 prosent yrkesaktive overhodet og 25 prosent arbeidet mer enn 16 timer. Det ser foreløpig ut til at mennenes yrkesaktivitet er noe høyere enn kvinnenes. Dette kommer vi tilbake til i 4.11.

På norsk er det store forskjeller i yrkesaktivitet mellom de mannlige og kvinnelige studentene; 61 prosent av de mannlige mot 46 prosent av de kvinnelige studentene hadde inntektsgivende arbeid i registreringsuken. Ved de øvrige fagene er det små forskjeller mellom kvinner og menn.

Den målte yrkesaktivitet i registreringsuken gir også et bilde av forholdene ved universitetet. Over halvparten av studentene (52 %) har inntektsgivende arbeid i løpet av en uke. Mer enn en fjerdedel av studentene (28 %) arbeidet mer enn 16 timer. At en såpass stor andel av studentene til enhver tid er yrkesaktive, vil få følger for planlegging og tidskoordinering av f.eks. kollokviegrupper. Studentene arbeider neppe til samme tid. Dette vil også ha betydning for studiemiljøet og det sosiale miljøet på universitetet. (Se "Belastning eller berikelse?" kap. 4.4 Notat 8/86 P.O. Aamodt)

Få grupper har så stor valgfrihet og muligheter for egne tidsdisponeringer som nettopp studenter. Dette innebærer fordeler og ulemper. På den ene side setter dette strenge krav til selvdisiplinering og organisering av tid, og på den annen side er det mulig å tilpasse tid brukt til studieaktiviteter etter andre nødvendige aktiviteter som f.eks. inntektsgivende arbeid og/eller omsorg for barn. Mulighet for tidsdisponering og tidsforskyvning av studieaktiviteter vil sannsynligvis variere etter fagenes undervisnings strukturer. Variasjoner i yrkesaktivitet fagene imellom kan skyldes at enkelte fag er lettere å kombinere med yrkesaktivitet enn andre.

Vi reiser spørsmålet: Tilpasser studentene yrkesaktiviteten etter studiene, eller studiene etter yrkesaktiviteten, eller går tilpasningen begge veier?

3.2 Alder

Studentenes aldersprofil varierer fra fag til fag. Med økende alder følger gjerne forpliktelser som krever tid utover studier. Med alder vil flere gifte seg/bli samboende og få omsorgsforpliktelser. Bo-standard blir viktigere, og vil lett øke de økonomiske forpliktelsene.

Tabell 3.2 Kvinnelige og mannlige studenter på forskjellige fag etter alder. Prosent.

Kjønn og alder	Studium					
	Alle studier	Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL						
KVINNER OG MENN	663	115	109	149	107	166
SUM PROSENT	100	100	100	101	101	100
17-20 år	5	0	1	7	2	10
21-22 år	18	4	7	20	29	27
23-24 år	19	14	8	21	31	19
25-26 år	16	17	17	16	16	15
27-32 år	25	41	35	15	20	21
33 år og over	16	24	31	20	3	7
Ubesvart	1	0	1	2	0	1
ANTALL MENN	319	43	28	66	70	106
SUM PROSENT	100	101	100	100	101	100
17-20 år	5	0	0	3	3	10
21-22 år	21	5	7	26	24	27
23-24 år	21	9	11	20	36	17
25-26 år	17	19	21	21	16	15
27-32 år	25	42	43	18	19	24
33 år over over	10	26	18	10	3	6
Ubesvart	1	0	0	2	0	1
ANTALL KVINNER	343	72	81	83	37	59
SUM PROSENT	102	100	99	101	101	100
17-20 år	5	0	1	10	0	10
21-22 år	16	4	7	16	38	27
23-24 år	18	17	7	22	22	22
25-26 år	15	17	15	12	16	15
27-32 år	25	40	32	12	22	17
33 år og over	22	22	36	27	3	9
Ubesvart	1	0	1	2	0	0
KUMMULATIV PROSENTUERING						
Inntil 20 år	5	0	1	7	2	10
Inntil 22 år	23	4	8	27	31	37
Inntil 24 år	42	18	17	48	62	56
Inntil 26 år	58	36	34	64	78	71
Inntil 32 år	83	77	69	79	98	92
Alle	99	100	100	98	99	99

Det er ikke uventet at vi finner igjen deler av mønsteret fra tabell 3.1. Sos.øk. studentene og realfagstudentene, som hadde lavest yrkesaktivitet, er yngst. Henholdsvis 78 prosent og 71 prosent er under 27 år gamle. Norsk-studentene og sosiologstudentene er eldst, på disse fagene er henholdsvis 34 prosent og 36 prosent under 27 år gamle. På jus er 64 prosent under 27 år.

Tilsammen var 16 prosent av studentene over 33 år gamle. Dette er antagelig studenter som enten har hatt lengre studieavbrudd, eller som har måttet utsette studiestarten av forskjellige årsaker, eller studenter som kan føle behov for videreutdanning etter å ha vært en stund i arbeidslivet. En stadig kombinasjon av yrkesrollen og studierollen vi også føre til at studentene bruker lenger tid på studiet og dermed etterhvert ender opp i de eldre studentenes rekker.

Andel eldre studenter varierer etter fag og etter kjønn. På norsk er hele 36 prosent, eller mer enn hver tredje kvinnelige student, over 33 år. Til sammenligning er bare 3 prosent av både de kvinnelige og mannlige studentene på sos.øk, over 33 år gamle.

Jus har også en betydelig andel eldre kvinnelige studenter. Av de kvinnelige studentene på jus er 27 prosent over 33 år. Dette gjelder for 10 prosent av de mannlige jus-studentene. Sosiologi har en høy andel av både kvinner og menn på over 33 år.

De eldre studentene ser ut til å hope seg opp på enkelte fag. Hva kan dette skyldes? Kan dette være en avspeiling av at på fag som norsk, jus og sosiologi vil studentene kunne trekke vekslers på alder og livserfaring, mens dette ikke er tilfelle på sos.øk. og realfag?

Har en vært samfunnsengasjert i noen år vil dette gi faglig uttelling på fag som jus og sosiologi. Videre kan litteraturinteresserte ha lest store deler av pensum før de påbegynner et norsk-studium. På enkelte studier kan det med andre ord være en fordel å ha tilegnet seg generell kunnskap utenfor utdanningsinstitusjoner før en påbegynner studiet.

For andre fag, vil derimot erfaringer hentet utenfor utdanningsinstitusjonene være mindre kompetansegivende i studiet. På sos.øk. og realfag vil det f.eks være mest gunstig å starte studiet med matematikkpensumet fra videregående skole friskt i minne. Fagenes aldersprofiler kan altså være farget av at alder indirekte virker forskjellig inn på studiekompetansen .

En annen forklaring på fagenes forskjellige aldersprofiler, kan være at enkelte fag lettere lar seg kombinere med andre tidkrevende forpliktelser som gjerne melder seg med økt alder. En løsere studiestruktur, med lite undervisning og andre tids- og steds-bestemte aktiviteter er lettere å kombinere med f.eks. yrkesaktivitet. Ved enkelte fag vil derfor på den ene siden alder gjennom livserfaring kunne virke positivt på faglig utbytte og dermed studieeffektivitet, mens alder på den annen side ofte øker nødvendigheten av å utføre andre oppgaver som er tidkrevende og derfor studiehemmende.

For å spekulere litt videre, er det kanskje mulig at aldersforskjellene tildels skyldes at de skoleflinke studentene blir opptatt ved noen fag, mens andre fag blir oppsamlingsfag. De skoleflinke påbegynner gjerne sine studier rett etter artium, mens de andre gjerne jobber eller gjør andre ting et år eller to før de begynner å studere.

Vi har imidlertid beregnet gjennomsnittverdien for yrkesaktivitet og alder ved de forskjellige fagene, for bedre å anskueliggjøre sammenhengen mellom alder og yrkesaktivitet.

Tabell 3.3 Gjennomsnittlig alder og gjennomsnittlig yrkesaktivitet for studenter på forskjellige fag. Timer pr. uke og år.

	Alle	Sosiologi	Norsk	Jus	Sos.øk	Real
Gj.sn. yrkesakt. pr. uke	10	15	10	10	8	8
Gj.sn. alder	27	30	31	28	25	25

Vi skal senere i kapittelet se at tid brukt til studierelevante aktiviteter varierer etter et tilsvarende mønster som vi har funnet for alder og yrkesaktivitet. Men vi kan allerede her reise spørsmålet om alder og livserfaring i seg selv ved enkelte fag oppveier ulempen ved at økt alder har en tendens til å trekke med seg tidkrevende ikke-studie-relaterte forpliktelser.

3.3 Kjønnsfordeling

Vi har tidligere sett at studieaktivitet varierer etter kjønn (se 2.). I og med at kjønnsfordelingen er forskjellig fra fag til fag, har vi to muligheter: Gjennomsnittlig studieaktivitet blir lav på kvinnedominerte fag fordi kvinner trekker gjennomsnittet ned, eller at kvinners studieaktivitet generelt er lavere enn menns fordi kvinner er overrepresentert på fag der den målte studieaktivitet er lavere for både kvinner og menn. I 4.3 skal vi komme tilbake til dette spørsmålet. Foreløpig skal vi kun se på kjønnsfordelingen ved de forskjellige fagene.

Tabell 3.4 Kjønnsfordeling på forskjellige fag. Prosent.

Kjønn	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL	663	115	109	149	107	166
SUM PROSENT	100	100	100	100	100	100
Menn	48	37	26	44	65	64
Kvinner	52	63	74	56	35	36

Den jevneste kjønnsfordelingen finner vi på jus. Sosiologi og norsk er kvinnedominerte, mens sos.øk. og realfag er mannsdominerte. Norskfaget har den skjevste kjønnsfordeling med den desidert laveste andel menn (26 %).

Tidligere har vi sett at på de mannsdominerte fagene sos.øk. og mat.nat. er både yrkesaktiviteten og gjennomsnittsalderen lavest. Jus-studentene - med den jevneste kjønnsfordelingen - plasserte seg midt på treet også når det gjaldt alder og yrkesaktivitet. Høyest alder og yrkesaktivitet fant vi på de kvinnedominerte fagene norsk og sosiologi.

I tabell 3.3 så vi at gjennomsnittsalder og gjennomsnittlig yrkesaktivitet samvarierte på en slik måte at jo høyere gjennomsnittsalderen var på et fag, jo høyere var den gjennomsnittlige yrkesaktivitet på faget.

Norskstudentenes skår avvek noe fra dette mønsteret. Ut i fra norskstudentenes aldersprofil skulle vi kunne forvente en noe høyere yrkesaktivitet. Det er mulig at yrkesaktiviteten her er noe lavere enn forventet fordi mange av studentene har omsorgsforpliktelser, noe som vil begrense muligheten for yrkesaktivitet. Dette skal vi se på i neste avsnitt.

3.4 Omsorgsforpliktelser

Å ha barn, koster tid. De skal forsørges (økt yrkesaktivitet) og de skal ha omsorg. Dette vil begrense tilgjengelig studietid. (Se "Belastning eller berikelse?" Kap. 4, Notat 8/86 P.O. Aamodt)

Det er i liten grad tale om studentektepar med barn. Hovedtyngden, 74 prosent, av studentene med barn er gift eller samboende med ikke-studerende. Bare 12 prosent av studentene med barn er gift eller samboende med aktiv student og 13 prosent av studentene med barn er enslige forsørgere.

Totalt sett er det langt flere kvinnelige enn mannlige studenter som har barn (90:34). Dersom det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret også gjør seg gjeldende blant studenter, vil mødre få økte omsorgsforpliktelser, mens fedre får økte forsørgerforpliktelser. Det kan være lettere å kombinere studier med omsorgsforpliktelser enn med forsørgerforpliktelser. Dette kan muligens delvis forklare hvorfor det er færre fedre enn mødre blant studentene.

Videre er gjerne mannen eldst i et parforhold. Han har dermed lengre tid på seg til å gjøre unna studiene før han blir far. Gjennomsnittsalderen for kvinnene i utvalget er høyere enn gjennomsnittsalderen for mennene. Det er nærliggende å tro at dette skyldes at kvinner i større grad enn menn får studieavbrudd/forsinkelser p.g.a. foreldreskap.

Alle de enslige forsørgerne med barn var kvinner. Tilsammen utgjør de 18 prosent av kvinnene med barn. Trygdeytelser til enslige forsørgere (her overgangsstonad, utdanningsstonad gis ikke til studier på universitetsnivå) gjør det økonomisk mulig for enslige forsørgere å studere.

Kvinner med omsorgsforpliktelser kan finne det enklere å kombinere ansvar for barn med studier der en friere kan disponere tid og sted for aktiviteter, enn å kombinere det å ha barn med yrkesaktivitet som gir lite rom for fleksibilitet. Dette gjelder for studier der en forholdsvis fritt kan disponere egen tid.

Vi skal nå se hvordan fagene er sammensatt etter kjønn og om studenten har barn eller ikke.

Tabell 3.5 Studenter på forskjellige fag etter kjønn og om de har barn. Prosent.

Kjønn og omsorg for barn	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL	663	115	109	149	107	166
SUM PROSENT	100	100	99	100	101	101
Menn med barn	5	5	7	6	4	4
Kvinner med barn	14	16	33	13	6	6
Menn uten barn	43	32	18	38	62	61
Kvinner uten barn	38	47	41	43	29	30
ANTALL	663	115	109	149	107	166
SUM PROSENT	100	100	101	100	101	100
Stud. uten barn	81	79	60	81	91	91
Stud. med ett barn	10	14	19	10	8	4
Stud. med to barn	7	6	16	7	2	4
Stud. med tre barn	2	1	6	1	0	1
Stud. med fire barn	0	0	0	1	0	0
ANTALL MENN	319	43	28	66	70	106
SUM PROSENT	99	99	99	100	101	101
Menn med barn	10	13	28	14	6	6
Menn uten barn	89	86	71	86	95	95
ANTALL KVINNER	343	72	81	83	37	59
SUM PROSENT	100	101	99	100	101	101
Kvinner med barn	27	26	44	23	17	17
Kvinner uten barn	73	75	55	77	84	84

Omtrent hver femte student har (hjemmeboende) barn. De fleste studentforeldre er kvinner. 14 prosent av alle studentene er kvinner med barn, og 5 prosent er menn med barn. Det er altså nesten tre ganger så mange kvinner enn menn som har barn blant studentene. Sagt på en annen måte har 10 prosent av mennene barn, mot 27 prosent av kvinnene.

Sos.øk. og realfagstudentene, som hadde lignende fellestrekk både når det gjaldt alder, yrkesaktivitet og kjønnsfordeling, viser seg også å ha en forbausende lik sammensetning etter kategoriseringen i tabell 3.5. Det er omtrent like mange menn med barn som kvinner med barn på disse fagene, men de fleste studentene er menn uten barn. Bare 10 prosent av studentene på sos.øk. og realfag har barn.

Slik vi antok i forrige avsnitt, finner vi flest studenter med barn på norskstudiet, der hele 40 prosent av studentene i utvalget har barn (33 prosent kvinner og 7 prosent menn). Fordelingen på norsk-faget sett i forhold til sosiologi og jus kan forklare hvorfor norskstudentenes yrkesaktivitet var lavere enn det som ville vært å forvente etter deres alderssammensetning. At norskstudentene hadde så pass lav yrkesaktivitet har antagelig sammenheng med at 33 prosent av studentene er kvinner med barn. Sagt på en annen måte har 44 prosent av kvinnene på norsk barn, og 28 prosent av mennene.

På spørsmål om studentene hadde ansvar for pass av barn på dagtid, var det 17 prosent av norskstudentene som svarte bekreftende. Til sammenligning var det kun 3 prosent av studentene på sos.øk. som svarte at de hadde ansvar for pass av barn på dagtid (alle studentene: 7 %).

Andel studenter med omsorgsforpliktelser varierer altså fra fag til fag, og det er langt flere kvinner enn menn som har barn. Vi skal likevel ikke glemme at det store flertall av studentene (81 %) fremdeles er barnløse.

3.5 Studieprogresjon (inneværende semester)

Vi skal først se hvor store andeler av studentene som oppfatter studiet som sin hovedbeskjeftigelse.

Tabell 3.6 Kvinnelige og mannlige studenter på forskjellige fag etter om de ser på studiet som hovedbeskjeftigelse. Prosent.

Er studiet hovedbeskjeftigelsen dette semesteret?	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL KVINNER OG MENN	663	115	109	149	107	166
SUM PROSENT	100	100	100	100	101	100
Ja	80	73	64	82	93	86
Nei	19	25	35	18	8	13
I tvil/ubesv.	1	2	1	0	0	1
ANTALL MENN	319	43	28	66	70	106
SUM PROSENT	100	100	100	100	100	100
Ja	83	70	75	83	93	85
Nei	16	28	25	17	7	13
I tvil/ubesv.	1	2	0	0	0	2
ANTALL KVINNER	343	72	81	83	37	59
SUM PROSENT	100	100	100	100	100	100
Ja	77	75	61	81	92	86
Nei	22	24	38	19	8	14
I tvil/ubesv.	1	1	1	0	0	0

Så mange som 80 prosent av studentene oppfatter studiet som sin hovedbeskjeftigelse. Dette gjelder både for de aller fleste kvinner og menn.

Variasjonene fagene imellom bekrefter mønsteret vi har sett tidligere. På sos.øk, og realfag ser henholdsvis 93 prosent og 86 prosent på studiet som sin hovedbeskjeftigelse, mens dette bare gjelder for 64 prosent av studentene på norsk, og 73 prosent av studentene på sosiologi. Jusstudentene plasserer seg også her nærmest gjennomsnittet med 82 prosent som ser på studiet som sin hovedbeskjeftigelse.

Andelene som ser på studiet som sin hovedbeskjeftigelse er høy sett i forhold til studentenes grad av yrkesaktivitet. Selv om mange studenter må prioritere jobb og barn, ser de likevel på studiet som sin hovedbeskjeftigelse. (Om rangering av forskjellige aktiviteter kontrollert for omsorgsarbeide og yrkesaktivitet se "Belastning eller berikelse?" P.O. Aamodt 86)

Tabell 3.7 Kvinnelige og mannlige studenter på forskjellige fag etter studieprogresjon inneværende semester. Prosent.

Følger du normal studieprogresjon dette semesteret?	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL						
KVINNER OG MENN	663	115	109	149	107	166
SUM PROSENT	99	100	100	100	101	100
Raskere	6	3	1	5	6	15
Normal	53	37	51	53	76	52
Etterskudd/eget tempo	30	39	40	35	15	23
Ingen alternativer passer/ubesvart	10	21	8	7	4	10
ANTALL MENN	319	43	28	66	70	106
SUM PROSENT	101	99	101	100	100	101
Raskere	9	2	0	6	7	17
Normal	53	23	61	56	71	50
Etterskudd/eget tempo	29	44	36	32	19	24
Ingen alternativ passer/ubesvart	10	30	4	6	3	10
ANTALL KVINNER	343	72	81	83	37	59
SUM PROSENT	100	100	100	100	100	101
Raskere	4	3	1	4	3	9
Normal	54	46	47	51	84	56
Etterskudd eget tempo/	32	36	42	37	8	24
Ingen alternativ passer/ubesvart	10	15	10	8	5	12

Selv om de fleste studentene oppfatter studiet som sin hovedbeskjeftigelse, klarer ikke like mange å følge normal studieprogresjon. Bare litt over halvparten av studentene mener de følger "normal" studieprogresjon innværende semester. Få følger en raskere studieprogresjon enn normalt, mens en betydelig andel er "på etterskudd" eller "følger sitt eget tempo". Den såkalte "normal-studenten" som følger normal studieprogresjon er ikke så vanlig som man skulle tro.

Flest "normalstudenter" finner vi på sos.øk. (76 %) og færrest "normalstudenter" finner vi på sosiologi (37 %), og det er spesielt mennene på sosiologi som ikke følger normal studieprogresjon.

Ser vi tabell 3.6 og 3.7 i sammenheng, ser vi riktignok at jo større andelen studenter som ser studiet som sin hovedbeskjeftigelse er, jo større er andelen studenter som følger normal eller raskere studieprogresjon. Men studieprogresjonsvariasjonene er langt høyere enn variasjonene mellom hvor store andeler som ser på faget som sin hovedbeskjeftigelse. Andelen "raskere-" og "normalstudenter" på sos.øk. er dobbelt så høy som på sosiologi (henholdsvis 82 og 40 %). Likevel er det 73 prosent av studentene på sosiologi (mot 93 % på sos.øk.) som ser på studiet som sin hovedbeskjeftigelse.

En kan spørre seg om hvorfor andelen "normalstudenter" varierer i så stor grad fra fag til fag. Har det noe med fagets innhold å gjøre? Eller er det fagets (undervisnings-) struktur som virker inn på studieprogresjonen? Dette er spørsmål som vil bli tatt opp i sluttrapporten.

3.6 Typisk eller atypisk registreringsuke

Studentene ble også bedt om å krysse av for om registreringsuken hadde vært en typisk/atypisk uke. Skulle det vise seg at et fag skilte seg sterkt fra de andre mht. andel studenter som mente uken var atypisk, ville dette kunne tyde på at denne uken og dermed tidsmålingene var lite representative for faget.

Tabell 3.8 Studenter på forskjellige fag etter om de som mente registreringsuken var typisk eller atypisk. Prosent.

Registrerings- uken var:	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL	663	115	109	149	107	166
SUM PROSENT	100	100	101	100	100	100
Typisk	47	45	50	45	45	52
Både og	37	32	36	42	39	35
A-typisk	14	21	13	12	13	11
Ubesvart	2	2	2	1	3	2

Vi finner små variasjoner fagene imellom i andel studenter som mente registreringsuken var "typisk". Sosiologi peker seg ut som faget der flest studenter har krysset av for at uken var atypisk.

Det mest interessante ved tabellen er at det ser ut til at en "atypisk" uke er en svært "typisk" studiesituasjon. Det er lite sannsynlig at det var spesielle forhold ved alle fagene som gjorde at registreringsuken var lite representativ for semesteret (i ukevalg ble dette naturligvis sjekket). Svært mange studenter (37 %) har krysset av for både "typisk" og "atypisk". Dette tolker vi som at uken har inneholdt både typiske og atypiske dager. Dette forsterker bildet av at studiesituasjonen er svært varierende, fra uke til uke og fra dag til dag.

Vi kan også stille spørsmål ved hva den enkelte student oppfatter som en "typisk" uke. Vi vil tro at man lettere vil kalle en uke "typisk" dersom ukens studieprogresjon har svart til studentens forventninger til egen studieaktivitet. Tabell 3.8 kan derfor også tyde på at det ofte oppstår situasjoner som virker forstyrrende inn på studiene. Studietilværelsens mulighet for egne tidsdisponeringer og tidsforskyvninger vil lett kunne føre til utsettelse av studieaktivitet til fordel for andre aktiviteter.

4 STUDENTENES TIDSBRUK PÅ FORSKJELLIGE FAG

Det mest slående ved resultatene er de store forskjellene fagene imellom, både når det gjelder kjennetegn ved de respektive studentgrupper, og når det gjelder mengde tid brukt til forskjellige aktiviteter. I kapittel 2 så vi at grad av yrkesaktivitet, alder, kjønn, etc. har betydning for studieaktiviteten. Der er derfor ikke uventet at vi finner store variasjoner i tidsbruk fagene imellom.

Variasjonene kan ikke alene forklares ved den ulike sammensetningen av studentgruppene. Studiemåten (forholdet mellom forskjellige studieaktiviteter) som er påvirket av fagenes innhold er forskjellig ved f.eks. Mat. Nat. og HF. Det er også mulig at målemetoden lettere fanger opp studieaktiviteter ved enkelte fag enn andre.

Ved å splitte opp etter fag kan vi se om tidsbruken varierer etter samme mønster på alle fagene eller om tidsbrukforskjellene - etter f.eks. kjønn - er et resultat av fagenes tidsbrukforskjeller og at noen fag er mannsdominerte, mens andre fag er kvinnedominerte.

4.1 Målemetode og fagenes egenart

Studentene ble bedt om å krysse av på et tidsregistreringsskjema (se vedlegg) hvilke aktiviteter de hadde utført når og tildels hvor i løpet av registreringsuken (se kap. 2). Tid brukt til omsorgsarbeide er ikke registrert.

Det er igjen nødvendig å minne om at en time brukt til studieaktiviteter kan være mer eller mindre effektiv. Vi har ikke kunnet effektivitetsgradere de forskjellige studieaktiviteter. Antagelig krever timer med intens konsentrasjon lengre pauser med avkopling enn studieaktiviteter som er mer rutinepregete. I tidsbrukskjemaet er pauser ikke medregnet som studietid. Det er mulig at enkelte studier er mer tidkrevende enn andre når det gjelder direkte målbar studieaktivitet. Andre studier kan på den annen side ha større innslag av diffuse, ikke målbare aktiviteter som refleksjon, samt modning og bearbeiding av stoff.

Et annet problem er grensegangen mellom hva som er, og hva som ikke er studieaktiviteter. Ved noen fag er denne grensen langt mindre tydelig enn ved andre. Fordi "alle" leser skjønnlitteratur, blir det et vurderings-spørsmål for norskstudenten om denne type aktivitet skal kategoriseres som fritid eller studierelevant aktivitet. Sosialøkonomiske rapporter leses derimot stort sett av en faglig avgrenset gruppe, og det faller naturlig å kalle lesing av denne type litteratur for studierelevant aktivitet. Rent generelt kan vi si at fagenes "åpenhet" eller "lukkethet" er avgjørende for hvor tydelig grensegangen er mellom faglig og ikke-faglig aktivitet.

Den målte studietidsbruk er tid brukt direkte til studier. Men det er også fullt ut mulig å tilegne seg relevant faglig kunnskap utenfor studie-situasjonen; i arbeidslivet, gjennom radio- og TV-programmer, gjennom observasjoner "ute i virkeligheten", ved å lese aviser etc., etc.

Videre kan faglig aktivitet finne sted parallelt med annen aktivitet. F.eks. kan man gå tur til Ullevålseter samtidig som man mentalt bearbeider og finner svar på et faglig problem. Denne type faglige aktiviteter fanges neppe opp av denne tidsnyttingsundersøkelsen. Hvor utbredt slik faglig aktivitet er, vil antagelig variere fra fag til fag, etter fagets egenart og fagets "åpenhet" eller "lukkethet".

I utgangspunktet går vi utifra at alle fagene er like krevende mht. faglig innsats. De variasjoner vi finner i tidsbruk fagene imellom kan skyldes flere ting:

- Studiemåten: Forskjellige aktiviteter kan være mer eller mindre studie-effektive selv om den målte tidsbruken er lik.
- Tidsdisponering: Studentene kan velge å bruke færre timer pr. uke til studier og kompensere for dette ved å bruke flere år på hele studiet.
- Studieavgrensning: Grensegangen mellom hva som er og hva som ikke er faglig relevant aktivitet kan være mer eller mindre tydelig (fagenes "åpenhet" og "lukkethet").

- Fagets egenart: Læreprosessene kan ha forskjellige uttryksformer som den målte tidsbruken fanger opp på ulik måte.
- Studiestruktur: Variasjoner i krav til deltakelse på faste studieaktiviteter.
- Studentmassens sammensetning: Variasjoner i studentenes forpliktelser utover studiene.

På grunn av variasjoner i fagenes studiestruktur, egenart og studentmassens sammensetning (som alle gir seg utslag i tidsbruken), er det hensiktsmessig å splitte opp på fag for å gi et bredere bilde av studentenes hverdag og hvilke faktorer som virker inn på tidsbruken.

Hensikten er ikke å rangere de forskjellige fagene etter tidsbruk. Vi ønsker på den ene side å beskrive de forskjellige fagenes studiemåte, i denne rapporten gjennom tidsbrukdata og i sluttrapporten gjennom en mer kvalitativ tilnærming.

På den annen side ønsker vi å peke på faktorer som virker inn på tid brukt til studier. Alder, yrkesaktivitet og omsorg for barn blir dermed viktige variable i tidsbrukanalysen.

4.2 Tidsbruk på alle målte aktiviteter etter fag

Resultatene er ikke direkte sammenlignbare med en vanlig 40-timers arbeidssuke, da vi har tatt utgangspunkt i tid brukt direkte til studier i en gitt uke.

Tabell 4.1 Gjennomsnittlig tidsbruk pr. uke for studenter på forskjellige fag; div. studierelevante aktiviteter, yrkesaktivitet, studenttillitsverv og reiser. Timer.

Diverse aktiviteter	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL	663	115	109	149	107	166
ALLE AKTIVITETER	42,0	40,7	37,8	42,4	41,8	45,4
Reisetid	4,9	4,5	4,8	4,4	4,9	5,8
Sum, alle aktiviteter utenom reisetid	37,1	36,2	33,0	38,0	36,9	39,6
STUDIERELEVANTE AKTIVITETER I ALT	26,5	20,9	22,8	27,5	27,9	31,2
<u>Undervisning:</u>	6,4	3,7	7,0	4,7	8,4	8,1
Forelesninger	3,5	1,1	3,3	2,3	5,3	5,1
Seminar	1,2	1,0	2,2	1,1	2,0	0,3
Kollokvier, gruppearb. o.l.	1,6	1,3	1,4	1,3	0,9	2,5
Veiledning	0,1	0,3	0,0	0,1	0,1	0,2
<u>Selvstendige faglig aktiviteter:</u>	20,1	17,2	15,8	22,8	19,5	23,0
Lesing hjemme	6,2	7,0	6,1	7,1	5,5	5,4
Lesing på lesesal, bibliotek o.l.	7,5	3,2	6,1	11,8	9,2	6,6
Arbeid med skriftlig oppgave hjemme	2,4	4,4	1,9	1,9	2,6	1,8
Arbeid med skriftlig oppgave på lesesal, bibl., o.l.	2,3	2,1	1,6	1,4	2,1	3,8
Andre faglige aktiviteter (Lab. EDB-terminal)	1,7	0,5	0,1	0,6	0,1	5,4
INNTEKTSGIVENDE ARBEID	10,1	14,8	10,0	10,1	8,2	8,1
STUDENTTILLITSVERV	0,5	0,5	0,2	0,4	0,8	0,4

Resultatene må leses i forlengelsen av det vi allerede vet om de forskjellige studentgruppernes bakgrunnsvariable. Spesielt må vi ta hensyn til variasjoner i andel studenter med barn, i og med at tid brukt til omsorgsarbeide ikke ble registrert. Det er ikke uventet at norskstudentene skårer lavest på summen av alle målte aktiviteter, da vi vet at 40 prosent av norskstudentene i vårt utvalg har barn.

Gjennomsnittlig tid brukt på studier i løpet av en uke varierer fra 20,9 timer til 31,2 timer, eller med 10,3 timer mellom fagene. Yrkesaktiviteten varierer mellom 14,8 timer og 8,1 timer pr. uke. Tar vi hensyn til variasjoner i andeler med omsorgsforpliktelser, ser det ut til at tid brukt på studierelevante aktiviteter synker tilnærmedesvis omvendt proporsjonalt med økning i tid brukt til inntektsgivende arbeid og omsorgsarbeide. Forholdet arbeid/studier skal vi ta nærmere opp senere.

Ser vi på forholdet mellom tid brukt til å følge undervisning og tid brukt til selvstendig faglig aktivitet, er det også store variasjoner fagene imellom. På sosiologi og jus utgjør tid brukt til undervisning ca 1/6 av den totale studietid. På realfag utgjør undervisningen 1/4 av all tid brukt til studier. Mest undervisningspreget er sos.øk. og norsk. Der bruker studentene gjennomsnittlig ca 1/3 av studietiden på å følge undervisning.

Undervisningsformene varierer også. Bortsett fra på sosiologi er det forelesningsformen som dominerer. Sett i forhold til de andre fagene utgjør tid brukt til kollokvievirksomhet en stor andel av den samlede tid brukt på undervisningsaktiviteter på sosiologi.

Av selvstendige faglige aktiviteter er det lesing som opptar mest tid. Først og fremst jus, men også sos.øk. og norsk er typiske lesefag. Sosiologistudentenes studiesituasjon preges mer enn de andre fagene av arbeid med skriftlig oppgave. Realfagsstudentene skiller seg ut ved at de bruker mye tid på laboratorie/EDB-terminal og også forholdsvis mye på arbeid med skriftlig oppgave.

Tid brukt på studenttillitsverv er gjennomgående lav på alle fagene. Tilsammen bruker studentene i gjennomsnitt en halv time i uken på studenttillitsverv. Dette gir i og for seg et misvisende bilde. 91 prosent av studentene brukte overhodet ingen tid på studenttillitsverv, mens 9 prosent brukte fra en halv time og opp til 38 timer. (Om studenttillitsverv, se kap. 2.6 "Belastning eller berikelse?" Notat 8/86 P.O. Aamodt).

Tid brukt til veiledning utgjør en ubetydelig del av den samlede tidsbruk. Bare 9 prosent av studentene hadde brukt tid på dette. Vi kommer tilbake til veiledningssituasjonen under 4.4. (Se forøvrig kap. 2.3 og 3.7 i "Trenghet eller Trivsel?" N. Vibe og P.O. Aamodt)

Studiekonkurrerende aktiviteter som yrkesaktivitet og omsorgsansvar varierer i utbredelse fra fag til fag. Det er derfor urimelig å sammenligne fagene med hensyn til gjennomsnittlig tid brukt til forskjellige aktiviteter og trekke slutninger om studiets tidskrav. Vi regner med at studenter som bruker lite tid på studier pr. uke, kompenseres for dette ved å bruke flere år på studiet. (Jf. resultatene i tabell 4.1 med andeler studenter som følger normal studieprogresjon i tabell 3.7)

4.3 Kjønnsforskjeller i tidsbruk

Vi så i kapittel 2 blant annet på forskjeller i gjennomsnittlig tid brukt på forskjellige aktiviteter etter kjønn. Når vi så på studieaktivitet og yrkesaktivitet etter kjønn uten å splitte opp på fag, fant vi at mennene brukte ca. to timer mer enn kvinnene på studierelevant virksomhet, og i tillegg brukte de gjennomsnittlig nesten to timer mer på inntektsgivende arbeid.

I kapittel 3 så vi at kjønnsfordelingen på de forskjellige fagene varierer, og det samme gjør yrkesaktiviteten, alder, antall barn, m.m.

Vi har stilt spørsmål ved om enkelte fag skåret dårlig på forskjellige aktiviteter fordi de var kvinnedominerte, eller om kvinnene skåret dårlig fordi de var på spesielle fag der de målte aktivitetene jevnt over var lave (som kan være resultat av fagets egenart og studiemåten). Dette skal vi nå se nærmere på.

Tabell 4.2 Gjennomsnittlig tidsbruk pr. uke for kvinnelige og mannlige studenter på forskjellige fag. Timer.

Diverse aktiviteter	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL						
KVINNER OG MENN	663	115	109	149	107	166
Studier+Arbeid	36,5	35,7	32,8	37,6	36,1	39,3
Arbeid	10,1	14,8	10,0	10,1	8,2	8,1
Studierelevant aktivitet	26,5	20,9	22,8	27,5	27,9	31,2
Undervisning	6,4	3,7	7,0	4,7	8,4	8,1
Veiledning (i minutt)	9	18	1	6	5	12
Selvstendig faglig aktivitet	20,1	17,2	15,8	22,8	19,5	23,0
ANTALL MENN	319	43	28	66	70	106
Studier+Arbeid	38,5	35,1	34,8	39,6	37,8	40,7
Arbeid	11,1	17,3	12,9	11,0	9,3	9,0
Studierelevant aktivitet	27,4	17,8	21,9	28,6	28,5	31,7
Undervisning	6,4	2,5	6,1	4,6	8,3	8,1
Veiledning (i minutt)	9	12	1	5	6	16
Selvstendig faglig aktivitet	21,0	15,3	15,7	24,0	20,3	23,7
ANTALL KVINNER	343	72	81	83	37	59
Studier+Arbeid	34,8	36,1	31,9	36,1	32,8	36,6
Arbeid	9,3	13,4	8,9	9,5	6,1	6,6
Studierelevant aktivitet	25,5	22,7	23,0	26,6	26,7	30,0
Undervisning	6,4	4,4	7,3	4,8	8,6	8,0
Veiledning (i minutt)	9	21	1	7	4	4
Selvstendig faglig aktivitet	19,1	18,3	15,8	21,8	18,1	21,9

Først skal vi se på undervisning. Gjennomsnittlig tid brukt på undervisning var 6,4 timer pr. uke både for menn og kvinner.

Selv om menn og kvinner totalt sett bruker like mye tid til undervisning, er det tegn til små forskjeller innen fagene. Bortsett fra på realfag lå kvinners bruk av undervisningstilbudet noe over mennenes. Hovedinntrykket er likevel fremdeles at variasjonene i tidsbruk til undervisning går mellom fagene, både for kvinner og for menn.

Når vi tar for oss selvstendig faglig aktivitet, ser vi at det er mennene som gjennomsnittlig "gjør" mest, bortsett fra på sosiologi, der kvinnene gjennomsnittlig utfører tre timer mer selvstendig faglig aktivitet enn mennene i løpet av en uke.

Samlet tid brukt til studier (studierelevante aktiviteter = undervisning + selvstendig aktivitet), viser at kvinnene gjennomsnittlig gjør mest på de kvinnelederte fagene sosiologi og norsk, (henholdsvis 5 t og 1 t mer), mens mennene utfører ca. to timer mer studierelevante aktiviteter i uken på jus og de mannsdominerte fagene sos.øk. og realfag.

Resultatene tyder altså ikke på at enkelte fags lave gjennomsnittlig tidsbruk skyldes at de er kvinnelederte. At kvinnene generelt skårer lavere enn mennene, kan videre delvis forklares ved at de er overrepresentert på fag der den gjennomsnittlige målte studietidsbruken er lav.

Både for kvinner og menn øker tid brukt til studier fra sosiologistudentene på den ene siden til realfagstudentene på den andre siden (tab. 4.2). Tilsvarende ser vi at yrkesaktiviteten, også når vi splitter opp på kjønn, viser den motsatte tendens (de kvinnelige norskstudentene i vårt utvalg har i tillegg til yrkesaktivitet store omsorgsforpliktelser).

Mennenes tid brukt til studier viser størst variasjon etter fag. Gjennomsnittlig brukte de mannlige realfagstudentene 13,9 timer mer enn de mannlige sosiologistudentene på studier pr. uke. For kvinner ligger den gjennomsnittlige differansen på 7,3 timer. På den annen side arbeider den mannlige sosiologistudenten gjennomsnittlig 8,3 timer mer enn den mannlige realfag-

studenten, mens den kvinnelige sosiologistudenten gjennomsnittlig arbeider 6,8 timer mer enn den kvinnelige realfagstudenten pr. uke.

Vi kan altså hevde at det er mindre variasjoner mellom de kvinnelige studentenes tidsbruk etter fag, både når det gjelder studietid og tid brukt til inntektsgivende arbeid. Det er vanskelig å forklare dette. Men det er mulig at mennene i større grad "utnytter" de mulighetene som ligger i de friere studieformene.

4.4 Veiledning

Om veiledning generelt, kan vi si at det var få studenter som hadde denne form for faglig kontakt med lærere i registreringsuken. I løpet av registreringsuken hadde 91 prosent av studentene overhodet ikke fått veiledning. De resterende 9 prosent hadde mottatt veiledning i fra et kvarter og opp til syv timer. På den annen side er det neppe vanlig med veiledning hver uke. Den totale andel studenter som nyter godt av faglig veiledning i løpet av semesteret er derfor antagelig flere ganger så høy. Resultater fra "Trengsel eller trivsel?" viste at omtrent 40 prosent av studentene hadde fått veiledning i løpet av semesteret.

Dersom veiledningen skulle fordeles på alle studentene, (slik det er gjort i tabell 4.2), ville det tilsvare 9 minutter pr. student i uken. Sagt på en annen måte blir dette 45 minutter pr. student hver femte uke.

På hovedfagsnivå vil behovet for veiledning øke. Studiemåten preges langt mer av selvstendig faglig aktivitet, og faglig tilbakeføring i form av veiledning blir stadig mer aktuelt. Oppsplittet på studienivå viser det seg at 16 prosent av alle hovedfagstudentene mot 6 prosent av mellomfag- og grunnfagstudentene hadde mottatt veiledning i løpet av registreringsuken. Hovedfagstudentene på sosiologi og realfag mottok mest veiledning (henholdsvis 30 og 27 minutter pr. hovedfagstudent). På norsk mottok hovedfagstudentene gjennomsnittlig 2 minutter veiledning pr. student, og dette er mindre enn hva grunn- og mellomfagstudentene på de andre fagene mottok.

Tabell 4.2 viser at veiledningstilbudet varierer fra fag til fag. Kvinnene på sosiologi mottok samlet mest veiledning, 21 minutter pr. student. Minst veiledning mottok norskstudenten; fordelt på alle tilsvarte det ett minutt veiledning pr. student i uken.

På realfag var det store kjønnsforskjeller i tid brukt til veiledning. Mennene mottok 16 minutter pr. student, mens kvinnene mottok 4 minutter pr. student. På sosiologi var det kvinnene som mottok mest veiledning; 21 minutter mot mennenes 12 minutter.

I og med at andelen som mottar veiledning varierer fra fag til fag og er lav, gir tabell 4.2 et begrenset bilde av veiledningstilbudet på de forskjellige fagene. I neste tabell har vi derfor beregnet gjennomsnittlig veiledningstid for de som har mottatt veiledning, etter fag og kjønn.

Hvor mye veiledning får studentene når de først har fått audiens hos de faglige autoriteter? Er for eksempel kvinners taletid kortere enn menns?

Tabell 4.3 Gjennomsnittlig veiledningstid pr. uke for kvinnelige og mannlige studenter på forskjellige fag blant de som mottok veiledning. Minutter.

Veiledning	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL KVINNER OG MENN	663	115	109	149	107	166
<u>Andeler som mottok veiledning</u>	9	20	4	3	9	9
Gj.sn. veiledningstid for de som mottok veiledning (i min)	105	89	30	174	53	127
ANTALL MENN	319	43	28	66	70	106
<u>Andeler som mottok veiledning</u>	9	16	4	2	10	12
Gj.sn. veiledningstid for de som mottok veiledning (i min)	92	75	15	300	56	129
ANTALL KVINNER	343	72	81	83	37	59
<u>Andeler som mottok veiledning</u>	8	22	4	5	8	4
Gj.sn. veiledningstid for de som mottok veiledning (i min)	110	95	35	143	45	113

Igjen ser vi at norskstudentene kommer dårligst ut. Færrest studenter mottok veiledning og gjennomsnittlig veiledningstid var lavest. Er behovet for veiledning på norsk så liten som man her får inntrykk av?

Det var få studenter som hadde mottatt veiledning, slik at gjennomsnittsverdiene er beregnet utfra magre data. Imidlertid viser tidsnyttingsundersøkelsen at det på norsk, i motsetning til de andre fagene, ikke var noen som hadde mottatt veiledning i mer enn 45 minutter i løpet av registreringsuken.

Både veiledningstilbudet og behovet for veiledning varierer høyst sannsynlig fra fag til fag. Bruken behøver på ingen måte å avspeile behovet. Det at det var svært få norskstudenter som hadde mottatt veiledning og at veiledningstiden blant de få var svært lav, kan tyde på at behovet for veiledning på norsk enten er mindre enn på andre fag, eller at tilbudet er dårlig.

Vi har tidligere vist (tabell 4.1) at det å følge undervisning var en sentral del av norskstudiet. Det er mulig at norskstudentene får dekket sitt behov for kontakt med faglige autoriteter i forbindelse med undervisningen, som på norsk ofte foregår i mindre grupper med lærer.

På jus var det også svært få studenter som hadde mottatt veiledning, men i motsetning til på norsk, var gjennomsnittlig veiledningstid pr. student svært høy, faktisk høyest sammenlignet med de andre fagene. At det var svært få jusstudenter som fikk veiledning, skyldes antageligvis at bare et fåtall av jusstudentene skriver hovedoppgave da dette ikke er en obligatorisk del av juridisk embetseksamen. Den høye veiledningstiden skyldes muligens en overlapping i vit.ass.-arbeide og hovedoppgaveskrivning som innebærer et mer utvidet samarbeid mellom lærer og student enn det som er vanlig i hovedoppgavefasen.

På sosiologi var det flest studenter som hadde mottatt veiledning. Som vi tidligere så i tabell 4.1 preges sosiologistudiet av arbeid med skriftlig oppgave. Å skrive hovedoppgave eller mellomfagsoppgave er en individuell aktivitet, som reiser spesifikke problemer tilknyttet spesialområde. Denne læreprosessen er derfor i stor grad avhengig av at studenten får personlig veiledning.

Det er umulig å si om veiledningstilbudet er tilstrekkelig utifra våre data. I "Trenghet eller trivsel?" (Tabell 3.31, Notat 11/85, N. Vibe og P.O. Aamodt) går det fram at 45 prosent av studentene ved SV som var i hovedoppgavefasen fant veiledningstilbudet for lite eller utilfredsstillende.

På sos.øk. og realfag var det henholdsvis 10 og 15 studenter som hadde mottatt veiledning i løpet av registreringsuken. Gjennomsnittlig hadde de mottatt veiledning i underkant av en time på sos.øk. og to timer på realfag.

Når vi kontrollerer for kjønn, ser vi at gjennomsnittstiden øker fra fag til fag etter samme mønster. Minst veiledning får både kvinner og menn på norsk, og mest veiledning får kvinner og menn på jus. Situasjonen på jus er som nevnt svært spesiell, svært få hadde mottatt veiledning i registreringsuken, men til gjengjeld ser det ut til at hvis studenten først får kontakt med en faglig autoritet, får han eller hun mye veiledning.

Totalt sett hadde kvinnene litt lengre gjennomsnittlig veiledningstid enn mennene. Ved å splitte opp på fag ser vi at kvinnene på sosiologi og norsk hadde lengre gjennomsnittlig tid hos veileder enn mennene, mens det motsatte var tilfelle på de resterende fagene.

Videre ser vi at andelen kvinner som mottok veiledning var høyere enn andelen menn på sosiologi og jus, mens det motstatte var tilfelle på sos.øk. og realfag.

Det ser ut til at kvinner på kvinnedominerte fag oftere mottar veiledning enn menn, og at de som får veiledning mottar mer veiledning enn mennene som får veiledning, målt i minutter. På de mannsdominerte fagene er det omvendt: Mennene mottar oftest veiledning og lengst veiledning målt i minutter. Med andre ord slo veiledningstilbudet best ut for kvinner på de kvinnedominerte fagene, mens det slo best ut for mennene på de mannsdominerte fagene.

Dette kan ha sammenheng med at kvinnene på de kvinnedominerte fagene bruker mer tid på faglige aktiviteter enn menn, og tilsvarende er det mennene som bruker mest tid på faglige aktiviteter på de mannsdominerte fagene (tabell 4.2).

Utifra våre data kan vi altså ikke hevde at kvinners taletid hos veileder er kortere enn den er for menn. Det kan derimot se ut til at minoritetens taletid er kortere enn majoritetens.

4.5 Studentene som ikke studerer

Når vi beregner gjennomsnittlig tid for forskjellige aktiviteter etter fag, har vi tatt med alle studentene, også de som ikke hadde utført faglige aktiviteter i løpet av registreringsuken.

I første kapittel var vi inne på at studentenes gjennomsnittlige tidsbruk ikke kan sammenlignes med normalarbeidsdagen fordi vi får med i beregningen de som er syke, ferierer o.a.

I tabell 4.4. viser vi hvor store prosentandeler av studentene på de forskjellige fagene og fordelt på kjønn, som overhodet ikke utførte studierelevante aktiviteter i løpet av hele registreringsuken.

Tabell 4.4 Kvinnelige og mannlige studenter på forskjellige fag som ikke hadde utført diverse faglige aktiviteter i registreringsuken . Prosent.

Ikke utførte aktiviteter	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL						
KVINNER OG MENN	663	115	109	149	107	166
Ikke studierelevant aktivitet	4	6	6	3	5	2
Ikke undervisning	16	30	15	22	8	9
Ikke kollokviert	50	56	60	52	54	36
Ikke forelesning	38	66	40	50	18	19
Ikke seminar	64	64	51	74	26	87
Ikke selvstendig faglig aktivitet	5	8	8	4	6	2
Ikke oppgave	56	51	63	63	49	50
Ikke lest	12	18	12	7	8	13
Ikke lab./EDB-term.	77	85	95	92	94	38
Ikke veiledning	91	80	96	97	91	91
Ikke studenttillitsvern	91	90	95	93	88	90
ANTALL MENN	319	43	28	66	70	106
Ikke studierelevant aktivitet	4	7	14	2	4	2
Ikke undervisning	16	37	18	24	6	9
Ikke kollokviert	51	63	68	53	56	34
Ikke forelesning	37	77	39	53	20	23
Ikke seminar	66	70	50	71	27	89
Ikke selvstendig faglig aktivitet	5	9	14	3	6	2
Ikke oppgave	55	47	64	60	57	51
Ikke lest	13	21	18	6	9	14
Ikke lab./EDB-term.	75	93	96	88	94	41
Ikke veiledning	91	84	96	99	90	88
Ikke studenttillitsvern	92	93	93	91	90	92
ANTALL KVINNER	343	72	81	83	37	59
Ikke studierelevant aktivitet	4	6	4	4	5	2
Ikke undervisning	17	25	14	21	11	10
Ikke kollokviert	50	51	57	52	51	37
Ikke forelesning	39	60	41	48	14	14
Ikke seminar	62	61	52	76	24	85
Ikke selvstendig faglig aktivitet	5	7	6	5	5	3
Ikke oppgave	56	54	63	65	32	48
Ikke lest	11	17	10	8	8	12
Ikke lab./EDB-term.	80	81	94	95	92	34
Ikke veiledning	91	78	96	95	92	97
Ikke studenttillitsvern	90	88	95	95	84	86

De fleste som var med i undersøkelsen hadde utført noe faglig aktivitet. Bare 4 prosent av studentene hadde overhodet ikke studert i løpet av registreringsuken. Blant de mannlige norskstudentene var det flest som ikke hadde utført studierelevante aktiviteter. På realfag var det færrest, bare 2 prosent av både de mannlige og de kvinnelige studentene hadde ikke studert i løpet av registreringsuken. Dette bør ses i sammenheng med de forskjellige studentgruppenes bakgrunnsvariable som vi kartla i forrige kapittel.

Ved å sammenligne resultatene i tabell 4.4. med resultatene i tabell 4.2, ser vi at studentgruppene med lav skår på tid brukt til studierelevante aktiviteter, har de høyeste andeler ikke-studerende studenter.

Tabell 4.4 kan også si noe om fagenes studiemåte, eller hvilke studieformer som er mest/minst benyttet på de respektive fagene. (Om studiemåten, se kapittel 5). For eksempel ser vi at det på sos.øk. og realfag bare var henholdsvis 18 og 19 prosent av studentene som ikke hadde fulgt forelesninger. Tilsvarende var det hele 66 prosent av studentene på sosiologi som ikke hadde fulgt forelesninger i løpet av registreringsuken.

I neste tabell har vi ikke tatt med de studentene som ikke hadde fulgt undervisning eller utført selvstendige faglige aktiviteter i løpet av registreringsuken. Kan noe av tidsbrukvariasjonene skyldes at andelene som ikke har utført faglige aktiviteter varierer fra fag til fag?

Tabell 4.5 Gjennomsnittlig tidsbruk pr. uke for kvinnelige og mannlige studenter på forskjellige fag. Studenter uten tidsbrukskår er ikke med. Timer.

Studenter som har utført studieaktiviteter	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
KVINNER OG MENN		(Antall varierer etter aktivitet tabell 3.18)				
Studierelevant aktivitet	27,6	22,2	24,3	28,2	29,3	31,7
Undervisning	7,7	5,3	8,2	6,1	9,0	8,9
Selvstendig faglig aktivitet	21,1	18,6	17,2	23,7	20,7	23,6
MENN		(Antall varierer etter aktivitet tabell 3.18)				
Studierelevant aktivitet	28,6	19,2	25,5	29,0	29,8	32,4
Undervisning	7,6	4,1	7,5	6,1	8,8	8,8
Selvstendig faglig aktivitet	22,1	16,9	18,3	24,7	21,5	24,1
KVINNER		(Antall varierer etter aktivitet tabell 3,18)				
Studierelevant aktivitet	26,5	24,1	24,0	27,6	28,2	30,5
Undervisning	7,6	5,9	8,4	6,1	9,6	9,0
Selvstendig faglig aktivitet	20,2	19,7	16,9	22,9	19,2	22,7

Den gjennomsnittlige tidsbruken har totalt sett økt med drøyt en time etter at vi har skilt ut de studentene som ikke hadde utført selvstendig faglig aktivitet eller deltatt i undervisning i løpet av registreringsuken.

Vi ville undersøke om variasjoner i andel studenter som ikke hadde utført studieaktiviteter kunne forklare noen av tidsbrukvariasjonene fagene i mellom. Ved å gå ut fra resultatene fra tabell 4.2 og 4.5. kan vi sammenligne tidsdifferansene mellom fagene som skåret høyest og fagene som skåret lavest og se om denne har sunket når vi har tatt bort

studentene som ikke hadde utført noe i løpet av uken på de respektive studieaktiviteter. Dersom differansen har sunket, kan vi hevde at noe av variasjonene fagene imellom skyldes at studentgruppens andel aktivt studerende varierer.

Vi har allerede sett at andelene som oppfatter studiet som sin hovedbeskjeftigelse varierer fra fag til fag (tabell 3.6). Likeledes varierer studentenes vurdering av egen studieprogresjon (tabell 3.7).

Tidsbruksdifferansen mellom det faget som skåret høyest og faget som skåret lavest på tid brukt til undervisning synker fra 4,7 timer til 3,7 timer når vi tar bort studentene som overhodet ikke hadde fulgt noen form for undervisning (tab. 4.2 og 4.5). Gjennomsnittlig tid brukt til å følge undervisning for alle studentene steg med 1,3 timer til 7,7 timer i uken.

Når det gjelder selvstendig faglig aktivitet synker tidsdifferansen med 0,7 timer. For alle studentene økte den gjennomsnittlige tid brukt til selvstendig faglig aktivitet med 1 time.

Innslaget av ikke-aktive studenter i registreringsuken varierer fra fag til fag, og kan forklare noe av tidsbrukforskjellene fagene imellom. Vi kan gå ut fra at andelene delvis-aktive studenter varierer etter et tilsvarende mønster, noe som også vil påvirke tidsbrukforskjellene. Dette har naturligvis sammenheng med variasjoner i yrkesaktivitet og omsorgsforpliktelser blant studentene.

Vi kan også se om kjønnsforskjellene i tidsbruk innen fagene kan forklares ved at andelen aktive studenter er høyere for det ene kjønn. På sosiologi fulgte kvinnene gjennomsnittlig 1,9 timer mer undervisning enn mennene i løpet av registreringsuken. Etter å ha tatt bort studentene som ikke hadde fulgt undervisning overhodet, sank tidsdifferansen ørlite med 0,1 time. For selvstendig faglig aktivitet sank tidsdifferansen med 0,2 timer.

At de mannlige sosiologistudentene skårer lavere enn de kvinnelige sosiologistudentene på tid brukt til studier skyldes altså i svært liten grad de ikke-aktive mannlige studentene.

Vi har gjort de samme beregningene for norskstudiet. Undervisningsdifferansen synker med 0,3 timer, som er forholdsvis ubetydelig (kvinnene følger mest undervisning). Ser vi derimot på selvstendig faglig aktivitet finner vi at mennene fra å skåre 0,1 time lavere enn kvinnene, skårer 1,4 timer høyere på tid brukt til selvstendig faglig aktivitet når vi har tatt bort de ikke-aktive studentene.

Ser vi på alle studentene under ett, øker tidsbrukdifferansen etter kjønn fra 1,9 timer til 2,1 timer i mennenes favør. Det viser seg at mennene utførte mer studierelevant aktivitet på alle fagene, bortsett fra på sosiologi, når vi fjernet de ikke-aktive studentene.

4.6 Tidsbruken til studenter som følger normal studieprogresjon

Andelen studenter som oppgir å følge normal studieprogresjon i inneværende semester varierer etter fag (tabell 3.7). Å sammenligne grupper med forskjellig studieprogresjon kan utilsiktet gi et feil bilde av fagenes tidsbrukkrav. Studenter med lav skår på tid brukt til studier pr. uke bruker dessuten antagelig flere år på studiet enn studenter som skårer høyt. Vi vil derfor se på tidsbruken til de studentene som oppgir å følge normal studieprogresjon i inneværende semester.

Tabell 4.6 Gjennomsnittlig tidsbruk pr. uke for kvinnelige og mannlige studenter som følger normal studieprogresjon. Forskjellig fag. Timer.

Diverse aktiviteter	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL						
KVINNER OG MENN	353	43	55	79	81	86
Studier+Arbeid	36,0	34,5	32,6	36,4	36,6	37,9
Arbeid	6,0	7,8	4,7	6,1	6,2	5,6
Studierelevante aktiviteter	30,0	26,7	27,9	30,3	30,4	32,3
Undervisning	7,7	5,6	9,1	5,2	9,2	8,5
Selvstendig faglig aktivitet	22,3	21,1	18,9	25,1	21,3	23,8
ANTALL MENN	168	10	17	37	50	53
Studier+Arbeid	37,1	(30,7)	(31,2)	36,6	38,6	38,9
Arbeid	6,5	(6,0)	(6,0)	5,8	7,1	6,7
Studierelevante aktiviteter	30,6	(24,7)	()	25,2	30,8	31,5
Undervisning	7,4	(3,6)	(7,2)	4,9	9,0	8,2
Selvstendig faglig aktivitet	23,2	(21,2)	()	18,0	25,9	22,5
ANTALL KVINNER	185	33	38	42	31	33
Studier+Arbeid	34,9	35,6	33,3	36,1	33,4	36,2
Arbeid	5,6	8,3	4,2	6,3	4,8	3,9
Studierelevante aktiviteter	29,5	27,3	29,1	29,8	28,6	32,3
Undervisning	7,8	6,3	9,9	5,5	9,3	9,0
Selvstendig faglig aktivitet	21,5	21,1	19,3	24,3	19,3	23,3

Vi skal igjen sammenligne gjennomsnittsverdiene med resultatene fra tabell 4.2. Uten unntak gjelder at gjennomsnittlig tid brukt til studier etter fag er høyere for studentene som oppgir å følge normal studieprogresjon enn beregningene foretatt på alle studentene. Likeledes

gjelder det for alle fagene at studentene som følger normal studieprogresjon har lavere yrkesaktivitet enn gjennomsnittlig yrkesaktivitet for hele faget.

Det kan altså se ut som om studentenes yrkesaktivitetsmønster pr. idag hindrer mange i å følge en normal studieprogresjon. (Tabell 3.7: 59 prosent av studentene fulgte normal eller raskere enn normal studieprogresjon.) Om dette er samfunnsøkonomisk lønnsomt eller ikke, og om dette er lønnsomt eller ikke på individplan, vil vi drøfte i slutt-rapporten.

Selv om vi bare ser på studenter som følger normal studieprogresjon finner vi det samme tidsbruksmønster som tidligere; realfagstudentene bruker gjennomsnittlig mest målbar tid på studier pr. uke, sosiologistudentene minst. Og omvendt; sosiologistudentene bruker mest tid til arbeid, realfagstudentene minst.

Tidsbruk etter kjønn viser også det samme mønster som vi har vist tidligere: Uansett fag følger kvinnene mer undervisning enn mennene. På de kvinnedominerte fagene er det fremdeles kvinnene som studerer mest pr. uke målt i tid, mens det på jus og sos.øk. er mennene som bruker mest tid på studier. På realfag er tid brukt til studier etter kjønn tilnærmet lik etter at vi har kontrollert for studieprogresjon.

Hvor mye av forskjellene i tid brukt til studier mellom fagene kan forklares ved at andelene som følger normal studieprogresjon varierer? Tidsdifferansen mellom fagene som skåret høyest og lavest på studie-relevante aktiviteter var på 10,3 timer. Ser vi bare på studentene som fulgte normal studieprogresjon har tidsdifferansen sunket til 5,6 timer pr. uke. En betydelig del av de gjennomsnittlige tidsbrukforskjellene mellom fagene kan altså forklares ved at andelene som følger normal studieprogresjon varierer.

Tilsvarende ser vi at variasjoner i tid brukt til yrkesaktivitet mellom fagene har sunket fra en differanse på 6,7 timer til en differanse på 3,1 timer pr. uke. Studentene som fulgte normal studieprogresjon har altså en jevnere tidsbruk enn hva vi fant for alle studentene både når det gjelder yrkesaktivitet og studier.

Kan deler av kjønnsforskjellene i tid brukt til studier også skyldes variasjoner i studieprogresjon? Vi skal først ta for oss sosiologi-studentene, der kjønnsforskjellene i tid brukt til studier var spesielt store. Andelen menn var lavere enn andelen kvinner som fulgte normal studieprogresjon (tabell 3.7).

Bare 10 av de mannlige studentene på sosiologi oppgir å følge normal studieprogresjon. Dette betyr at gjennomsnittsverdien påvirkes sterkt av eventuelle ekstremverdier. Resultatene behøver derfor ikke være representative for gruppen. Kvinnene på sosiologi brukte gjennomsnittlig 4,9 timer mer på studierelevante aktiviteter i uken enn mennene. Ser vi bare på de som følger normal studieprogresjon, synker differansen til 2,6 timer.

Videre fant vi for alle sosiologistudentene at mennene gjennomsnittlig arbeidet 3,9 timer lenger pr. uke enn kvinnene. Det er derimot kvinnene som har lengst yrkesaktivitet på sosiologi når vi bare beregner ut fra de med normal studieprogresjon. Da skårer kvinnene gjennomsnittlig 2,3 timer høyere enn mennene.

På jus og realfag blir kjønnsforskjeller i tid brukt til studier mindre når vi bare ser på studenter som følger normal studieprogresjon (differansen synker fra 2,0 til 1,0 timer på jus og fra 1,7 til - 0,1 timer på realfag). På sos.øk. og norsk derimot, øker kjønnsforskjellene (på sos.øk øker differansen fra 1,8 til 2,9 timer i mennenes favør og på norsk øker differansen fra 1,1 til 3,9 timer i kvinnenenes favør).

Disse beregningene tyder på at mye av forskjellene vi fant i tid brukt til studier mellom fagene skyldes at andelene på et fag som følger normal studieprogresjon varierer. Det er også tydelig at grad av yrkesaktivitet virker inn på studieprogresjonen. Studentene som følger normal studieprogresjon viser mindre tidsbrukvariasjoner etter fag både mht studier og arbeid enn det vi fant for alle studentene.

Det er mer tvilsomt om noe av kjønnsforskjellene i tid brukt til studier kan forklares ved at andelene som følger normal studieprogresjon varierer etter kjønn. På sosiologi, jus og realfag sank kjønnsforskjellene, mens de økte på norsk og sos.øk.

Studenter disponerer sin tid på ulike måter. Sammenligning av resultatene i tabell 4.2 og 4.6 innen fagene tyder også på at studenter som velger eller tvinges til å disponere sin tid slik at det blir mindre tid til studier, ser ut til å hope seg opp på enkelte fag. De gjennomsnittlige tidsdifferansene innen fagene, mellom de som fulgte normal studieprogresjon og alle studentene, var høyest på sosiologi (5,8 timer) og norsk (5,1 timer). Deretter følger jus (2,8 timer) og sos.øk (2,5 timer) og tilslutt realfag der differansen mellom de som fulgte normal studieprogresjon og alle studentene var lavest (1,1 timer). Om det er spesielle studenter som søker bestemte studier eller om bestemte studier gjør studentene spesielle, sier våre data ingenting om.

4.7 Yrkesaktivitetens innvirkning på faglig aktivitet

Andel yrkesaktive studenter varierer fra fag til fag (tabell 3.1). Foruten variasjoner i yrkesaktivitet, fant vi variasjoner i gjennomsnittlig alder, kjønnsfordeling, andel studenter med barn og i tråd med dette andel studenter som fulgte normal eller raskere studieprogresjon.

Av tabellmaterialet kan vi lese at gjennomsnittlig tid brukt til studieaktiviteter etter fag samvarierer med de forskjellige studentgruppens bakgrunnsvariable. Jo høyere gjennomsnittlig alder og jo høyere yrkesaktivitet det er på et fag, desto kortere er den gjennomsnittlige tid brukt til faglige aktiviteter.

Vi skal nå se på tid brukt til studierelevante aktiviteter for studenter med forskjellig grad av yrkesaktivitet for å få en bedre oversikt over yrkesaktivitetens betydning for studieaktiviteten.

Først skal vi se på gjennomsnittlig tid brukt til studier etter fag og etter om studentene er eller ikke er yrkesaktive. Blir tidsbrukvariasjonene fagene imellom mindre?

I tabell 4.7 har vi ikke tatt hensyn til gjennomsnittlig mengde tid brukt til yrkesaktivitet, som også varierer fra fag til fag. Det er derfor først og fremst interessant å se på studentene som overhodet ikke hadde hatt inntektsgivende arbeid i løpet av registreringsuken.

Tabell 4.7 Gjennomsnittlig tidsbruk pr. uke for yrkesaktive og ikke-yrkesaktive studenter på forskjellige fag. Timer.

Diverse aktiviteter	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL YRKESAKTIVE	348	80	54	74	51	77
Arbeid	19,4	21,3	20,1	20,4	17,2	17,5
Studierelevant aktivitet	22,6	18,6	19,2	24,2	24,3	26,4
Undervisning	5,5	3,7	5,9	4,5	7,7	6,5
Selvstendig faglig aktivitet	17,1	14,9	13,4	19,8	16,5	19,9
ANTALL IKKE-YRKESAKTIVE	315	35	55	75	56	89
Studierelevant aktivitet	30,7	26,2	26,3	30,7	31,2	35,3
Undervisning	7,4	3,8	8,1	5,0	8,9	9,5
Selvstendig faglig aktivitet	23,3	22,4	18,2	25,7	22,3	25,7

Selv om vi bare sammenligner de ikke-yrkesaktive studentene, faller ikke tidsforskjellene i tid brukt til studierelevante aktiviteter mellom fagene bort. Vi ser det samme mønster som i tabell 4.2:

Realfagstudentene bruker mest tid til studierelevante aktiviteter, fulgt av sos.øk.-studentene, jusstudentene, norskstudentene og til slutt sosiologistudentene. Tidsdifferansen mellom faget som skårer høyest og lavest har sunket noe. Før vi kontrollerte for yrkesaktivitet brukte realfagstudentene 10,3 timer mer i uken på studierelevante aktiviteter enn sosiologistudentene. Ser vi kun på de studentene som ikke var yrkesaktive i registreringsuken, er differansen sunket til 9,1 timer.

Variasjoner i andel yrkesaktive på de forskjellige fagene ser ut til å forklare forbausende lite av forskjellene i tid brukt til studierelevante aktiviteter. Tidsdifferansen er faktisk minst når vi sammenligner tidsbruken til de yrkesaktive studentene. Når vi sammenligner de yrkesaktive realfagstudentene med de yrkesaktive

sosiologistudentene synker tidsdifferansen til 7,8 timer. I tillegg arbeidet de yrkesaktive sosiologistudentene 3,8 timer lenger enn de yrkesaktive realfagstudentene. Hva kan variasjoner i gjennomsnittlig tidsbruk for de ikke-yrkesaktive skyldes? De yrkesaktive realfagstudentene bruker like mye tid på studier som de ikke-yrkesaktive sosiologi- og norsk-studentene.

Kan det være slik at den lille gruppen ikke-yrkesaktive sosiologistudenter har andre kjennetegn enn de ikke-yrkesaktive realfagstudentene? Med andre ord at det er forskjellige årsaker eller motiv for ikke være yrkesaktiv på de to fagene?

For forsøksvis å besvare dette spørsmålet har vi sett på kjennetegnene til de ikke-yrkesaktive studentene. Det viste seg at 20 prosent av de ikke-yrkesaktive sosiologistudentene, mot 7 prosent av de ikke-yrkesaktive realfagstudentene hadde ansvar for pass av barn på dagtid.

Noe av tidsbrukforskjellene blant de ikke-yrkesaktive studentene kan altså skyldes at andelen som har omsorgsforpliktelser varierer.

Ser vi videre på studentenes vurdering av egen studieprogresjon, mener 19 prosent av de ikke-yrkesaktive realfagstudentene mot 6 prosent av de ikke-yrkesaktive sosiologistudentene at de følger en raskere studieprogresjon enn normalt.

Det slår forskjellig ut på studieaktiviteten dersom årsaken til ikke å være yrkesaktiv er tidsbelastninger tilknyttet omsorg for barn, enn dersom motivet for ikke å være yrkesaktiv er å kunne følge en raskere studieprogresjon.

Grad av yrkesaktivitet varierer. Vi vil derfor prøve å belyse hva arbeidstidens lengde betyr for studietiden.

Tabell 4.8 Gjennomsnittlig tidsbruk pr. uke for studenter på forskjellige fag etter grad av yrkesaktivitet. Timer.
(Gjennomsnittsverdier beregnet utifra mindre enn 15 enheter står i parentes.)

Yrkesaktivitet	Studium					
	Alle studier	Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
STUDIERELEVANT AKTIVITET						
ANTALL	663	115	109	149	107	166
Totalt	26,4	20,9	22,7	27,5	27,9	31,2
0 timer	30,7	26,2	26,3	30,7	31,2	35,3
1 - 7 timer	31,6	(30,6)	(30,1)	(32,1)	28,5	34,7
8 - 15 timer	26,2	20,7	(22,6)	28,1	(27,0)	29,6
16 - 30 timer	20,6	19,0	17,3	22,9	24,0	23,0
31 timer og over	12,4	9,8	(8,8)	16,4	(11,2)	(12,6)
SELVSTENDIG FAGLIG AKTIVITET						
Totalt	20,0	17,2	15,8	22,8	19,5	23,0
0 timer	23,3	22,4	18,2	25,7	22,3	25,7
1 - 7 timer	24,2	(26,1)	(23,7)	(26,6)	18,9	25,9
8 - 15 timer	19,7	16,9	(14,1)	22,6	(19,5)	21,6
16 - 30 timer	15,1	14,2	11,8	18,9	15,4	17,2
31 timer og over	9,9	8,2	(5,3)	13,3	(8,9)	(11,4)
UNDERVISNING						
Totalt	6,4	3,7	7,0	4,7	8,4	8,1
0 timer	7,4	3,8	8,1	5,0	8,9	9,5
1 - 7 timer	7,4	(4,5)	(6,5)	(5,5)	9,6	8,8
8 - 15 timer	6,5	3,7	(8,5)	5,5	(7,4)	8,0
16 - 30 timer	5,5	4,8	5,6	4,0	8,6	5,8
31 timer og over	2,5	1,6	(3,6)	3,1	(2,3)	(1,3)

Grovt sett kan vi si at studentene som arbeidet opp til 15 timer brukte gjennomsnittlig mer tid på studierelevante aktiviteter enn de brukte på inntektsgivende arbeid. Studentene som arbeidet 16 til 30 timer brukte noe mer tid på arbeid enn på studier. Når arbeidstiden overstiger 30 timer bruker "studenten" naturlig nok gjennomsnittlig langt mer tid på yrkesaktivitet enn på studieaktivitet (rundt tre ganger så mye tid på arbeid som på studier).

Vi ser at både tid brukt til undervisning og tid brukt til selvstendig faglig aktivitet synker med økende yrkesaktivitet. Yrkesaktivitet opp til 7 timer har liten eller ingen betydning.

Forholdet mellom undervisning og selvstendig faglig aktivitet er omtrent 1:3 for yrkesaktivitet opp til 30 timer når vi ikke splitter opp på fag. Størst fall i tidsbruk til både undervisning og selvstendig faglig aktivitet går mellom gruppene som arbeider 16 til 30 timer og de som arbeider mer enn 30 timer. Av utvalget var det tilsammen 75 personer eller 11 prosent som arbeidet mer enn 30 timer i registreringsuken. Denne gruppen yrkesaktive tilpasser antagelig studiene til arbeidet og ikke omvendt.

Ikke bare yrkesaktivitet virker inn på studentenes tilgjengelige studietid. I tabell 4.8 er dette (f.eks. omsorgsansvar) skjulte størrelser, og resultatene må tolkes med forsiktighet og i forhold til det vi allerede vet om de forskjellige studentgruppene.

Jo høyere yrkesaktivitet, jo mindre er den gjennomsnittlige tiden brukt til studierelevante aktiviteter. Et unntak er de ikke-yrkesaktive studentene på sosiologi, norsk og jus. De bruker mindre tid på studier enn studentene som arbeider opp til 7 timer pr. uke. Høyst sannsynlig skyldes dette at mange av de ikke-yrkesaktive studentene på disse fagene har bundet tid til omsorgsarbeide. I tabell 2.5, der vi splittet opp på grad av yrkesaktivitet og kjønn, gikk det fram at det var blant kvinnene vi fant at studietidsbruken til de ikke-yrkesaktive var lavere enn studietidsbruken til de som arbeidet 1-7 timer. Og det var nettopp på norsk, sosiologi og jus at innslaget av kvinner med barn var størst.

I tolkningen av tabell 4.7, der tidsdifferansen mellom de ikke-yrkesaktive studentene var høyere enn mellom de yrkesaktive, gikk vi utifra at dette kunne skyldes at studentene hadde forskjellige motiv/årsaker for ikke å være yrkesaktive på de forskjellige fagene.

Vi skal derfor ta utgangspunkt i tidsbrukskårene til studentene som følger "normal" studieprogresjon og beregner nedgang i studietid etter grad av yrkesaktivitet på de forskjellige fagene (resultater fra tabell 4.6 og 4.8).

SOSIOLOGI:

Studenter som følger

normal studieprogresjon studerer		26,7 timer i uken.
Ingen yrkesaktivitet	gir	0,5 timer <u>mindre</u> til studier
Yrkesaktivitet 1-7 timer	"	1,2 timer <u>mer</u> til studier
Yrkesaktive 8-15 timer	"	6,0 timer <u>mindre</u> til studier
Yrkesaktive 16-30 timer	"	7,7 timer <u>mindre</u> til studier
Yrkesaktive mer enn 31 timer	"	16,9 timer <u>mindre</u> til studier

NORSK:

Studenter som følger

normal studieprogresjon studerer		27,9 timer i uken.
Ingen yrkesaktivitet	gir	1,6 timer <u>mindre</u> til studier
Yrkesaktive 1-7 timer	"	2,2 timer <u>mer</u> til studier
Yrkesaktive 8-15 timer	"	5,3 timer <u>mindre</u> til studier
Yrkesaktive 16-30 timer	"	10,6 timer <u>mindre</u> til studier
Yrkesaktive mer enn 31 timer	"	19,1 timer <u>mindre</u> til studier

JUS:

Studenter som følger

normal studieprogresjon studerer		30,3 timer i uken.
Ingen yrkesaktivitet	gir	0,4 timer <u>mindre</u> til studier
Yrkesaktive 1-7 timer	"	1,8 timer <u>mer</u> til studier
Yrkesaktive 8-15 timer	"	2,2 timer <u>mindre</u> til studier
Yrkesaktive 16-30 timer	"	7,4 timer <u>mindre</u> til studier
Yrkesaktive mer enn 31 timer	"	13,9 timer <u>mindre</u> til studier

SOSIALØKONOMI:

Studenter som følger

normal studieprogresjon studerer		30,4 timer i uken
Ingen yrkesaktivitet	gir	0,8 timer <u>mer</u> til studier
Yrkesaktive 1-7 timer	"	1,9 timer <u>mindre</u> til studier
Yrkesaktive 8-15 timer	"	3,4 timer <u>mindre</u> til studier
Yrkesaktive 16-30 timer	"	6,4 timer <u>mindre</u> til studier
Yrkesaktive mer enn 31 timer	"	19,2 timer <u>mindre</u> til studier

REALFAG:

Studenter som følger

normal studieprogresjon studerer		32,3 timer i uken.
Ingen yrkesaktivitet	gir	3,0 timer <u>mer</u> til studier
Yrkesaktive 1-7 timer	"	2,4 timer <u>mer</u> til studier
Yrkesaktive 8-15 timer	"	2,7 timer <u>mindre</u> til studier
Yrkesaktive 16-30 timer	"	9,3 timer <u>mindre</u> til studier
Yrkesaktivitet mer enn 31 timer	"	19,7 timer <u>mindre</u> til studier

På sosiologi, norsk og jus studerer de ikke-yrkesaktive gjennomsnittlig mindre pr. uke enn de som følger normal studieprogresjon. De som arbeider 1-7 timer studerer mer enn de som følger normal studieprogresjon. Dette skyldes antageligvis, som vi har vært inne på tidligere, at de ikke-yrkesaktive på disse fagene har andre forpliktelser enn yrkesaktivitet utover studiene.

På sos.øk og realfag studerer de ikke-yrkesaktive mer enn de som følger normal studieprogresjon. På realfag gjelder dette også studentene som arbeider 1-7 timer. Dette er i overenstemmelse med at mange realfagstudenter oppgir å følge en raskere studieprogresjon enn normalt.

I "Trengsel eller trivsel", der det ikke ble foretatt nøyaktige tidsmålinger, fant vi at yrkesaktivitet opp til 15 timer hadde liten betydning for utnytting av universitetstilbudet. (Tabell 2.10, 2.20, 2.23, "Trengsel eller trivsel" Notat 11/85, N. Vibe og P.O. Aamodt). Resultatene fra tidsnyttingsundersøkelsen viser et nesten tilsvarende bilde når det gjelder studietidsbruk, men vi ser i tillegg også en klar nedgang i tid brukt til studier for de som arbeider 8-15 timer.

Yrkesaktivitet fra 1-7 timer har ingen eller liten negativ innvirkning på studietiden. På alle fagene, bortsett fra på sosialøkonomi, studerte disse studentene gjennomsnittlig mer enn det studentene som fulgte normal studieprogresjon gjorde. Når yrkesaktiviteten øker til mellom 8-15 timer, synker studentenes gjennomsnittlige tid brukt til studier på alle fagene, mest på sosiologi og minst på jus. Studenter som arbeider 16-30 timer har på alle fagene en betydelig nedgang i tid brukt til studier. For studentene som arbeider mer enn 30 timer slår som forventet yrkesaktiviteten kraftig ut i gjennomsnittlig nedgang i studietidsbruk.

4.8 Yrkesaktivitetens relevans for studiet

Tid brukt til inntektsgivende arbeid kan også virke stimulerende på studiet dersom arbeidet er relevant for studiet. Vi skal heller ikke se bort i fra at det kan være strategisk nyttig å skaffe seg arbeidspraksis i tillegg til eksamener for senere innpass på arbeidsmarkedet.

Studentene i undersøkelsen ble spurt om deres arbeid var relevant for studiene. I de tilfellene der studentene svarer positivt, kan ikke yrkesaktiviteten sees som bare studiehemmende selv om den målte tid brukt til studierelevante aktiviteter synker med økt yrkesaktivitet.

Tabell 4.9 Studenter på forskjellige fag's vurdering av yrkesaktivitetens relevans for studiet. Prosent.

Anser du arbeidet som relevant for studiet?	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL	663	115	109	149	107	166
SUM PROSENT	101	100	101	101	101	100
Ja, arbeidet har tilknytning til studiet	3	4	2	4	2	4
Ja, svært relevant, men ikke direkte tilknyttet studiet	10	16	13	7	8	9
Ja, til en viss grad relevant	13	24	14	10	5	9
Studiet relevant for arbeidet	1	0	2	1	0	1
Nei	28	28	22	29	34	27
Ikke aktuelt	45	28	48	49	51	49
Ubesvart	1	0	0	1	1	1
ANTALL YRKESAKTIVE	348	80	54	74	51	77
SUM PROSENT	100	100	100	100	100	100
Ja, arbeidet relevant	47	61	54	41	29	43
Nei, arbeidet ikke relevant	53	39	46	59	71	57

En betydelig andel av studentene har arbeid som de mener er relevant for studiet. Bortimot halvparten av de yrkesaktive svarer at "arbeidet har tilknytning til studiene", "arbeidet er svært relevant, men ikke direkte tilknyttet studiet" eller at "arbeidet er relevant i en viss grad".

Selv om yrkesaktivitet fører til nedsatt tid brukt til studier, kan dette i noen tilfeller oppveies av at selve arbeidet er en studierelevant aktivitet.

Studentene på norsk og sosiologi, som er fag der yrkesaktiviteten blant studentene er høy, vurderer oftere enn de andre studentene sitt arbeid som relevant. På sosiologi hadde 44 prosent av alle studentene et arbeid som var studierelevant. Dette tilsvarer at 61 prosent av de yrkesaktive på sosiologi hadde et studierelevant arbeid. På sosialøkonomi var det bare 15 prosent som hadde et arbeid som var relevant for studiene og av de yrkesaktive utgjorde de 29 prosent. Studentenes arbeid ble altså dobbelt så ofte vurdert som studierelevant blant de yrkesaktive sosiologistudentene som blant de yrkesaktive sosialøkonomi-studentene.

Mengden av tilgjengelige relevante arbeidsplasser varierer kanskje etter studium. At andelen yrkesaktive er høy på sosiologi kan også ha sammenheng med at det er lett å finne relevant arbeid. Fagets innhold gjør dessuten at de fleste yrker på en eller annen kan ha relevans for studiet.

At arbeidet er studierelevant forstår vi som at læring/trening/erfaring finner sted i arbeidssituasjonen. Nedgang i tid brukt til studier vil derfor ha varierende betydning for studieeffektiviteten og dermed studieprogresjonen alt etter om arbeidet er studierelevant eller ikke.

I tillegg til at arbeidet kan være mer eller mindre studierelevant, kan arbeidet gi mer eller mindre "studiestøy". Et arbeid, relevant eller ikke, kan i varierende grad virke forstyrrende inn på studieprosessen delvis uavhengig av grad av yrkesaktivitet.

Fallet målt i studieaktivitet som følge av yrkesaktivitet er utilstrekkelig mål på nedgang i studieeffektivitet. Dette vil vi behandle mer inngående i sluttrapporten der vi nettop vil problematisere innholdet i begrepet studieeffektivitet.

Tabell 4.10 Arbeidets relevans for studenter med forskjellig grad av yrkesaktivitet. Prosent.

Anser du arbeidet som relevant for studiene?	Totalt	Yrkesaktivitet i løpet av registreringsuken					31 timer og over
		0 timer	1-7 timer	8-15 timer	16-30 timer		
ANTALL	663	315	73	90	110	75	
SUM PROSENT	101	102	100	99	101	101	
Ja, arbeidet har tilknytning til studiet (lønnet prosjektarbeid i forbindelse med hovedoppgave, lønnet praksis o.l).	3	1	0	9	6	7	
Ja, svært relevant, men ikke direkte tilknyttet studiet.	10	1	16	12	19	27	
Ja, til en viss grad relevant	13	1	18	23	24	29	
Studiet er relevant for arbeidet	1	0	0	0	2	3	
Nei, ikke relevant for studiet	28	3	66	54	49	35	
Ikke aktuelt	45	95	0	0	1	0	
Ubesvart	1	1	0	1	0	0	

Usikkerheten rundt det å si noe om yrkesaktivitetens innvirkning på studieeffektiviteten forsterkes av tabell 4.10. På den ene side vet vi at med økende yrkesaktivitet minker tid brukt til studierelevante aktiviteter. Tabell 4.10 viser på den annen side at jo lenger tid studenten har brukt til inntektsgivende arbeid, jo større er sannsynligheten for at arbeidet er studierelevant. Blant studentene som hadde arbeidet opp til 7 timer var det 34 prosent som anså arbeidet som studierelevant. Andelen øker til 65 prosent blant de som arbeider mer enn 30 timer. (Arbeidets relevans er også tatt opp i kapittel 4, tabell 4.19 "Belastning eller berikelse?" Notat 18/86 P.O. Aamodt.)

4.9 Hva slags arbeid har studentene?

Vi har prøvd å registrere hvilke typer arbeid studentene har. Tilsammen registrerte vi 69 forskjellige yrker ("Yrkesklassifisering" Arbeidsdirektoratet 1984). I neste tabell har vi skilt ut de vanligste yrkene, det vil si at minst fem prosent av de yrkesaktive på et fag har dette yrket.

Andelene "diverse yrker" er stor på alle fagene. Norskstudentene er den mest homogene gruppen med hensyn til yrkestilknytning. Hele 42 prosent er lærere. På sosiologi finner vi flest innen sosialt arbeid. En god del har også arbeid i nær tilknytning til faget som hjelpelærer/kollokvieleder eller som prosjektassistenter/kodere/intervjuere. Blant jus-studentene har de fleste yrker innen statsadministrasjonen/forvaltningen, samt øvrige yrker innen annet kontorarbeid og øvrige sivilt overvåkings og tryggingsarbeid. Sosialøkonomi-studentene har i likhet med jus-studentene yrker innen statsadministrasjon/forvaltning og øvrig sivilt overvåkings og tryggingsarbeid. I tillegg er 10 prosent av de yrkesaktive sosialøkonomi-studentene lærere. Den største yrkesgruppen blant realfagstudentene er EDB-arbeidere. Tilsammen utgjør teknisk, kjemiker og fysiker-arbeid (ikke med i tabellen) 10 prosent av realfagstudentenes yrker.

Tabell 4.11 Yrke til studenter på forskjellige fag. Prosent.

Yrke	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL	354	80	57	71	52	82
SUM PROSENT	100	100	100	100	100	100
Øvrige innen sykepleie/helsevern	4	5	9	0	4	5
Lærere	13	6	42	3	10	11
Sosialt arbeid	5	15	2	3	0	1
Edb-arbeid m.m	5	0	2	6	0	13
Hjelpelærer/kollokvieleder	5	8	0	1	6	7
Prosjektassistenter/kodere/intervjuere	4	8	0	1	6	4
Statsadministrasjon/forvaltning	5	4	2	9	8	1
Øvrige yrker innen annet kontorarbeid	5	6	4	9	4	1
Butikkekspeditor	5	4	4	7	4	5
Drosjesjåfør	1	0	0	3	6	0
Fengselstjenestemenn	4	9	0	6	4	0
Øvrig sivilt overvåkings og tryggingsarb.	5	1	4	9	8	7
Resepsjonsfunksjonær	1	0	5	0	0	1
Rengjøringspersonale	3	1	2	7	2	0
Diverse yrker	35	33	24	36	34	44

4.10 Omsorgsarbeidets innvirkning på faglig aktivitet

Andelene studenter som har barn varierer etter fag (tabell 3.5). Flest studentforeldre finner vi på norsk, færrest på sosialøkonomi.

Hva betyr foreldreansvar for tid brukt til studier og arbeid? Kan for eksempel den høye andelen studentforeldre på norsk (40 %) forklare fagets forholdsvis lave studietidsbruk?

Tabell 4.12 Gjennomsnittlig tidsbruk pr. uke for studenter på forskjellige fag, med og uten barn. Timer.

Diverse aktiviteter	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL UTEN BARN	539	91	65	121	97	151
Arbeid	9,6	14,8	9,5	9,1	8,3	7,4
Studierelevant aktivitet	28,0	21,0	27,1	28,5	28,6	32,3
Undervisning	6,8	3,8	8,6	4,7	8,5	8,5
Selvstendig faglig aktivitet	21,1	17,2	18,5	23,8	20,0	23,8
ANTALL MED BARN	124	24	44	28	10	15
Arbeid	12,5	14,8	10,6	14,8	(6,7)	(14,8)
Studierelevant aktivitet	19,9	20,5	16,3	23,2	(21,5)	(19,7)
Undervisning	4,6	3,3	4,6	4,8	(6,7)	(4,1)
Selvstendig faglig aktivitet	15,3	17,2	11,8	18,4	(14,9)	(15,6)

Tabellen viser som vi antok at det å ha barn virker inn på studieaktiviteten. På sosiologi hadde omsorgsansvar for barn minst betydning. De med barn brukte bare en halv time mindre i uken på studier samtidig som den gjennomsnittlige tid til yrkesaktivitet holdt seg konstant.

For de andre fagene hadde studentforeldrene klart lavere gjennomsnittlig studietidsbruk. Gjennomsnittlig tid brukt på studierelevante aktiviteter for alle fagene viste at studentene uten barn brukte gjennomsnittlig 8,1 timer mer tid på studier pr. uke, mens de med barn gjennomsnittlig arbeidet 2,9 timer lengre pr. uke enn de uten barn. Det å ha barn kan altså bety økte omsorgsforpliktelser og økte forsørgerforpliktelser.

Norskstudentene uten barn brukte 10,8 timer mer enn studentene med barn på studierelevante aktiviteter. Dette tilsvarer 27,1 timer i uken, som

ligger nær opp til gjennomsnittet for alle studenter uten barn. Det ser altså ut til at norskstudentenes gjennomsnittlige lave tidsbruk har sammenheng med det store innslaget av studenter med foreldreforpliktelser.

4.11 Betydning av omsorgsansvar for kvinnelige og mannlige studenter.

Hva betyr det å være student og far henholdsvis student og mor? Det er langt færre fedre enn mødre blant studentene (gjelder alle fagene). Virker farsforpliktelser mer studiehemmende enn morsforpliktelser?

Pga utvalgets størrelse kan vi ikke splitte opp på både kjønn, omsorgsansvar og fag. Derfor velger vi å se bort fra tidsbrukvariasjonene mellom fagene (se forrige tabell). Vi ønsker å undersøke hva kjønn betyr for tidsbruken til studenter med, og studenter uten, barn. Videre vil vi se hva det å ha barn betyr for tidsbruken til menn, henholdsvis kvinner.

Tabell 4.13 Gjennomsnittlige tidsbrukdifferanser etter om studentene har barn eller ikke, og etter kjønn. Timer.

Diverse aktiviteter	TIDSDIFFERANSER					
	MENN ÷ KVINNER			UTEN BARN ÷ MED BARN		
	Totalt	Uten barn	Med barn	Totalt	Menn	Kvinner
ANTALL	663	538	124	663	319	343
Arbeid	1,8	0,0	14,9	- 2,9	- 13,7	1,2
Studierelevant aktivitet	1,9	0,9	- 0,9	8,1	9,1	7,4
Undervisning	0,0	- 0,2	- 1,3	2,3	3,1	2,0
Selvstendig faglig aktivitet	1,9	1,0	0,4	5,8	6,0	5,4

Kjønnsforskjeller i tid brukt til studier skifter fortegn når vi sammenligner studenter med og uten barn. Mannlige studenter uten barn studerer gjennomsnittlig 0,9 timer mer pr. uke enn kvinnelige studenter uten barn. Derimot studerer mannlige studenter med barn gjennomsnittlig 0,9 timer mindre pr. uke enn kvinnelige studenter med barn.

Det er ingen kjønnsforskjeller i tid brukt til arbeid for studenter uten barn. For studenter med barn derimot, er kjønnsforskjellene store: Mennene med barn arbeider gjennomsnittlig 14,9 timer mer i uken enn kvinnene med barn.

Studentene uten barn har en jevnere tidsbruk etter kjønn enn hva vi fant for alle studentene (kolonne 1). Studentene med barn har også en jevnere studietidsbruk etter kjønn, enn hva vi fant for alle studentene. Derimot bruker de mannlige studentene med barn 14,9 timer mer på yrkesaktivitet pr. uke enn de kvinnelige studentene med barn. Denne differansen er langt høyere enn den vi fant for alle studentene, der mennene gjennomsnittlig arbeidet i 1,8 timer mer pr. uke enn kvinnene.

Det ser ut til at kjønnsmessige tidsbrukvariasjoner blant studenter først slår ut når studentene blir foreldre. Vi regner med at kvinnene med barn bruker tilsvarende mer tid på omsorgsarbeide som mennene med barn buker mer tid på inntektsgivende arbeid. Kjønnsmessige variasjoner i tid brukt til studier for alle studentene skyldes i noen grad at flere kvinner enn menn blant studentene er foreldre.

I de tre siste kolonnene har vi beregnet tidsbrukdifferansene for menn henholdsvis kvinner med og uten barn. Eller sagt på en annen måte hva det å ha barn betyr for tidsbruken. Både de mannlige og de kvinnelige studentene uten barn bruker mer tid på studier enn studentene med barn når de sammenlignes med sitt eget kjønn. Betydningen av det å ha barn målt i timer brukt til studierelevante aktiviteter er stor: Menn med barn bruker 9,1 timer mindre på studierelevante aktiviteter pr. uke enn mannlige studenter uten barn. For kvinner var den tilsvarende differansen på 7,4 timer.

At mennenes studietidsbruk synker mer enn kvinners tidsbruk når vi sammenligner de med og de uten barn, skyldes både at mennene uten barn studerer mer enn kvinnene uten barn, og at mennene med barn studerer mindre enn kvinnene med barn (kolonne 2 og 3).

Det ser ut til at menns yrkesaktivitet øker drastisk når de blir foreldre. De mannlige studentene med barn arbeidet 13,7 timer mer pr. uke enn de mannlige studentene uten barn.

Kvinnene med barn arbeidet 1,2 timer mindre enn de kvinnelige studentene uten barn.

Resultatene tyder på at det å ha barn virker studiehemmende både på kvinner og menn, for menn i stor grad gjennom økte forsørgerforpliktelser og for kvinner gjennom økte omsorgsforpliktelser. Det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret ser altså ut til å slå igjennom blant studentene idet de blir foreldre.

At andelen menn med barn er så mye lavere enn andelen kvinner med barn, kan muligens tyde på at det er vanskeligere å kombinere studentrollen med farsrollen enn med morsrollen. Men det kan også skyldes at menn gjennomgående blir fedre senere enn kvinner blir mødre, slik at mennene har flere år tilgjengelige til studier før foreldreforpliktelsene melder seg.

I "Belastning eller berikelse?" ble det undersøkt hvordan omsorgsansvar virket inn på studentenes tilknytning til studiemiljøet. Det viste seg at studenter med barn har en svakere tilknytning til studiemiljøet enn studenter uten barn, og at dette slår sterkest ut for menn. Resultatene fra tidsbrukstudien underbygger dette. I "Belastning eller berikelse?" ble det også sett på betydningen av å ha flere utenomfaglige forpliktelser, dvs. både jobb og omsorgsansvar. Det viste seg at dobbeltbelastningen av å ha barn og jobb er stor, og at den er klart størst for de kvinnelige studentene. Dette tyder på at det i stor utstrekning er kvinnene som har hovedansvaret for omsorgen av barna. Når hun i tillegg må arbeide ved siden av å ivareta omsorgsforpliktelsene slår dette sterkt ut i svakere tilknytning til studiemiljøet. ("Belastning eller berikelse?" Notat 8/86, P.O. Aamodt.)

4.12 Alder

Vi så i tabell 3.2 at aldersprofilene ved de forskjellige fagene varierte. Med økt alder følger gjerne økte forpliktelser i form av omsorgsansvar, boligfinansiering, o.a. I det følgende skal vi se hvordan den gjennomsnittlige studieinnsatsen varierer etter alder og fag.

Tabell 4.14 Gjennomsnittlig tidsbruk til studier pr. uke for studenter på forskjellige fag etter alder. Timer. (Gjennomsnittsverdier beregnet ut fra færre enn 15 enheter står i parentes.)

Alder	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL	657	115	107	143	107	164
17 - 20 år	31,5	(0,0)	(14,5)	(33,6)	(1,4)	35,3
21 - 22 år	29,2	(14,0)	(37,9)	27,5	27,7	31,5
23 - 24 år	28,0	16,6	(24,5)	27,5	30,5	34,4
25 - 26 år	28,0	21,1	30,6	29,2	30,8	29,1
27 - 32 år	24,2	22,1	20,3	28,6	23,8	29,1
33 år og over	21,7	22,5	17,5	23,6	(31,3)	(24,3)

Tabell 4.15 Gjennomsnittlig tidsbruk til arbeid pr. uke for studenter på forskjellige fag etter alder. Timer (Gjennomsnittsverdier beregnet ut fra færre enn 15 enheter står i parentes.)

Alder	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL	657	115	107	143	107	164
17 - 20 år	6,0	(0,0)	(0,0)	(5,6)	(30,1)	3,3
21 - 22 år	4,5	(11,3)	(0,0)	4,4	2,1	6,5
23 - 24 år	7,3	10,2	(7,4)	6,8	7,9	4,7
25 - 26 år	10,9	14,6	7,7	8,3	15,7	9,2
27 - 32 år	11,3	13,7	6,7	13,5	8,6	12,9
33 år og over	18,8	20,3	18,4	19,9	(13,8)	(14,7)

En oppdeling i så mange kategorier som vi har gjort i disse tabellene, gjør at beregningsgrunnlaget blir svært lavt, og resultatenes representativitet for de forskjellige aldersgruppene blir deretter.

Tidsbruksmønsteret etter alder er tydeligst når vi ser på hele studentgruppen. Med økende alder synker gjennomsnittlig tid brukt til studierelevante aktiviteter, mens tid brukt til inntektsgivende arbeid øker. Når vi splitter opp etter fag blir mønsteret mindre tydelig.

Norsk- og realfagstudentene har en tidsbruk etter alder som faller inn under hovedmønsteret: økt alder gir økt yrkesaktivitet og lavere studieaktivitet. På sosiologi derimot øker både tid brukt til inntektsgivende arbeid og tid brukt til studierelevante aktiviteter etter alder. Jusstudentenes tid brukt til arbeid øker klart med økende alder, mens det er mer uklart hvordan alder virker inn på studieaktiviteten. Aldersgruppen 21 til 24 år bruker mindre tid på studier enn aldersgruppen 25 til 32 år. Studentene over 33 år bruker minst tid til studier på jus. På sos.øk er heller ikke mønsteret klart. Aldersgruppen 25 til 26 år både jobber mest og studerer mest.

Kan variasjonene fagene imellom forsøksvis forklares ved hjelp av studiestrukturene og studiemåtene ved de respektive fag? Det er mulig at de yngste studentene er mer avhengig av et strukturert studietilbud enn de eldre studentene. Dette har også sammenheng med studienivå. På løst strukturerte studier der studiemåten domineres av selvstendige faglige aktiviteter, vil muligens de yngste studentene ha spesielt store problemer med å følge opp. Utifra tabellene 4.14 og 4.15 ser dette ut til å være tilfelle ved sosiologi og delvis ved jus. En annen forklaring kan være at sosiologistudiet og muligens jus-studiet passer bedre for noe eldre studenter som følge av fagenes egenart. Livserfaringer og samfunnsforståelse vil klart være en fordel på disse fagene. Alder behøver altså ikke nødvendigvis ha negativt effekt på studietidsbruken, selv om økt alder gjennomgående betyr høyere yrkesaktivitet.

Tabell 4.16 Gjennomsnittlig alder for studenter på forskjellige fag etter kjønn og studienivå. År.

Kjønn og studienivå	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ALLE	27	30	31	28	25	25
Menn	26	30	29	27	25	25
Kvinner	28	29	31	29	25	25
Alle lavt nivå	26	29	30	27	24	25
Alle høyt nivå	30	31	33	29	28	27

De kvinnelige studentene er gjennomsnittlig eldre enn de mannlige studentene. Dette gjelder på norsk og jus, men ikke på sosiologi. På sosialøkonomi og realfag er kvinnene og mennene like gamle og de er yngst sammenlignet med de andre fagene.

I "Belastning eller berikelse?" gikk det fram at kvinnene oftere enn mennene har studieavbrudd som følge av omsorgsplikter. Forholdet er nesten 3:1. De kvinnelige realfagstudentene har sjeldnest studieavbrudd (sos.øk. studentene var ikke utskilt som egen gruppe).

Videre gikk det fram at andelene som hadde hatt avbrudd i studiene pga. omsorgsplikter økte med alderen, og for hver aldersgruppe var andelen kvinner med avbrudd høyere enn den var for menn. ("Belastning eller berikelse" Tabell 4.11 og 4.15, Notat 8/86, P.O. Aamodt).

Dette kan kanskje delvis forklare hvorfor kvinnene i gjennomsnitt er eldre enn mennene, og at det er på fagene med de eldste studentene at aldersforskjellene mellom kvinner og menn slår ut.

Som forventet er studentene på lavt nivå (grunn- og mellomfags-nivå) yngre enn studentene på høyt nivå (hovedfagnivå). Bildet kunne sett annerledes ut dersom det var vanligere å ta enkeltfag på lavere nivå som videreutdanning etter noen år i yrkeslivet. Det er størst

aldersforskjell etter nivå på sosialøkonomi. Dette kan muligens skyldes at studentene der er innom andre fag før de fortsetter på hovedfagsnivå. En annen mulig forklaring kan være at det på de andre fagene er et større innslag av eldre studenter som bare skal ta et enkelt grunn- eller mellomfag.

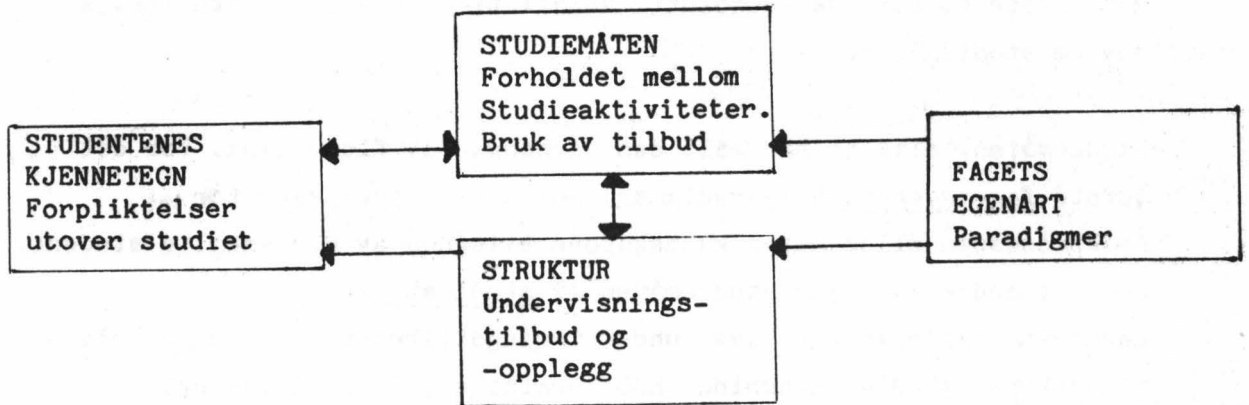
5 HVORDAN ER STUDIEMÅTEN?

Med studiemåte mener vi her hvordan studentene organiserer sin tid på forskjellige studieaktiviteter. Forholdet mellom de forskjellige aktivitetene, samt det absolutte antall timer brukt til studier, sier noe om studiemåten.

Studiemåten, slik vi har målt den, avhenger av flere ting. For det første fagets egenart (paradigmer) som setter premisser for læreprosessen eller måten kunnskapene tilegnes av den enkelte student. For det andre avhenger studiemåten av studiestrukturen og undervisningsopplegget, dvs. undervisningstilbudet samt andre tilbud til studentene (studieveiledning, EDB-terminaler, lesesalplasser, studieplaner etc.) og i hvor stor grad studiene inneholder obligatoriske aktiviteter. For det tredje avhenger studiemåten av hvilke forpliktelser studentene har utover studiene. Først og fremst virker slike forpliktelser (f.eks. barn og yrkesaktivitet) inn på studiemåten kvantitativt, fordi det blir mindre tid tilgjengelig til studier. Men den kan også forandre seg kvalitativt, ved at forholdet mellom aktivitetene endrer seg, fordi enkelte studieaktiviteter prioriteres.

Studiestrukturen kan heller ikke sees isolert fra fagets egenart, som langt på vei bestemmer hvilke studieopplegg som er hensiktsmessige. Vi kan også tenke oss at studiestrukturen sakte men sikkert påvirkes av studiemåten, gjennom studentenes utnyttelse av de eksisterende tilbud, samt deres medbestemmelsesrett. Studentenes forpliktelser utover studiene, vil også på sikt kunne få betydning for studieopplegget gjennom deres tilgjengelige studietid og organisering av denne (studiemåten). Til slutt vil studieopplegget kunne virke inn på studentenes forpliktelser utover studiene, fordi den setter rammer for hvor lett eller vanskelig det er å kombinere studiene med f.eks. yrkesaktivitet.

Hvordan vi tenker oss at de forskjellige nivåene virker inn på hverandre, har vi skissert i modells form:

I dette notatet har vi data om studentenes forpliktelser og studiemåten. Som vi ser av modellen dekker dette bare deler av det totale bildet.

Forholdet mellom tid brukt til forskjellige studieaktiviteter kan si noe om fagets studiemåte. Hvilke aktiviteter dominerer eller er særegne for de forskjellige studier?

Tabell 5.1 Forskjellige studieaktiviteters andeler av den totale tid brukt til studier for studenter på forskjellige fag. Prosent.

Studierelevante aktiviteter	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL	663	115	109	149	107	166
SUM TIMER	26.5	20.9	22.8	27.5	27.9	31.2
SUM PROSENT	100	99	100	101	99	99
Forelesning/seminar	18	10	25	13	26	17
Kollokvium	6	6	6	5	3	8
Laboratorie/EDB-arbeid	6	2	0	2	0	17
Veiledning	0	1	0	0	0	1
Arbeid med skriftlig oppgave	18	31	15	12	17	18
Lesing	52	49	54	69	53	38

Vi har gått utifra studentenes gjennomsnittlige tidsbruk på forskjellige studieaktiviteter og beregnet prosentvis de forskjellige studieaktiviteters andel av den totale studietid. Tabellen skal gi et bilde av hvilke studiemåter som dominerer et fag. Det er dermed ikke sagt at de studiemåtene som vi har fanget opp i denne undersøkelsen, og som reelt sett er betegnende for faget pr. idag, er den riktige, eller eneste alternative studiemåte for dette faget.

Alle studiene, bortsett fra realfag, domineres av lesing.

Gjennomsnittsstudenten bruker mer enn halvparten eller 52 prosent av sin studietid på lesing.

Mest leser jusstudentene. Lesing legger beslag på 69 prosent av studietiden. Vi så i tabell 4.1 at jusstudentene var storforbrukere av lesesaler. I timer var det jusstudentene som hadde høyest gjennomsnittlig timetall på lesesal. I "Trengsel eller trivsel?" (Notat 11/85 N. Vibe og P.O. Aamodt) gikk det fram at annenhver jusstudent (47%) benyttet seg av lesesalen nesten hver dag. Samtidig mente tre fjerdedeler (78%) at det ofte var vanskelig å få plass på lesesalen (alle studentene: 13%). Dette tyder på at lesesalbruken ved jus vil øke ytterligere med økende kapasitet. (Lesesaltilbudet ved Det juridiske fakultet er utvidet etter at våre data ble innsamlet.) Lesing er med andre ord en mer dominerende studiemåte ved jus enn den er ved de andre fagene som er med i undersøkelsen. Og jusstudentene benytter seg mest av lesesalene.

Undervisning (forelesning/seminar + kollokvier) er den studieaktivitet som tar nest mest tid. Gjennomsnittstudenten bruker omtrent en fjerdedel av studietiden på forelesninger, seminarer og kollokvier.

Det er norsk-studentene, tett etterfulgt av sos.øk.-studentene, som bruker høyest andel av studietiden til undervisning (30% og 29%). Norsk og sos.øk.-studentenes studiemåter er til forveksling like når vi ser på den relative fordeling av tid brukt til studieaktiviteter. Men i absolutte tall, eller målt i timer, bruker sos.øk. studentene mer tid enn norskstudentene. Det er mulig at likheten i disse fagenes studiemåter bare er tilsynelatende og skyldes det store antallet deltidsstudenter på norsk. Dette kommer vi tilbake til.

Realfagstudentene bruker en fjerdedel av sin studietid på undervisning. De skiller seg ut ved at de i tillegg bruker mye tid på terminal/laboratorievirksomhet (17%). Lesing utgjør en mindre del av realfagstudiet enn hva vi fant for de andre fagene. Undervisning, samt terminal/laboratorievirksomhet, som stort sett forutsetter at studenten oppholder seg på universitetet legger beslag på hele 42 prosent av den samlede studietiden.

Sosiologistudentene bruker en forholdsvis beskjeden del av sin studietid på undervisning, tilsammen bruker de gjennomsnittlig 16 prosent av studietiden på forelesninger, seminarer og kollokvier. Arbeid med oppgave er den studieaktivitet som skiller sosiologistudenten fra de andre studentene, 31 prosent av tiden benyttes til dette. Arbeid med oppgave, samt lesing opptar hele 80 prosent av gjennomsnitt-sosiologistudentens studietid.

5.1 Fagernes egnethet for selvstudier

Kan de forskjellige studiemåtene vi har kommet fram til si noe om fagernes egnethet for selvstudier eller deltidsstudier? Noen studieaktiviteter, f.eks. forelesninger, er fastlagt i tid og rom. Aktiviteter som lesing og arbeid med oppgave kan studentene derimot friere tids- og stedsbestemme. På den annen side er studiemåten ikke bare et resultat av studiestrukturen og fagets egenart. En høy andel deltidsstudenter som i stor grad legger opp til selvstudier vil naturligvis prege tidsmålingene og forholdet mellom de forskjellige aktiviteter.

Det er derfor problematisk å avgjøre om det er studiemåten som gjør et fag egnet for selvstudier/deltidsstudier eller om det er innslaget av deltidsstudenter som preger studiemåten.

Det er likevel sannsynlig at andel deltidsstudenter påvirkes av om faget er egnet for selvstudier eller ikke. Dette virker antagelig inn både i rekrutteringen av nye studenter og på studentenes valg av yrkesaktivitet i løpet av studiet.

Med visse forbehold viser de studiemåtene vi har kommet fram til at realfagstudiet er dårligst egnet for selvstudier. Undervisning, laboratorie- og terminal-virksomhet - som i stor utstrekning forutsetter at studentene er på universitetet til faste tider, legger beslag på 42 prosent av studietiden. Realfagstudiet ser ut til å være det mest strukturerte studiet av de vi har undersøkt, med høyest andel tids- og stedsbestemte aktiviteter.

Sosiologi og jus ser ut til å være de studiene som er best egnet for selvstudier etter våre mål. Forholdsvis lite, henholdsvis 18 og 20 prosent av studietiden utgjøres av tids- og stedsbestemte aktiviteter.

For sosiologi, jus og realfag er det samsvar mellom fagenes egnethet for selvstudier og andel yrkesaktive studenter eller gjennomsnittlig tid brukt til yrkesaktivitetet. Bruker vi normal/rask studieprogresjon som indikator på heltidsstudent, blir dette enda tydeligere. (sammenlign resultatene i tabell 5.1 og 3.7).

Når det derimot gjelder norsk- og sos.øk.-studiet, som hadde en tilnærmet lik studiemåte, finner vi store variasjoner i antall deltidsstudenter. Er det noe annet enn andel tids- og stedsbestemte aktiviteter som virker strukturereende på sos.øk.-studiet? Kan det være sos.øk-fagets egenart som forutsetter en spesiell læreprosess - forskjellig fra den vi finner på norsk - som virker strukturereende? Uten at dette nedfeller seg i studiemåten slik vi har målt den?

5.2 Yrkesaktivitetens innvirkning på studiemåten

Vi kan også undersøke hva som skjer med studiemåten ved økende yrkesaktivitet. Forblir forholdet mellom aktivitetene konstant, eller prioriterer deltidsstudenten spesielle aktiviteter?

Tabell 5.2 Undervisningens og de selvstendige faglige aktiviteters andel av den totale studietid for yrkesaktive og ikke-yrkesaktive studenter på forskjellige fag. Prosent. Timer i parentes.

Studium og yrkesaktivitet	Antall	Studierelevante aktiviteter		
		Sum	Undervisning	Selvstendig faglig aktivitet
Norskstudentene:				
Alle	109	100 (22,8)	31 (7,0)	69 (15,8)
Ikke yrkesaktive	55	100 (26,3)	31 (8,1)	69 (18,2)
Yrkesakt. 16-30 timer	24	100 (17,3)	32 (5,6)	68 (11,8)
Sosiologistudentene:				
Alle	115	100 (20,9)	18 (3,7)	82 (17,2)
Ikke yrkesaktive	35	100 (26,2)	15 (3,8)	85 (22,4)
Yrkesakt. 16-30 timer	29	100 (19,0)	25 (4,8)	75 (14,2)
Jusstudentene:				
Alle	149	100 (27,5)	17 (4,7)	83 (22,8)
Ikke yrkesaktive	75	100 (30,7)	16 (5,0)	84 (25,7)
Yrkesakt. 16-30 timer	20	100 (22,9)	17 (4,0)	83 (18,9)
Sos.øk.studentene:				
Alle	107	100 (27,9)	30 (8,4)	70 (19,5)
Ikke yrkesaktive	56	100 (31,2)	29 (8,9)	71 (22,3)
Yrkesakt. 16-30 timer	17	100 (24,0)	36 (8,6)	64 (15,4)
Realfagstudentene:				
Alle	166	100 (31,2)	26 (8,1)	74 (23,0)
Ikke yrkesaktive	89	100 (35,3)	27 (9,5)	73 (25,7)
Yrkesakt. 16-30 timer	18	100 (23,0)	25 (5,8)	75 (17,2)

For enkelhets skyld har vi kun beregnet forholdet mellom tid brukt til undervisning og tid brukt til selvstendig faglig aktivitet. Tid brukt til veiledning faller da inn under undervisningsdelen, eller de tids- og steds-bestemte aktiviteter. Laboratorie- og terminal-virksomhet faller inn under selvstendig faglig aktivitet selv om dette også gjerne er tids- og steds-bestemte aktiviteter (får betydning for realfagstudentene).

Vi kaller her studenter som arbeider mellom 16 og 30 timer i uken for deltidsstudenter. Det er mulig at ikke-yrkesaktive med omsorgsansvar forkludrer resultatene noe. Videre er antall enheter svært lavt for enkelte kategorier. Ekstremverdier vil da kunne påvirke resultatene.

Yrkesaktivitet fra 16 til 30 timer ser ikke ut til å virke inn på den relative fordelig av tid brukt til henholdsvis undervisning og selvstendig faglig aktivitet på norsk, jus og realfag. På sosiologi og sos.øk. prioriterer deltidsstudentene undervisning i noe sterkere grad.

Deltidsstudentene på sosiologi følger faktisk mer undervisning målt i timer enn de ikke-yrkesaktive studentene. Målt i absolutte tall følger likevel deltidsstudenten på sosiologi lite undervisning.

Deltidsstudentene på sos.øk.- et studium som i utgangspunktet består av mye undervisning - reduserer nesten ikke antall timer brukt til undervisning.

Det er bare på sos.øk. og sosiologi vi finner tendenser til at forholdet mellom undervisning og selvstendig faglig aktivitet forskyves gjennom at deltidsstudentene prioriterer undervisningsdelen.

På den ene side kan dette skyldes at undervisningstilbudet er så lite at det blir uproblematisk å tilpasse undervisningstid til yrkestid. På den annen side kan det skyldes at undervisningen er spesielt viktig for å kunne fullføre studiet.

Gjennom tabell 5.2 kan vi også si litt mer om studiemåtene på sos.øk og norsk, som var tilnærmet identiske etter våre mål, før vi kontrollerte for yrkesaktivitet. Norskstudentene lar yrkesaktivitet gå på bekostning av undervisningen i større grad enn studentene på sos.øk. Dette kan tyde på at undervisningen vurderes som en viktigere del av studiet på sos.øk enn den gjør på norsk.

Foruten å se på forholdet mellom selvstendig faglig aktivitet og undervisning etter om studentene er yrkesaktive eller ikke, kan vi også beregne prosentvis hvordan tid brukt til studier synker ved yrkesaktivitet. Hvor mye kortere tid studentene bruker på henholdsvis undervisning og selvstendig faglig aktivitet har sammenheng med fagenes forskjellige studiemåter. Det er lettere for yrkesaktive studenter å følge opp undervisningen dersom den i utgangspunktet teller få timer. Studiemåten på norsk, sos.øk. og realfag er preget av mye undervisning.

Vi så i kapittel 4.7 at yrkesaktivitet på disse fagene stjeler mer tid målt i timer fra undervisningen enn den gjør på sosiologi og jus der studiemåten er mer preget av selvstendige faglige aktiviteter. De yrkesaktive sos.øk. studentene ser ut til å prioritere undervisningen i større grad enn norsk- og realfagstudentene. Dette kan tyde på at det å følge opp undervisningen er særdeles viktig på sos.øk.

Tabell 5.3 Tidsdifferanser mellom de ikke-yrkesaktive og de yrkesaktive studentene omregnet til prosent.

	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
UNDERVISNING:						
Ikke yrkesaktive	100	100	100	100	100	100
Yrkesaktive	74	95	72	81	87	68
Differanse	26	5	28	11	13	32
SELVSTENDIG FAGLIG AKTIVITET:						
Ikke yrkesaktive	100	100	100	100	100	100
Yrkesaktive	73	67	74	77	74	77
Differanse	27	33	26	23	26	23
STUDIERELEVANT AKTIVITET:						
Ikke yrkesaktive	100	100	100	100	100	100
Yrkesaktive	73	71	73	79	78	75
Differanse	27	29	27	21	22	25
ALLE AKTIVITETER:						
Ikke yrkesaktive	100	100	100	100	100	100
Yrkesaktive	134	152	147	142	127	123
Differanse	÷34	÷52	÷47	÷42	÷27	÷23
ALLE AKTIVITETER:						
Yrkesaktive	100	100	100	100	100	100
Ikke yrkesaktive	75	66	68	70	79	81
Differanse	25	34	32	30	21	19

Omregnet i prosent bruker de yrkesaktive studentene 27 prosent mindre tid på studier enn de ikke-yrkesaktive studentene.

På den annen side bruker de yrkesaktive studentene 25 prosent mer tid på studier + arbeid enn de ikke yrkesaktive studentene bruker på studier. Yrkesaktivitet går dermed på langt nær bare ut over studietiden. De yrkesaktive studentene sitter igjen med mindre fritid enn de ikke-yrkesaktive studentene.

Ved å sammenligne differansene kan vi få et bilde av hvordan yrkesaktivitet reduserer studietiden på de forskjellige fagene. Det ser ut til at yrkesaktivitet går mer utover studietiden på realfag enn det vi skulle forvente når vi sammenligner med de andre fagene. Selv om de yrkesaktive realfagstudentene gjennomsnittligarbeider mye mindre enn sosiologi- og norskstudentene, mister de en nesten like stor andel av studietiden som de yrkesaktive norsk- og sosiologistudentene.

De yrkesaktive jus-studentene, er de som i minst grad skiller seg fra sine ikke-yrkesaktive studiekollegaer med hensyn til studietidsbruk, selv om deres yrkesaktivitet er høy.

Det er lite sannsynlig at dette skyldes at det yrkesaktive jusstudentene er spesielt flittige og realfagstudentene spesielt late. Fagenes forskjellige studiemåter gir en mer plausibel forklaring. Studiemåten på jus domineres av lesing, en aktivitet som studentene friere kan bestemme tid og sted for. Studiemåten på realfag preges av undervisning og laboratoriearbeid, som i stor grad er tids- og stedsbestemte aktivitetstyper. Det var jusstudentenes studiemåte som var mest dominert av lesing og det var realfagstudentenes studiemåte som innebar minst lesing (se tabell 5.1). Det kan se ut som om studiemåten på realfag gjør det spesielt vanskelig å kombinere studiet med yrkesaktivitet. Studiemåten på jus er lettere å tilpasse yrkesaktivitet. (Se også kap. 6.2 om jus-studentenes kveldsundervisningstilbud.)

Det er flere faktorer som påvirker disse resultatene og som gjør dem usikre. Først og fremst har de ikke-yrkesaktive studentene forskjellige

kjennetegn etter fag, som for eksempel andel studenter med omsorgsansvar. Dette påvirker de ikke-yrkesaktives tidsbrukskår, som vi har brukt som sammenligningsgrunnlag, i forskjellige retninger (se kap.4.7).

Yrkesaktivitet påvirker tidsdisponeringen forskjellig på de forskjellige fagene. Spesielt på realfag går yrkesaktivitet hardt utover undervisningen. Her bruker de yrkesaktive studentene 32 prosent mindre tid på å følge undervisningen enn de ikke-yrkesaktive studentene. På norsk synker også tid brukt til undervisning betydelig (28%) for de yrkesaktive studentene. Men vi ser at tid brukt til selvstendig faglig aktivitet også synker betraktelig (26%), slik at forholdet mellom aktivitetene forblir nesten likt.

Studentene på sosiologi og jus, som i utgangspunktet følger lite undervisning, lar yrkesaktiviteten i liten grad påvirke hvor mye undervisning de følger. På sosiologi følger de yrkesaktive studentene 5 prosent mindre undervisning enn de ikke-yrkesaktive studentene. Tilsvarende på jus er 11 prosent.

At gjennomsnittlig tid brukt til undervisning på sosiologi og jus er lav, ser altså ikke ut til å skyldes at andelen yrkesaktive er høy på disse fagene.

På sos.øk., der studentene følger mye undervisning, prioriterer de yrkesaktive undervisningen i større grad enn de yrkesaktive på realfag og norsk. (På realfag utfører studentene også mye laboratoriearbeid, som faller inn under de selvstendige aktivitetene).

På sosiologi og sos.øk. går yrkesaktiviteten mest utover de selvstendige aktivitetene. På jus går yrkesaktiviteten også mest utover de selvstendige aktivitetene, men i forhold til de andre fagene går yrkesaktiviteten likevel i liten grad utover de selvstendige faglige aktivitetene. På realfag går yrkesaktivitet mest utover undervisningen og på norsk går yrkesaktivitet litt mer på bekostning av undervisning enn på selvstendige faglige aktiviteter.

Målt i timer går som vi har sett yrkesaktivitet mest utover de selvstendige faglige aktivitetene på alle fagene.

5.3 Studiemåte på forskjellige nivå

Hva skjer med studiemåten etterhvert som studentene avanserer i studiene? I neste tabell ser vi på hvordan de forskjellige fagenes studiemåter varierer etter nivå.

Tabell 5.4 Undervisningens henholdsvis de selvstendige faglige aktiviteters andel av den totale studietid for studenter på forskjellige fag og på forskjellig nivå. Prosent. Timer i parentes.

Fag og nivå	Antall	Studierelevante aktiviteter		
		Sum	Undervisning	Selvstendig faglig aktivitet
Norskstudentene:				
Alle	109	100 (22,8)	31 (7,0)	69 (15,8)
Grunn-/mellomfagsnivå	68	100 (23,8)	38 (9,1)	62 (14,7)
Hovedfagsnivå	40	100 (21,2)	16 (3,3)	84 (17,9)
Sosiologistudentene:				
Alle	115	100 (20,9)	18 (3,7)	82 (17,2)
Grunn-/mellomfagsnivå	59	100 (20,8)	21 (4,3)	79 (16,5)
Hovedfagsnivå	56	100 (21,0)	15 (3,1)	85 (17,9)
Jusstudentene:				
Alle	149	100 (27,5)	17 (4,7)	83 (22,8)
Grunn-/mellomfagsnivå	91	100 (25,8)	18 (4,6)	82 (21,2)
Hovedfagsnivå	57	100 (30,3)	17 (5,1)	83 (25,3)
Sosialøkonomi:				
Alle	107	100 (27,9)	30 (8,4)	70 (19,5)
Grunn-/mellomfagsnivå	82	100 (26,8)	32 (8,7)	68 (18,1)
Hovedfagsnivå	25	100 (31,3)	23 (7,2)	77 (24,1)
Realfagstudentene:				
Alle	166	100 (31,2)	26 (8,1)	74 (23,0)
Grunn-/mellomfagsnivå	123	100 (30,4)	31 (9,4)	69 (21,0)
Hovedfagsnivå	41	100 (33,2)	12 (4,1)	88 (29,1)

De selvstendige faglige aktivitetene utgjør en betydelig større del av studiene på hovedfagsnivå enn på grunn- og mellomfagsnivå (for jusstudentene 1., 2., 3. avd./4., 5. avd.) for alle fagene bortsett fra på jus. Jusstudentenes studiesituasjon preges på den annen side av at de selvstendige faglige aktivitetene utgjør en høy andel på alle nivåer. Jus ser ut til å være det studiet som i minst grad endrer karakter etter økende nivå.

Fagenes studiemåte på hovedfagsnivå er "likere" enn på grunn- og mellomfagsnivå. Hovedfagstudentene på sos.øk. skiller seg mest ut med den høyeste andel undervisning.

Relativt sett følger grunn- og mellomfagstudentene på norsk mest undervisning. Minst undervisning relativt sett følger hovedfagstudentene på realfag, men der utgjør laboratorie- og terminalvirksomhet en viktig del av studiet.

5.4 Hvor utføres studiene?

Foruten å skille mellom forskjellige aktiviteter har vi prøvd å registrere hvor aktivitetene er utført. Forelesninger, seminarer, kollokvier, veiledning, laboratoriearbeid og arbeid ved EDB-terminal forutsetter vi har funnet sted på universitetet. Når det gjelder lesing og arbeid med skriftlig oppgave, har vi registrert om dette har funnet sted på universitetet/lesesal/bibliotek eller hjemme.

Vi har summert tid brukt på studierelevante aktiviteter hjemme versus på universitetet, for å belyse hvordan tilstedeværelse ved universitetet varierer etter fag.

Tabell 5.5 Studierelevante aktiviteter utført hjemme og på universitetet for studenter på forskjellige fag. Prosent. Timer i parentes.

Studieaktiviteter utført hjemme og på universitetet	Alle studier	Studium				
		Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL	663	115	109	149	107	166
SUM TIMER	26.5	20.9	22.8	27.5	27.9	31.2
SUM PROSENT	100	100	100	101	100	100
Studierelevante aktiviteter utført hjemme	32	55	35	33	29	23
Studierelevante aktiviteter utført universitet/lesesal/bibliotek	68	45	65	68	71	77

Først og fremst vil vi påpeke at studenter som utfører mesteparten av sine studier hjemme vil gå glipp av mye av det uformelle læringsmiljøet på universitetet. I "Belastning eller berikelse?" ble det påvist at yrkesaktivitet og barn reduserer studentenes tilknytning til det uformelle studiemiljøet. (Notat 8/86, kap 4.4 P.O. Aamodt)

Det faglige miljøet vil også trolig belastes dersom studentenes tilknytning til universitetet er gjennomgående svak.

Vi ser av tabellen at jo større andel av studiet som utføres på universitetet, jo lengre tid målt i timer bruker studentene gjennomsnittlig på å studere.

Sosiologistudentene utfører under halvparten (45 %) av sine studierelevante aktiviteter på universitetet. Realfagstudentene, som tilbringer mest tid på universitetet, både i timer og i prosent, utfører mer enn tre fjerdedeler av sine studier på universitetet.

Det at sosiologistudentene skiller seg ut ved at de studerer mer hjemme enn ved universitetet, kan bety at de er mindre avhengige av være fysisk tilstede ved universitetet, grunnet fagets egenart og/eller struktur. På den annen side kan det være et resultat av at sosiologistudentene har forpliktelser som vanskeliggjør tilstedeværelse ved universitetet i samme grad som f.eks. realfagstudenten.

Det er mulig at sosiologi er et fag hvis egenart egner seg bedre til hjemmestudier/selvstudier enn f.eks. realfag. Et fag som er egnet til hjemmestudier/selvstudier er også lettere å kombinere med andre aktiviteter som f.eks. inntektsgivende arbeid p.g.a. den utvidede mulighet for tidsdisponeringer og tidsforskyvninger.

Av tabell 3.7 så vi at det var langt mindre vanlig å ha fulgt normal (eller raskere enn normal) studieprogresjon ved sosiologi enn ved realfag. Dette kan tyde på at sosiologistudentene bruker flere år på studiet, mens realfagstudentene intensiverer studiene og bruker flere timer pr. uke på studiene. Om de forskjellige tidsdisponeringer er hensiktsmessige på henholdsvis individnivå og samfunnsnivå m.h.t. studieeffektivitet, må også ses i sammenheng med fagets egenart, og forblir et åpent spørsmål.

Det er antagelig lettere å følge en senere studieprogresjon enn normalt ved fag der læringen i større grad kan baseres på hjemmestudier/selvstudier, og der studieprogresjonen er mindre styrt av undervisningsstrukturer. Kan sosiologistudentenes lave gjennomsnittlige studieaktivitet skyldes at fagets fleksible studiestruktur utnyttes til fulle av studenten, både m.h.t. arbeid og andre ikke-studierelaterte aktiviteter?

En fleksibel studiestruktur letter kombinasjonen arbeid/studier. Fag med fleksible studiestrukturer kan også tenkes å trekke til seg studenter som er avhengige av inntektsgivende arbeid, studenter som på ingen måte kan leve av den studiefinansiering vi har idag. (Om studiefinansiering, se kap. 3.3 "Belastning eller berikelse?" Notat 11/86 P.O. Aamodt).

5.5 Nødvendig og total tilstedeværelse ved universitetet

Forsøksvis skal vi nå prøve å ta hensyn til studiestrukturen. Vi forutsetter da at det er en nær sammenheng mellom studiestruktur og reell tid brukt på universitetstilknyttede aktiviteter (undervisning, EDB, laboratorie). I hvor stor utstrekning virker studiestrukturen inn på studiemåten kvantitativt? Vil en strammere studiestruktur automatisk føre til mer tid brukt til studier?

Tabell 5.6 Differanse mellom tilstedeværelse på universitetet og nødvendig tilstedeværelse på universitetet etter fag. Prosent. Timer i parentes.

	Studium					
	Alle studier	Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL	663	115	109	149	107	166
SUM TIMER	17.9	9.5	14.7	18.6	19.7	23.9
Tilstede på universitetet	68	45	65	68	71	77
Nødvendig tilstedeværelse	30	19	31	20	29	43
Differanse	38	26	34	48	42	34
Andel av den stedsuavhengige studietiden som blir brukt på universitetet	54	32	49	60	59	60

Vi har beregnet differansen mellom hvor lenge studentene oppholder seg på universitetet og hvor lenge de nødvendigvis må være på universitetet etter hvor lang tid de bruker på universitetstilknyttede aktiviteter. I vår definisjon av nødvendige tilstedeværelse forutsettes det at man kan lese/skrive oppgave hjemme. For f.eks jusstudentene som er avhengige av "Lovtidende", er dette skillet en sannhet med modifikasjoner.

Gjennomsnittlig er 8,1 timer pr. uke bundet opp i universitetstilknyttede aktiviteter. Dette utgjør 30 prosent av den samlede studietid. Utover dette tilbringer gjennomsnittstudenten

ytterligere 38 prosent av sin studietid, eller 9,8 timer, på universitetet. (I tillegg kommer tid brukt til pauser, litteratur-innhenting bibliotek/bokhandel etc.).

Mesteparten av studieaktivitetene utføres altså på universitetet, selv om dette strengt tatt ikke skulle være nødvendig. Eller er det nødvendig med en tilknytning til universitetet utover det som kreves for å følge undervisning (samt lab./term.-arb.)?

For at det faglige miljøet skal kunne utvikle seg, og for at studentene skal kunne dra nytte av det allerede eksisterende faglige miljø, er det neppe tilstrekkelig bare å følge undervisningen. I "Belastning eller berikelse?" gikk det fram at kontakt og diskusjoner med medstudenter er noe de fleste tar seg tid til, selv om en har tyngende forpliktelser utover studiene. Men noen grupper, særlig mannlige heltidsyrkesaktive, deltar sjeldent i uformelle studentgrupper. (Belastning eller berikelse? kap. 4.4 Notat 8/86, P.O. Aamodt).

Sosiologistudentene er sjeldnest tilstede ved universitetet, både i timer og i andel av sin totale studietid. De har lavest andel (og timetall) nødvendig tilstedeværelse og i tillegg er differansen, eller den tid de er tilstede ut over det strengt tatt nødvendige, lavest både med hensyn til andel av studietiden og i timer. Samtidig kan det se ut som om det uformelle læringsmiljøet er særlig viktig i et fag som sosiologi. ("Belastning eller berikelse?", 4.7).

Jusstudenten har også lav andel nødvendig tilstedeværelse ved universitetet. Men de skårer likevel høyt på samlet tid brukt til studier på universitetet. Dette stemmer overens med jusstudentenes lesesalbruk (Trenghet eller Trivsel, kap. 2.4, Notat 11/85 N.Vibe og P.O. Aamodt). Nødvendigheten av å ha tilgang på "Lovtidende" har nok også stor betydning.

Sos-øk.-studentene og norskstudentene har omtrent like store andeler av sin studietid knyttet til universitetet. Men vi ser at sos.øk. studentene tilbringer mer av sin tids- og stedsuavhengige studietid på

universitetet enn det norskstudentene gjør. Dette kan skyldes at norskstudentene har flere forpliktelser utover studiene enn det sos.øk. studenten har og/eller at studieprogresjonen på sos.øk. forutsetter høyere grad av tilstedeværelse utover undervisningstiden enn det gjør på norsk.

Realfagstudiet er klart mest universitetstilknyttet.

Universitetstilknyttede aktiviteter legger beslag på hele 43 prosent av studietiden. I tillegg skårer de høyt (sett i forhold til resterende tilgjengelig studietid) på tilstedeværelse ved universitetet utover det nødvendige. I siste linje av tabell 5.6 har vi tatt hensyn til dette, altså hvor mye tid som allerede er bundet opp i nødvendig tilstedeværelse på universitetet.

Fra undersøkelsen om studentenes bruk og vurdering av universitetstilbudet har vi resultater som kan si noe om utnyttingsgraden av forelesningstilbudet. Vi har trukket ut de studentgruppene som er sammenlignbare med resultatene fra tidsbrukundersøkelsen.

Tabell 5.7 Utnyttning av forelesningstilbudet for studenter på forskjellige fag. Resultater fra "Trengsel eller trivsel?" Tabell 2.1, 2.2 og 2.4. Notat 11/85 N. Vibe og P.O. Aamodt. Prosent.

Har du fulgt forelesningene?	Studium				
	Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL	168	114	374	136	441
SUM PROSENT	101	100	100	101	100
Ja, minst 75 %	28	32	38	48	58
Ja, 25-75 %	23	26	27	27	19
Ja, under 25 %	27	27	19	17	8
Nei, aldri	19	13	14	8	10
Ubesvart	4	2	2	1	5

Vi vil undersøke om det kvantitative tilbudet på forelesninger har betydning for tid brukt til undervisning etter fag.

Undervisningstilbudets kvalitative karakter kan vi ikke si noe om.

Skyldes f.eks. sosiologistudentenes lave grad av tilstedeværelse på universitetet og lave tid brukt til undervisning at

undervisningstilbudet er lite? Vil man kunne øke studietidsbruken ved å utvide undervisningstilbudet kvantitativt? Ut fra tabell 3.15 ser ikke dette ut til å være løsningen. På sosiologi var det bare 28 prosent som svarte at de hadde fulgt minst tre fjerdedeler av forelesningene. Til sammenligning var det 58 prosent av realfagstudentene som hadde fulgt minst tre fjerdedeler av forelesningene. Det ser altså ikke ut til at lav tid brukt til undervisning skyldes det kvantitative undervisningstilbudet.

6 NÅR GJØR DE DET?

Fra å se på gjennomsnittlig tidsbruk pr. student, skal vi nå gå over til å se på andel studenter i aktivitet på forskjellige tidspunkt.

Diagrammene vi presenterer må ikke forveksles med summen av enkeltstudenters tidsbrukprofil. Det behøver ikke være de samme studentene som er i aktivitet på to forskjellige tidspunkt. Diagrammene viser derimot studentgruppers aktivitetsnivå på angitte tidspunkt.

Gjennom diagrammene vil vi blant annet prøve å belyse følgende: Hvilke dager og når på døgnet er flest studenter aktive? Er enkelte dager mer preget av studieaktivitet enn andre? Når på døgnet studeres det mest? Jobber studentene ofte i weekenden? Og om natten? Av diagrammene som følger kan vi også lese hvor store andeler av studentmassen som er i aktivitet på universitetet til forskjellige tidspunkt. Er f.eks. undervisningstilbudet på de forskjellige fagene tilpasset den aktuelle studentgrupens yrkesmønster?

Vi vil også i dette kapittelet inndele studentene i forskjellige undergrupper. Finner vi store variasjoner mellom fagene, mellom studenter med og uten barn, mellom kvinnelige og mannlige studenter, mellom yrkesaktive og ikke-yrkesaktive?

I kodingen av tidsregistreringsskjemaet ble det i tillegg til beregning av mengde tid brukt til forskjellige aktiviteter også registrert hvilke aktiviteter studenten deltok i fem over halv hver time på døgnet. Det ble også skilt mellom ulike aktivitetstyper og tildels hvor de hadde funnet sted. Dette utgjorde tilsammen 12 aktivitetskategorier. I denne delen ser vi bort fra reisetid og tid brukt til studenttillitsverv.

De resterende 10 kategorier har vi slått sammen til fire kategorier:

- i) Undervisning (Tilhører ved forelesning, deltaker på seminar, deltaker i kollokviegruppe, og faglige samtaler med veileder/lærer)

- ii) Selvstendig faglig relevant aktivitet på universitetet (Lesing av faglig relevant litteratur på universitet/lesesal/bibliotek, arbeid med skriftlig oppgave på universitetet/lesesal/bibliotek, laboratorieøvelser, EDB-terminal).
- iii) Selvstendig faglig relevant aktivitet hjemme (Lesing av faglig litteratur hjemme, arbeid med skriftlig oppgave hjemme.)
- iv) Inntektsgivende arbeid.

Grunnen til at vi har skilt mellom "selvstendig faglig relevant aktivitet universitet" og "selvstendig faglig relevant aktivitet hjemme" er for å få et bilde av hvor store andeler av den registrerte studentmassen som faktisk befinner seg på universitetet og benytter seg av studietilbudene.

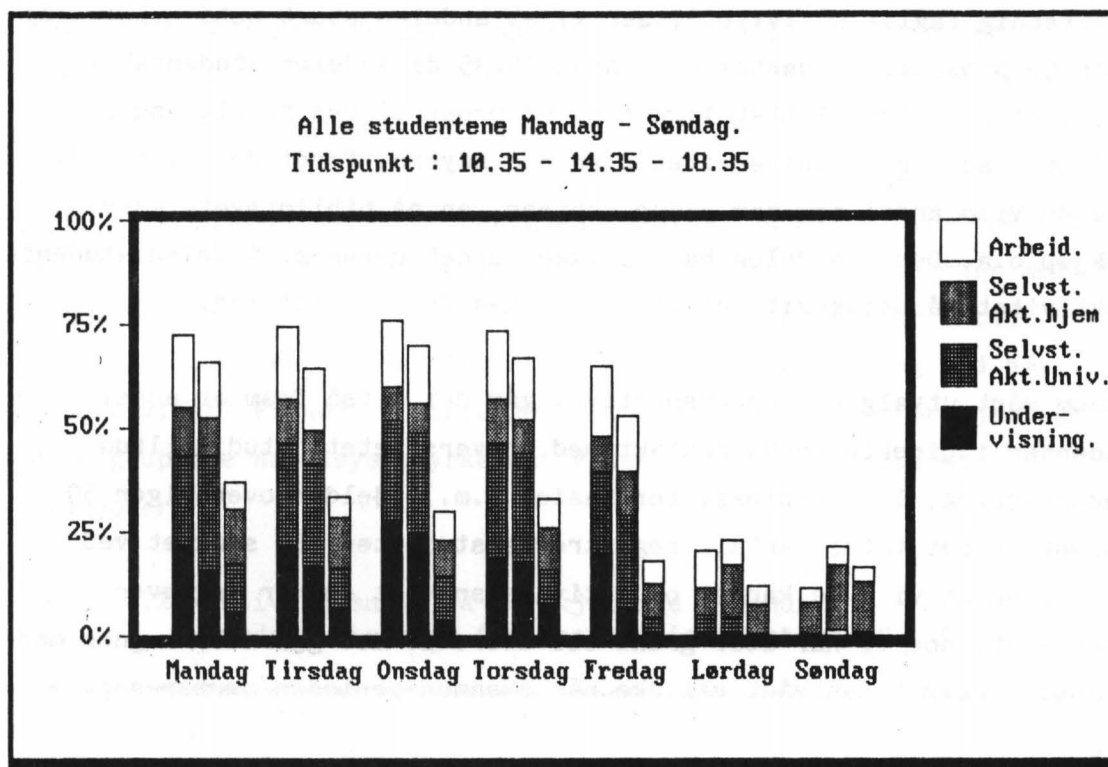
I de første (stolpe-) diagrammene har vi trukket ut tre tidspunkt pr. dag for å kunne si noe om variasjoner i aktivitetsnivået dagene imellom. I de resterende (kurve-) diagrammene har vi tatt annenhver time gjennom et døgn, for å si noe om variasjoner i aktivitetsnivået i løpet av døgnet.

De valgte tidspunktene i ukediagrammene danner ikke en aritmetisk rekke, da det blir et lengre opphold mellom hvert døgn. Vi har derfor valgt å presentere disse resultatene i form av stolpediagram. Om kvelden og natten går aktivitetsnivået mot null. Dette kommer ikke fram i ukediagrammene. Derimot blir dette tydelig i døgncurve, der vi presenterer aktivitetsnivået annenhver time onsdag 20. mars 1985.

6.1 Aktivitetsnivået mandag 18. mars til søndag 24 mars 1985

Diagrammene som følger framkommer gjennom kumulativ prosentuering. Avstanden mellom kurvene, eller lengden på stolpene (Y-aksen) viser prosentandeler av studentene som er opptatt med de definerte aktiviteter til forskjellige tidspunkt (X-aksen).

Diagram 6.1 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt i løpet av registreringsuken for alle studentene. N=663.

Aktivitetsnivået fra dag til dag ser ut til å være forholdsvis jevnt i ukens fire første virkedager. Fredagen synker aktivitetsnivået raskere enn de andre dagene og det holder seg lavt gjennom weekenden.

Selv om "ukemønsteret" tildels ligner det vil ville forvente av en "vanlig" yrkesgruppe - høy aktivitet i ukens vanlige virkedager og lav aktivitet i weekenden - ser vi at en betydelig andel av studentene fortsatt er i aktivitet etter normalarbeidsdagens slutt. Onsdag klokken 18.35 er hele 32 prosent av studentene, eller omtrent hver tredje student, opptatt med undervisning eller selvstendig faglig aktivitet (universitetet og hjemme). I tillegg til dette utfører fem prosent inntektsgivende arbeid.

Onsdag 10.35 er andel studenter som følger undervisning høyest (28%). Så sent som 18.35 er det fremdeles endel undervisningsaktivitet på universitetet i ukens vanlige virkedager bortsett fra fredagen, da aktiviteten er ubetydelig.

Ser vi på andel studenter i aktivitet på universitetet (undervisning og selvstendig faglig aktivitet), ser vi at andelen stort sett holder seg under 50 prosent. Et unntak er onsdag 10.35 da andelen studenter i aktivitet på universitetet ligger på 52 prosent. Den totale andel studenter som er på universitetet er noe høyere, fordi det alltid vil være en viss andel som har pause, spiser, er på biblioteket, gjør innkjøp o.a. Denne andelen har vi ikke kunnet beregne. Andelen studenter i aktivitet på universitetet varierer også fra fag til fag.

Dersom vårt utvalg er representativt, går det altså fram at andel studenter i direkte brukerkontakt med universitetets studietilbud (undervisning, lesesalplass, terminaler m.m.) sjelden overstiger 50 prosent av det totale antall registrerte studenter. En svakhet ved dataene er at vi ikke kan si om aktivitetsnivået endrer seg over semesteret, noe vi har stor grunn til å tro at det gjør. Vi regner med at studieaktivitetsnivået vil øke når eksamensperioden nærmer seg.

Det foregår også endel selvstendig faglig aktivitet utenfor universitetet. Ved alle registreringstidspunktene svingte denne andelen rundt 10 prosent. Høyest selvstendig faglig aktivitet hjemme, var det søndag klokken 14.35, da var 15 prosent av studentene opptatt med studier. Lørdag 10.35 var denne andelen lavest - 7 prosent - men da var i tillegg 5 prosent av studentene i aktivitet på universitetet.

Det er ikke slik at studentene i særlig grad tenderer til å legge yrkesaktiviteten til weekenden, for at det ikke skal gå på bekostning av studiene. Andelen som arbeider er lavere lørdag og søndag enn de andre dagene. Videre synker andelene som er i arbeid når normalarbeidsdagen er over.

Yrkesaktiviteten er, i likhet med studieaktiviteten, høyest de vanlige virkedagene klokken 10.35. Da er rundt 17 prosent av studentene opptatt med inntektsgivende arbeid. Vi kan altså hevde at yrkesaktivitet ser ut til å være en tidspunkt Konkurrent til studieaktivitet. Yrkesaktiviteten er høyest når bruken av undervisningstilbudet er høyest.

6.2 Aktivitetsnivå på forskjellige fag

Vi har valgt å sløyfe fredag - søndag i diagram 2 - 6, i og med at aktivitetsnivået da er lavt (som vist i diagram 1) og variasjonene fagene imellom ubetydelig.

Som vi allerede vet varierer den gjennomsnittlige målte tidsbruken fra fag til fag. Vi skal i det følgende se om vi finner variasjoner mellom de forskjellige studentgruppenes plassering av aktiviteter i tid. Er det mer utbredt med kveldsundervisning og kveldsstudier på fag med høy yrkesaktivitet? Finner vi variasjoner i når på dagen de forskjellige studentgruppene har høyest yrkesaktivitet? Viser ukemønsteret variasjoner?

Diagram 6.2 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt mandag - torsdag for sosiologistudentene. N=115.

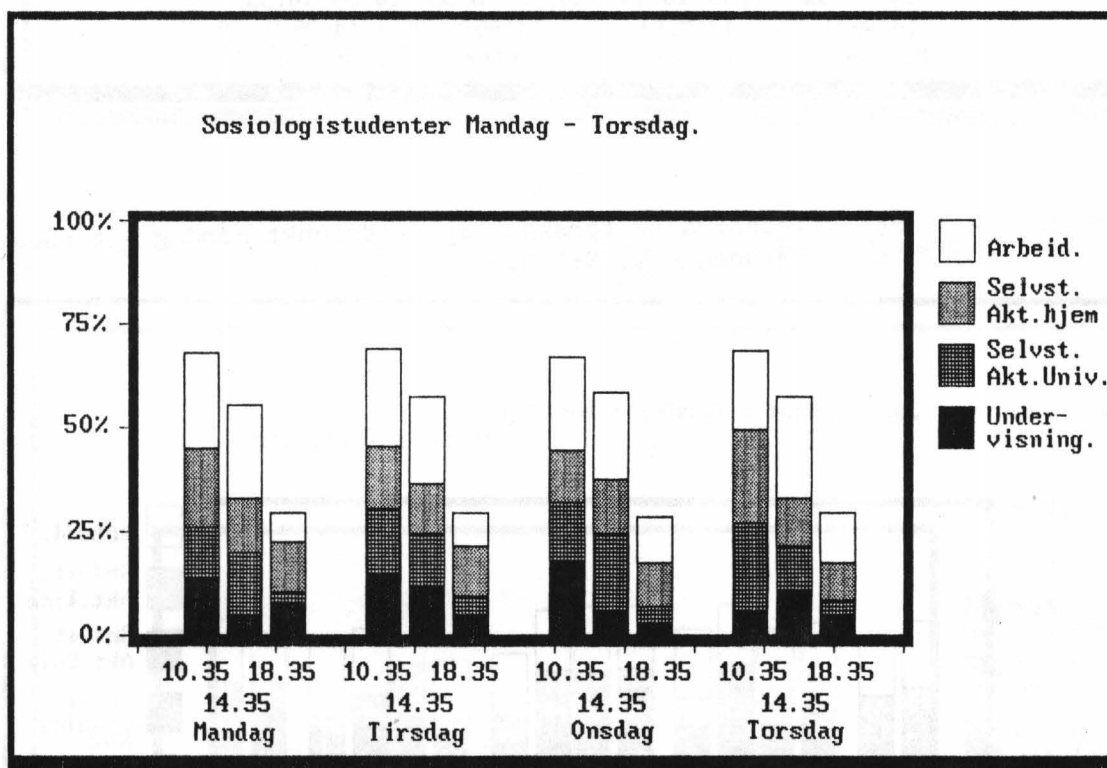

Diagram 6.3 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt mandag - torsdag for norskstudentene. N=109.

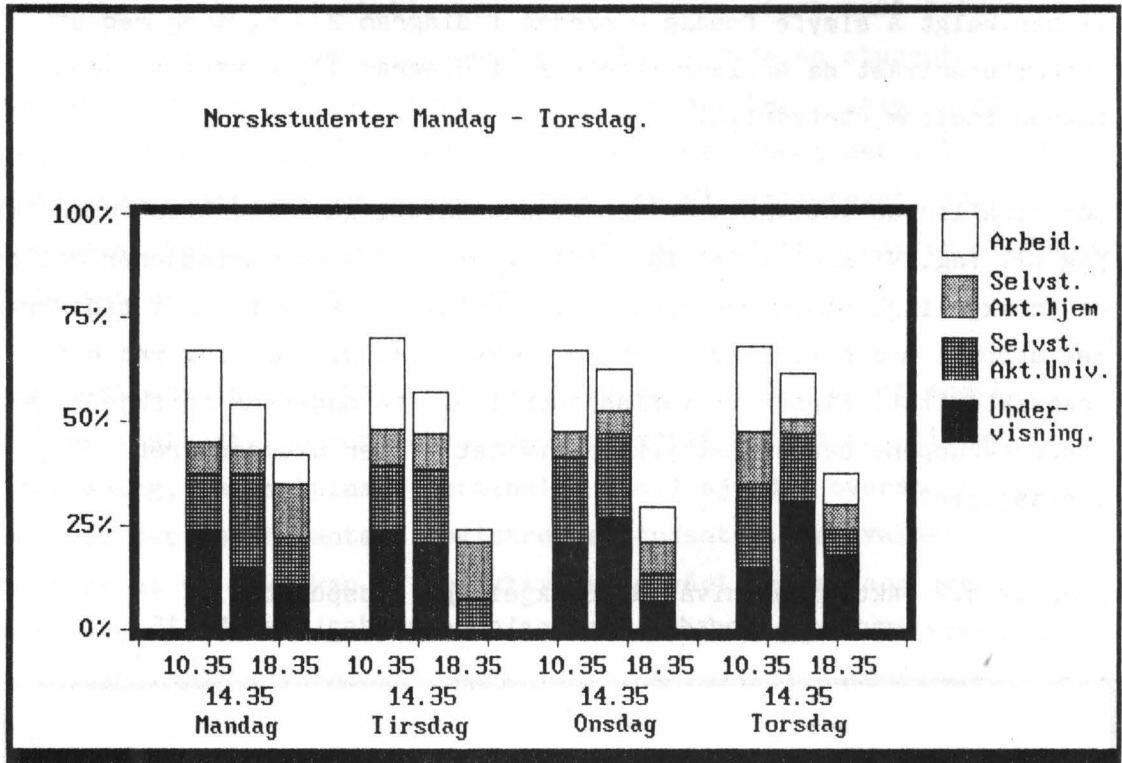

Diagram 6.4 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt mandag - torsdag for jusstudentene. N=149.

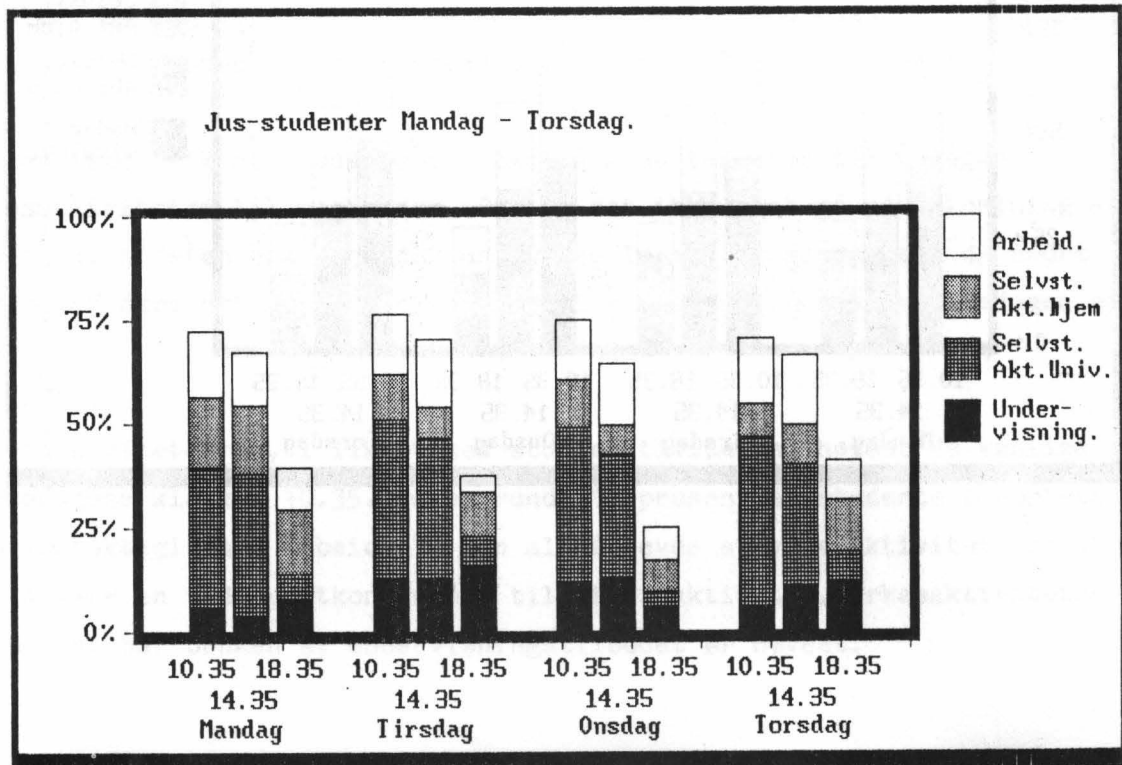

Diagram 6.5 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt mandag - torsdag for sosialøkonomistudentene. N=107.

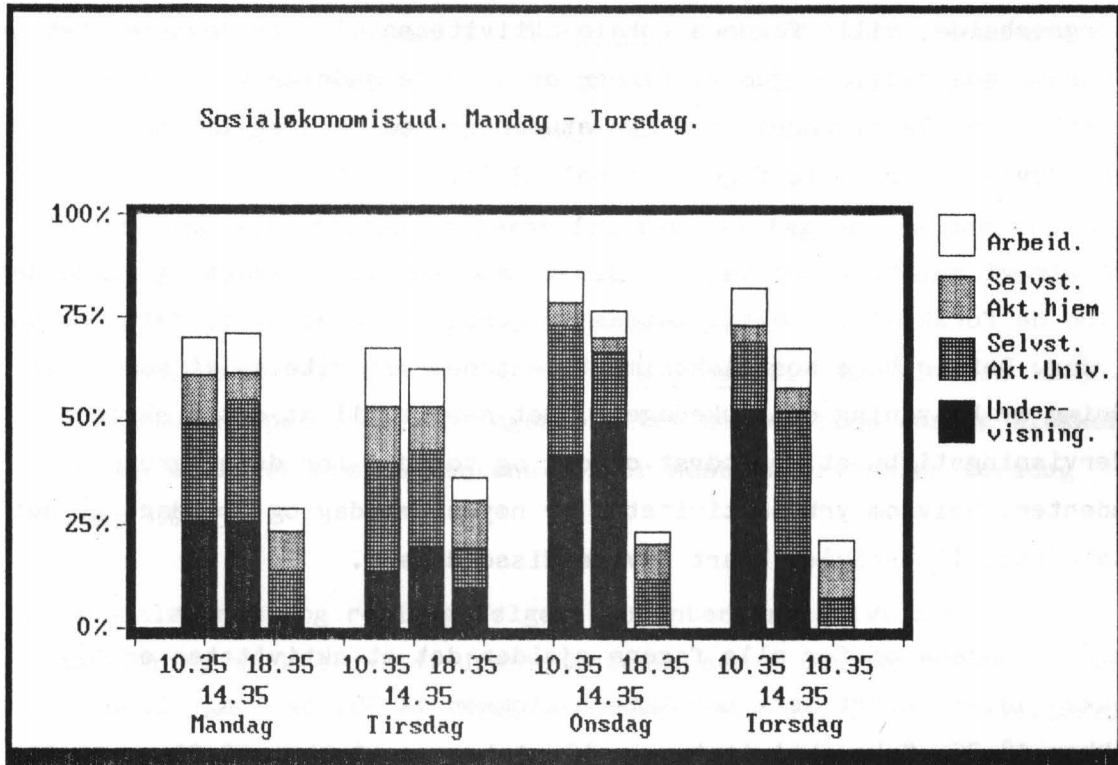
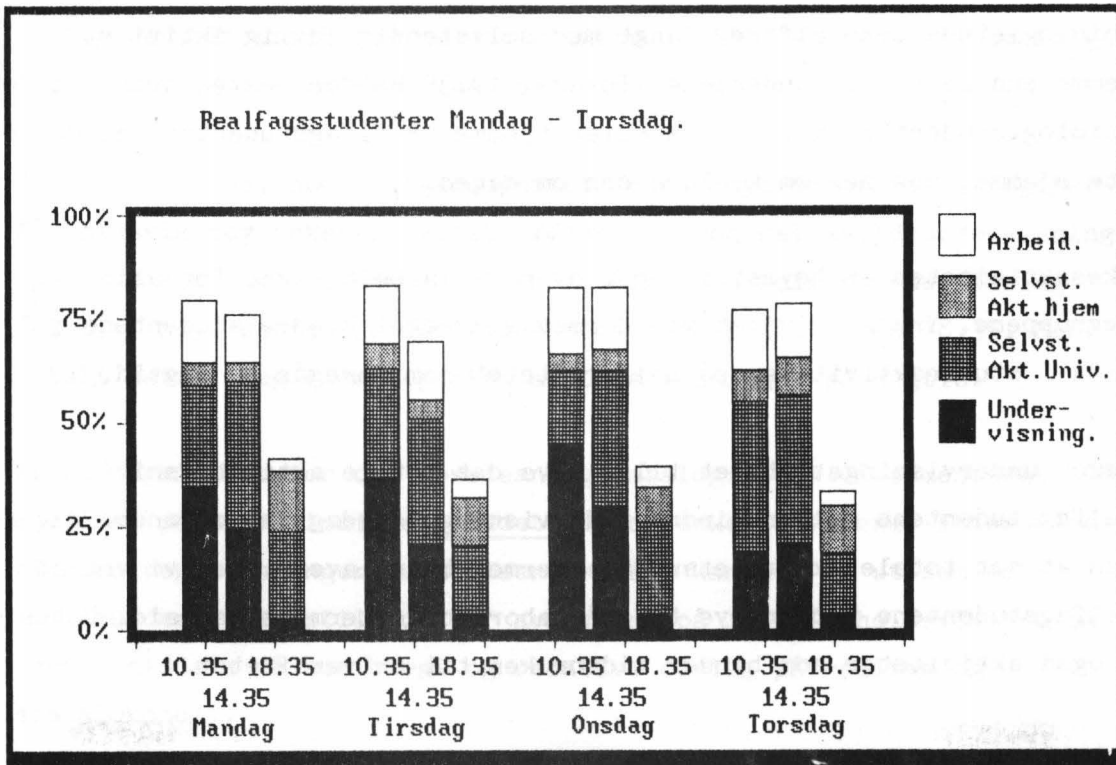

Diagram 6.6 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt mandag - torsdag for realfagstudentene. N=160.

At studieaktivitetsnivået varierer etter fag, kunne vi forutsi etter beregningene i kapittel 4. Dersom vi også hadde registrert tid brukt til omsorgsarbeide, ville fagenes totale aktivitetsnivå være jevnere. Det er på norsk, sosiologi og jus vi finner de største andeler kvinnelige studenter med barn. Andel mannlige studenter med barn er lav og forholdsvis lik på alle fagene (tabell 3.5).

Også når vi splitter opp på fag, ser vi at aktivitetsnivået og forholdet mellom de forskjellige aktivitetene er forbausende jevnt fordelt fra dag til dag. Det er bare sosialøkonomistudentenes aktivitetsnivå som viser endring av betydning over ukedagene. Det ser ut til at dette skyldes at undervisningstilbudet er størst onsdag og torsdag for denne gruppen studenter. Selv om yrkesaktiviteten er høyest mandag og tirsdag, er det totale aktivitetsnivået klart lavere disse dagene.

For alle dagene og for alle fagene gjelder det at aktiviteten er høy klokken 10.35, stort sett noe lavere klokken 14.35, og langt lavere klokken 18.35. Yrkesaktiviteten er klart høyere klokken 10.35 og 14.35 enn klokken 18.35. Dette gjelder for alle dagene og alle fagene. Videre er yrkesaktiviteten innen hvert fag forholdsvis jevn fra dag til dag (mandag - torsdag).

Sosiologistudentene utfører langt mer selvstendig faglig aktivitet hjemme enn de andre studentene. Torsdag 10.35 holder nesten hver fjerde sosiologistudent på med sine studier hjemme. Realfagstudentene studerer lite hjemme, noe mer om kvelden enn om dagen.

Yrkesaktiviteten er høyest i løpet av normalarbeidsdagen for alle faggruppene. Yrkesaktivitet vil dermed som regel hindre studentene i å delta i studieaktiviteter på universitetet som foregår på dagtid.

Bidrar undervisningstilbudet til å heve det totale aktivitetsnivå? Realfagstudentene følger mindre undervisning torsdag enn de andre dagene uten at det totale aktivitetsnivået dermed blir lavere. Men vi vet at realfagstudentene bruker mye tid på laboratorie/terminal-arbeid. Dette er også aktiviteter som binder tidsbruken til universitetet.

Vi har stilt spørsmål ved om tidspunktene for undervisningstilbudene ved de forskjellige fagene er tilpasset de respektive studentgrupperes yrkesaktivitet. Av diagram 2 - 6 kan vi se når på døgnet studentene følger mest undervisning, eller sagt på en annen måte, studentenes bruk av undervisningstilbudet til forskjellige tidspunkt.

Undervisningsaktiviteten varierer fra fag til fag og fra dag til dag. For sosiologistudentene er undervisningsaktiviteten høyest onsdag klokken 10.35. Jusstudentene utmerker seg ved at undervisningsaktiviteten er høyest om kvelden tirsdag klokken 18.35. Realfagstudentenes undervisningsaktivitet når en topp onsdag klokken 10.35 og sosialøkonomistudentene følger mest undervisning torsdag klokken 10.35.

På sosialøkonomi og realfag følger studentene relativt sett lite undervisning på kveldstid. Jusstudentene, som i utgangspunktet følger lite undervisning, har relativt sett svært høy undervisningsdeltakelse på kveldstid. Bortsett fra onsdag er undervisningsaktiviteten høyest om kvelden.

Sosiologistudentene følger også lite undervisning totalt sett. På tross av høy yrkesaktivitet, er ikke undervisningsaktiviteten på kveldstid særlig høy. Et unntak er mandag klokken 18.35, men andelen som følger undervisningen er heller ikke da spesielt høy.

Norskstudentene, som i utgangspunktet følger mye undervisning og har forholdsvis høy yrkesaktivitet, følger en god del kveldsundervisning. Spesielt torsdag klokken 18.35 er andelen som følger undervisning relativt høy. Dette gjelder tildels også mandag klokken 18.35. Men totalt sett foregår mesteparten av undervisningen på dagtid.

Vi har også tatt for oss forelesningskatalogen for vårsemesteret 1985 for å se på undervisningstilbudet ved de enkelte fagene. Etter våre tidsbrukregistreringer (som viser bruken) kan det se ut som om kveldsundervisningstilbudet er svært bra på jus, forholdsvis bra på norsk, middels på sosiologi og relativt dårlig på realfag og sosialøkonomi.

Forelesningskatalogen gir ikke et korrekt bilde av undervisningstilbudet på et fag: For noen kurs er ikke tidspunkt angitt, seminarer kan bli avlyst, andre tilbud kan komme til og kollokviegrupper blir ofte organisert etter semesterstart. Av stor betydning er også at forelesninger og seminarer kan være mer eller mindre studierelevante og bli vurdert som mer eller mindre nyttige og interessante av studentene. Våre beregninger blir derfor svært omtrentlige (og rent kvantitative).

Uansett har vi valgt å slå sammen antall forelesninger og seminarer annonsert på henholdsvis dagtid og kveldstid for sosiologi, norsk og sosialøkonomi, for forsøksvis å kunne antyde om høy grad av yrkesaktivitet på et fag følges opp med et bredere undervisningstilbud om kvelden. Dersom dette er tilfelle vil vi kunne finne at andelen av undervisningstilbudet som foregår på kveldstid er høyest på sosiologi, noe lavere på norsk og lavest på sosialøkonomi.

Med de forbehold vi har skissert opp foran, viser våre beregninger av undervisningstilbudets kvantitative omfang at det ikke ser ut til at høy grad av yrkesaktivitet på et fag følges opp med et bredt undervisningstilbud om kvelden. For sosiologi og norsk, der yrkesaktiviteten er høyest, fant vi at henholdsvis 12 og 9 prosent av det annonserte undervisningstilbudet foregikk etter klokken 16.00. På sosialøkonomi, som hadde lavere yrkesaktivitet, fant vi at 14 prosent av det annonserte undervisningstilbudet foregikk etter klokken 16.00.

Tilbudet ser altså ut til å være lavest på norsk som etter våre tidsbruksregistreringer har høyere bruk av kveldsundervisning enn sosiologi og sosialøkonomi.

Vi har som tidligere nevnt ikke kunnet måle forelesningenes kvalitative innhold. Det er sannsynlig at mye av kveldsundervisningen består av mindre sentrale seminarer tilknyttet spesialområder. Det er slett ikke sikkert at undervisning som foregår på kveldstid er beregnet på yrkesaktive deltidsstudenter. Tvert imot kan kveldsundervisning være et resultat av romkapasiteten på universitetet som setter en begrensning for hvor mye av undervisningsaktiviteten som kan foregå på dagtid.

I og med at realfagstudentene og jusstudentene er hentet fra hele fakulteter, har vi ikke foretatt tilsvarende beregninger for disse gruppene. Men av forelesningskatalogen går det fram at juridisk fakultet har et eget spesifisert tilbud til deltidsstudenter med undervisningstilbud om kvelden. Tilsvarende tilbud har vi ikke funnet på de andre studiene. Jusstudentenes utbredte undervisningsaktivitet på kveldstid, tyder på at dette tilbudet utnyttes av mange studenter.

Både etter forelesningskatalogen og etter våre tidsregistreringer ser det ut til at juridisk fakultet har det beste tilbudet til deltidsstudenter.

I kapittel 4.7 fant vi at yrkesaktivitet hadde minst negativ effekt på tid brukt til studier for jusstudentene. Vi antok at dette kunne komme av studiemåten på jus. Studiemåten på jus innebærer som vi har sett mye lesing, som er en studieaktivitet studentene fritt kan tids- og stedsbestemme. En viktig tilleggsforklaring til at vi fant mindre negativ effekt av yrkesaktivitet på studieaktivitet blant jusstudentene enn blant de andre studentgruppene, må være juridiske fakultets egne undervisningstilbud tilpasset deltidsstudentene.

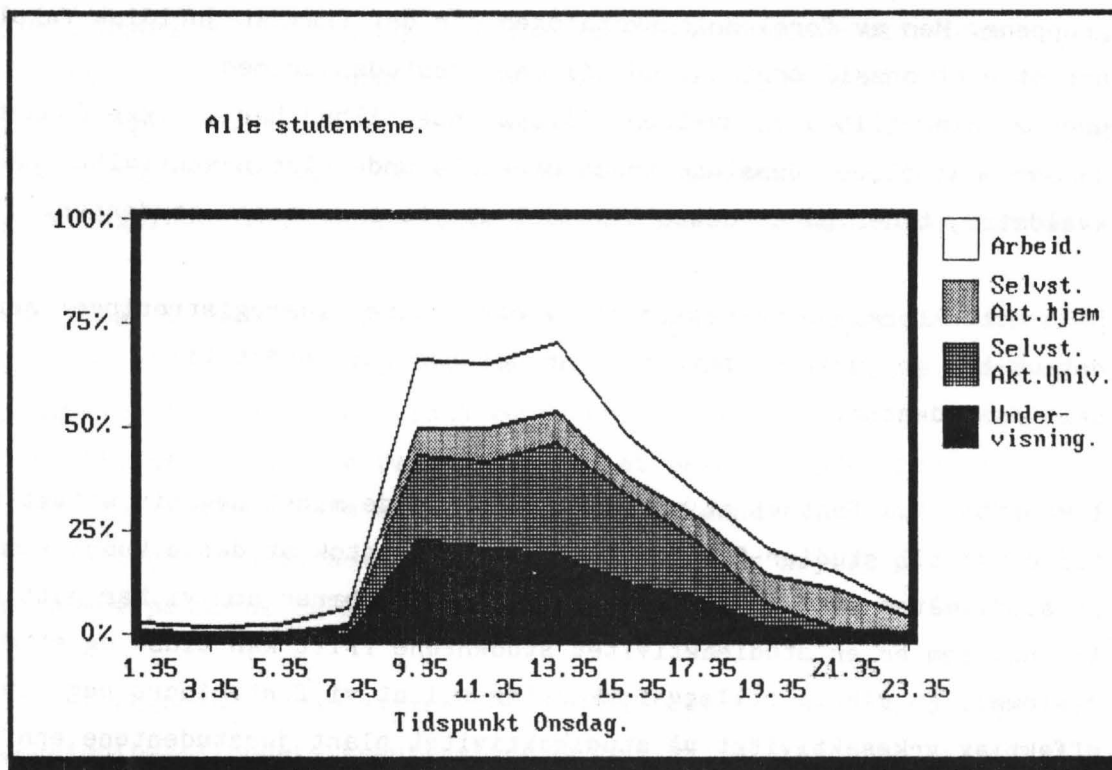
Det er mulig at undervisningsaktiviteten på fag der yrkesaktiviteten er høy kunne økes ved å legge mer av undervisningstilbudet etter normalarbeidsdagen. Vi må minne om at når vi snakker om fag med høy, og fag med lav yrkesaktivitet, kan dette være noe misvisende:

Yrkesaktiviteten er forholdsvis høy på alle fagene som er med i undersøkelse. Andelen yrkesaktive studenter varierer fra 46 til 70 prosent (tabell 3.1).

6.3 Aktivitetsnivå i løpet av døgnet

I resten av kapittelet skal vi se på aktivitetsnivået for forskjellige grupper studenter over ett døgn, målt annenhver time. Som vi har vist foran, endrer ikke det målte aktivitetsnivået seg særlig mye fra dag til dag i ukens vanlige virkedager. Vi har valgt ut onsdagen, som har et aktivitetsnivå noe over gjennomsnittet.

Diagram 6.7 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag 20 mars 1985 for alle studentene. N=663

Både yrkesaktiviteten og studieaktiviteten var høyest i tidsrommet 9.35 til 13.35. Ved hvert av registreringstidspunktene var da rundt 70 prosent av studentene direkte opptatt med studieaktiviteter eller arbeid. Yrkesaktiviteten var høyest klokken 13.35. Ved hvert av registreringstidspunktene var 17 prosent av studentene i arbeid. Til samme tid fulgte 20 prosent undervisning, 27 prosent var opptatt med selvstendig faglig aktivitet på universitetet og 8 prosent leste eller arbeidet med oppgave hjemme.

Klokken 15.35 hadde andel studenter i aktivitet sunket til 52 prosent. Kurven er avtagende fram til klokken 23.35. Så sent var bare 6 prosent av studentene opptatt med studier eller arbeid. I løpet av natten lå aktivitetsnivået på rundt 2 prosent fram til klokken 7.35. Da var 6 prosent igjen igang med studier eller arbeid.

Det ser ut til at nattarbeid, og likeledes kveldsarbeid, ikke er særlig utbredt blant studentene. Fra klokken 17.35 til 23.35 synker yrkesaktiviteten fra å omfatte 6 prosent til 2 prosent av studentene.

6.4 Aktivitetsnivå for studenter med og uten barn.

En god del - 19 prosent - av studentene har barn. Vi har tidligere vist at dette virker inn på gjennomsnittlig tid brukt til studier (tabell 4.8).

Diagram 6.8 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for studenter uten barn. N=539.

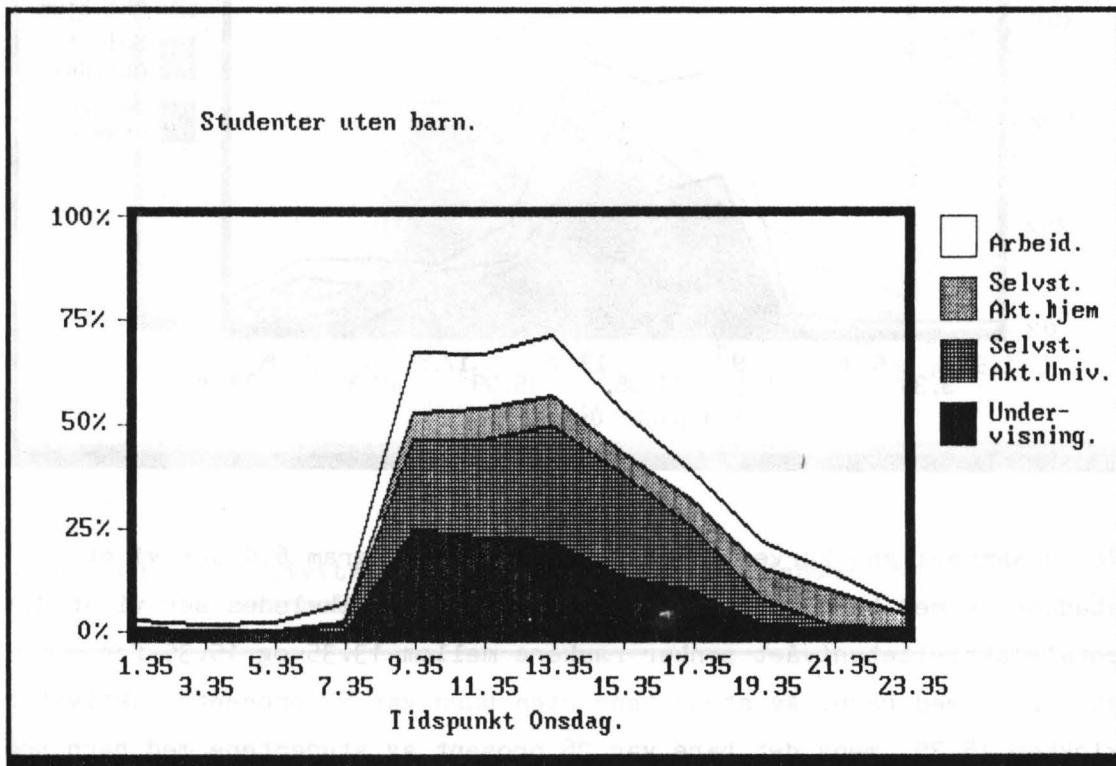
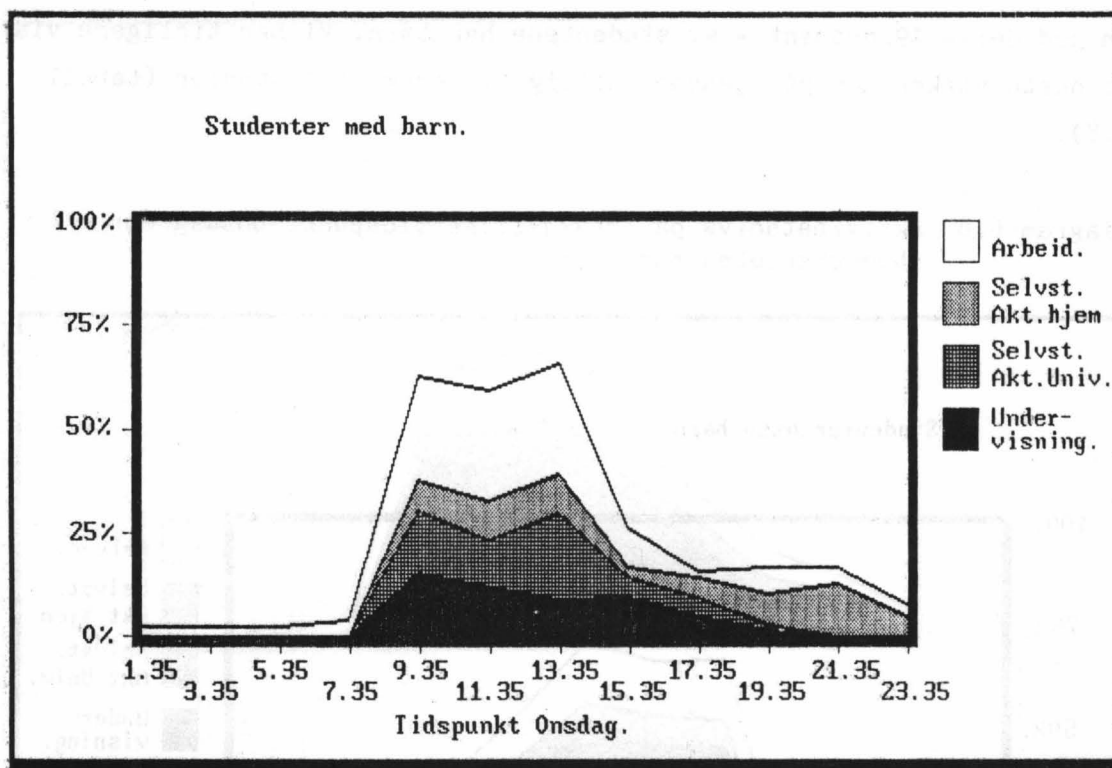

Diagram 6.9 Aktivitetsnivå på forskjellig tidspunkt onsdag for studenter med barn. N=124.

Ved å sammenligne kurvediagram 6.8 med kurvediagram 6.9 ser vi at studentene med barn har høyest yrkesaktivitet. Likeledes ser vi at det totale aktivitetsnivået synker raskere mellom 13.35 og 15.35 for studenter med barn. Av studentene uten barn var 53 prosent i aktivitet klokken 15.35, mens det bare var 26 prosent av studentene med barn som studerte eller arbeidet på samme tidspunkt. Henting av barn i barnehage, samt omsorgsforpliktelser er antagelig årsaken til dette. Ikke uventet ser vi videre at selvstendig faglig aktivitet hjemme er mest utbredt blant studentene som har barn.

Diagram 6.10 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for mannlige studenter uten barn. N=285.

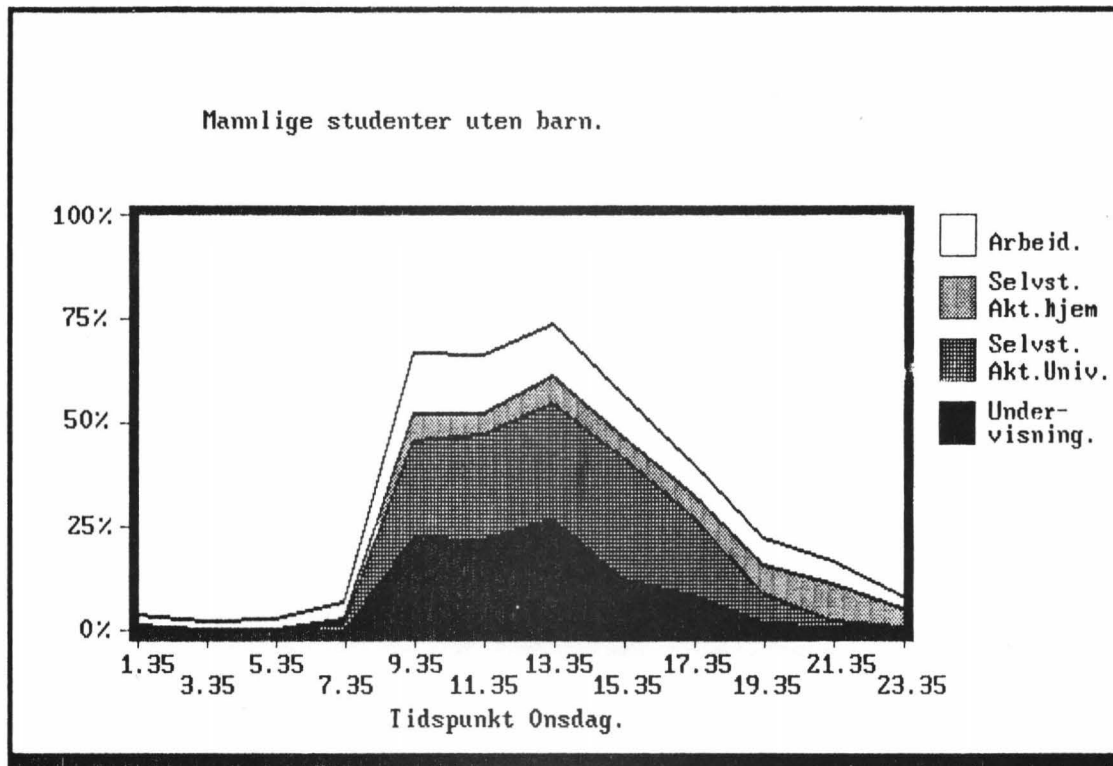

Diagram 6.11 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for kvinnelige studenter uten barn. N=253.

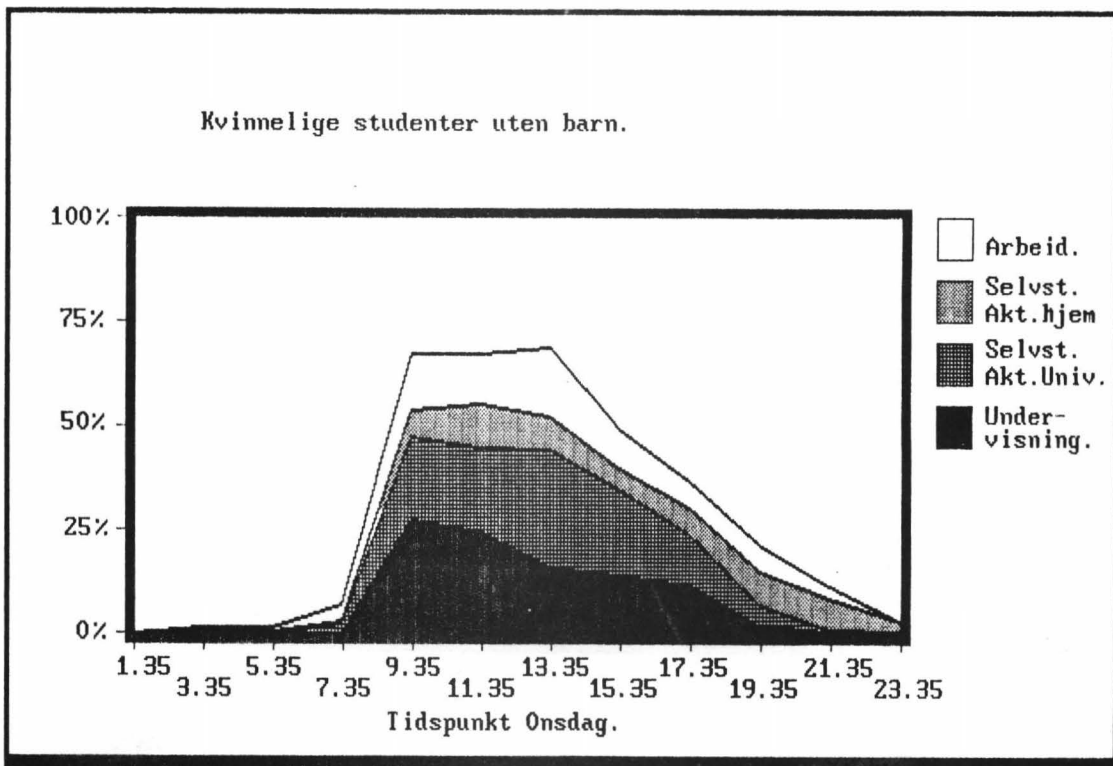

Diagram 6.12 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for mannlige studenter med barn. N=34.

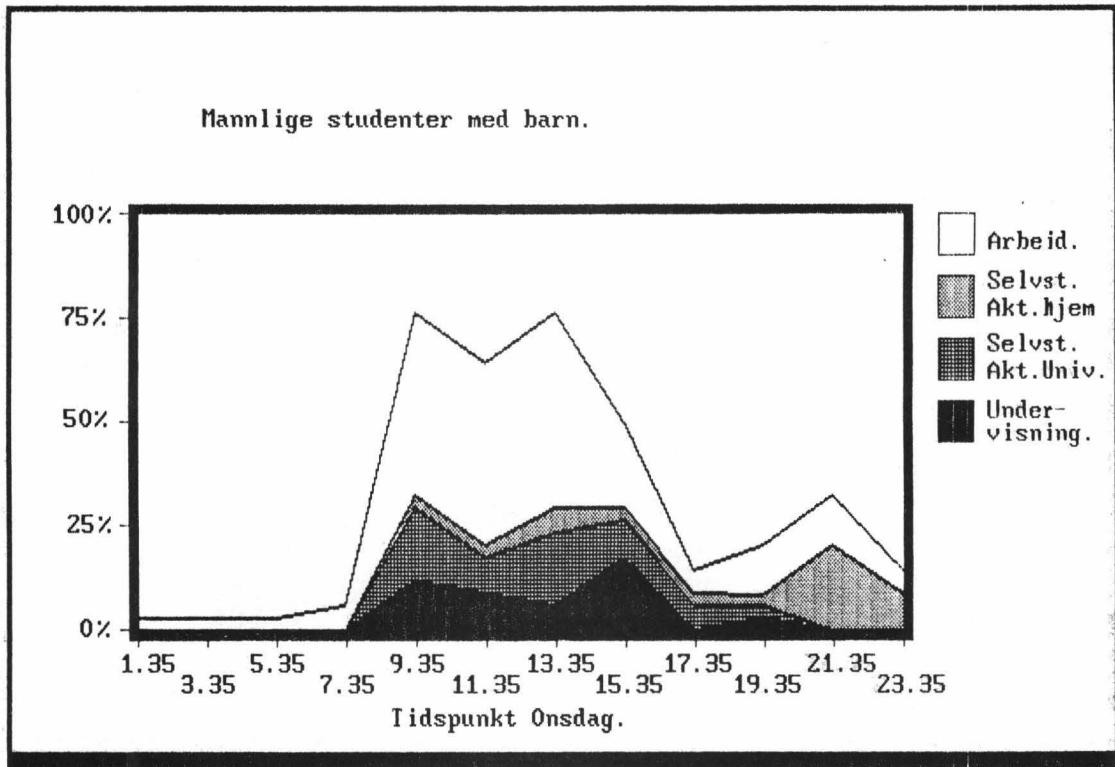
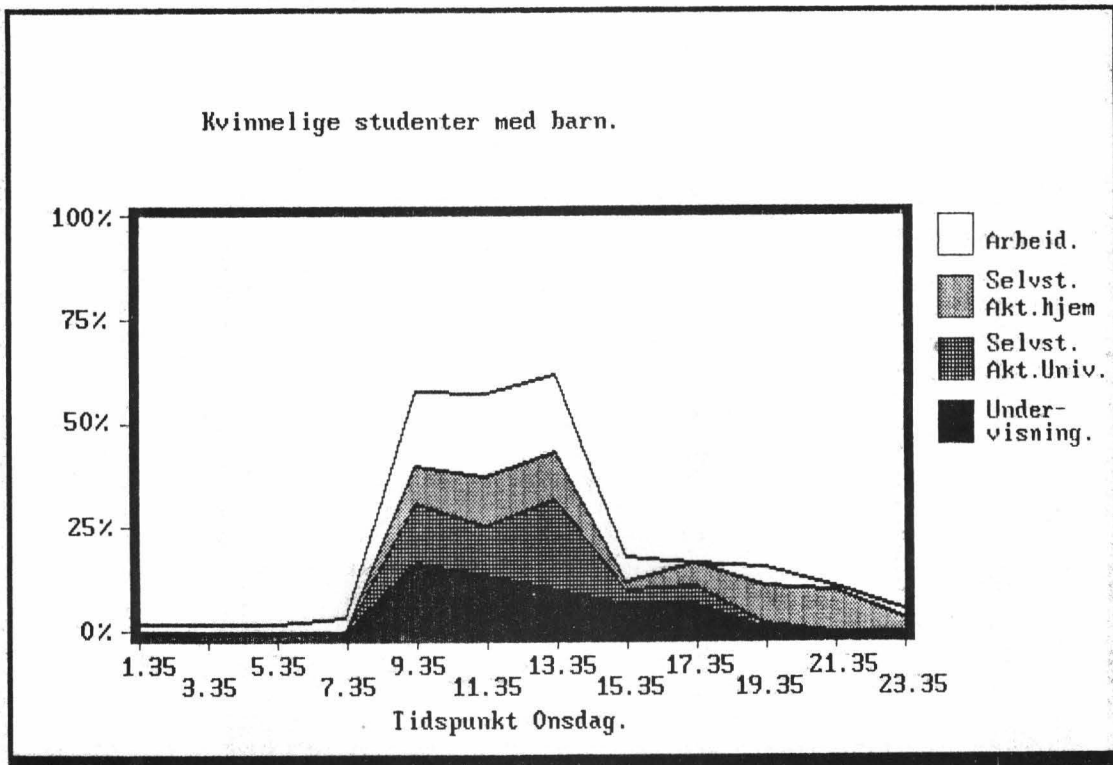

Diagram 6.13 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for kvinnelige studenter med barn. N=90.

I kapittel 4.11 så vi at kvinnelige og mannlige studenter uten barn hadde en forholdsvis jevn gjennomsnittlig tidsbruk. Når vi ser på aktivitetsnivå etter tid (diagram 6.10 og 6.11), viser det seg også at kvinnelige og mannlige studenter uten barn fordeler aktivitetene over døgnet på en forholdsvis lik måte.

Derimot fant vi i kapittel 4.11 store kjønnsforskjeller blant studentene med barn, hovedsakelig når det gjaldt tid brukt til arbeid (tabell 4.9). Av diagrammene 6.12 og 6.13 går også dette tydelig fram. Kvinnenes aktivitetskurve faller sterkt fra 13.35 til 15.35. Dette gjelder for alle de målte aktivitetene. For mennene synker riktignok yrkesaktiviteten i samme tidsrom, men det store fallet i aktiviteter skjer først ved neste registreringstidspunkt, klokken 17.35. Det ser igjen ut som om de kvinnelige studentene med barn i større grad enn de mannlige har ansvar for omsorgsarbeid, som henting av barn i barnehage etc. Yrkesaktiviteten til de mannlige studentene med barn er sett i forhold til de kvinnelige studentene med barn, og likeledes studentene uten barn, relativt høy også utover kvelden. De mannlige studentene med barn skiller seg også ut ved at en betydelig andel - 21 prosent - holder på med studier hjemme så sent som 21.35. Tilsvarende gjaldt dette for 10 prosent av kvinnene med barn. Kvinnelige studenter med barn ser ut til å ha store deler av døgnet bundet til omsorgsoppgaver. Mannlige studenter med barn har store deler av døgnet bundet til yrkesaktivitet. Mannlige studenter med barn både arbeider og studerer utover kvelden i større utstrekning enn kvinnelige studenter med barn.

6.5 Aktivitetsnivå for yrkesaktive og ikke-yrkesaktive studenter

Over halvparten av studentene hadde inntektsgivende arbeid i løpet av registreringsuken. 30 prosent av studentene hadde inntektsgivende arbeid i løpet av onsdagen.

Diagram 6.14 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for ikke-yrkesaktive studenter. N=315.

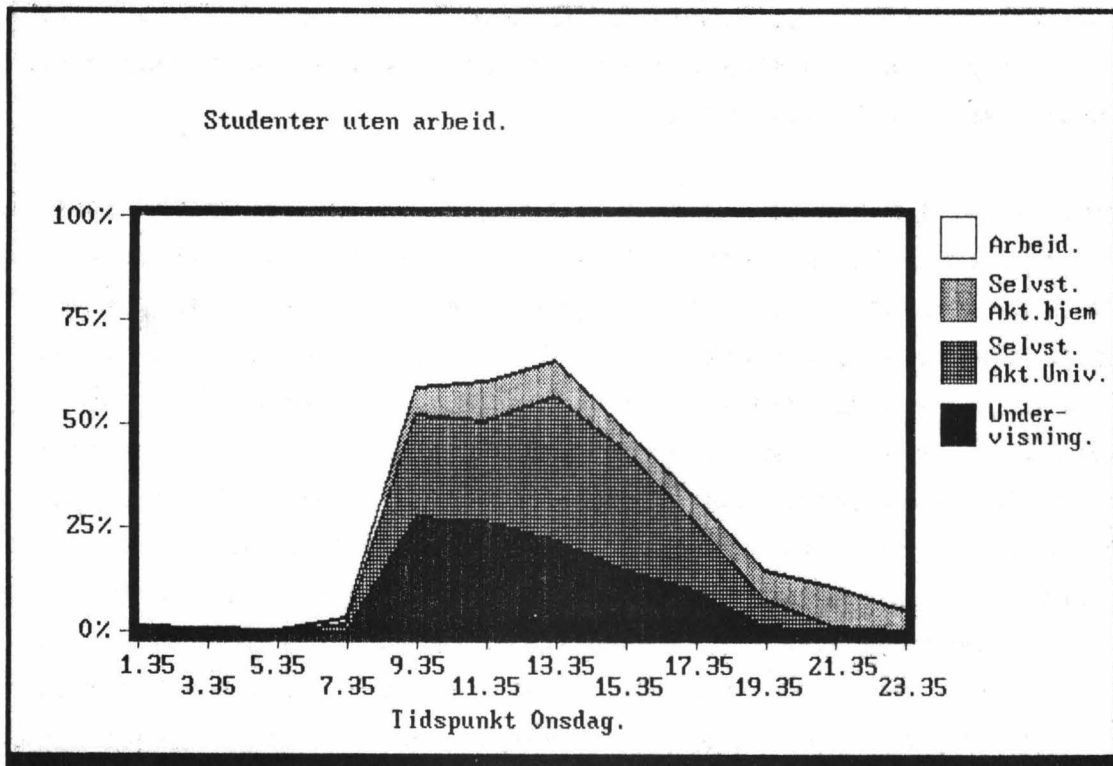

Diagram 6.15 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for yrkesaktive studenter. N=348.

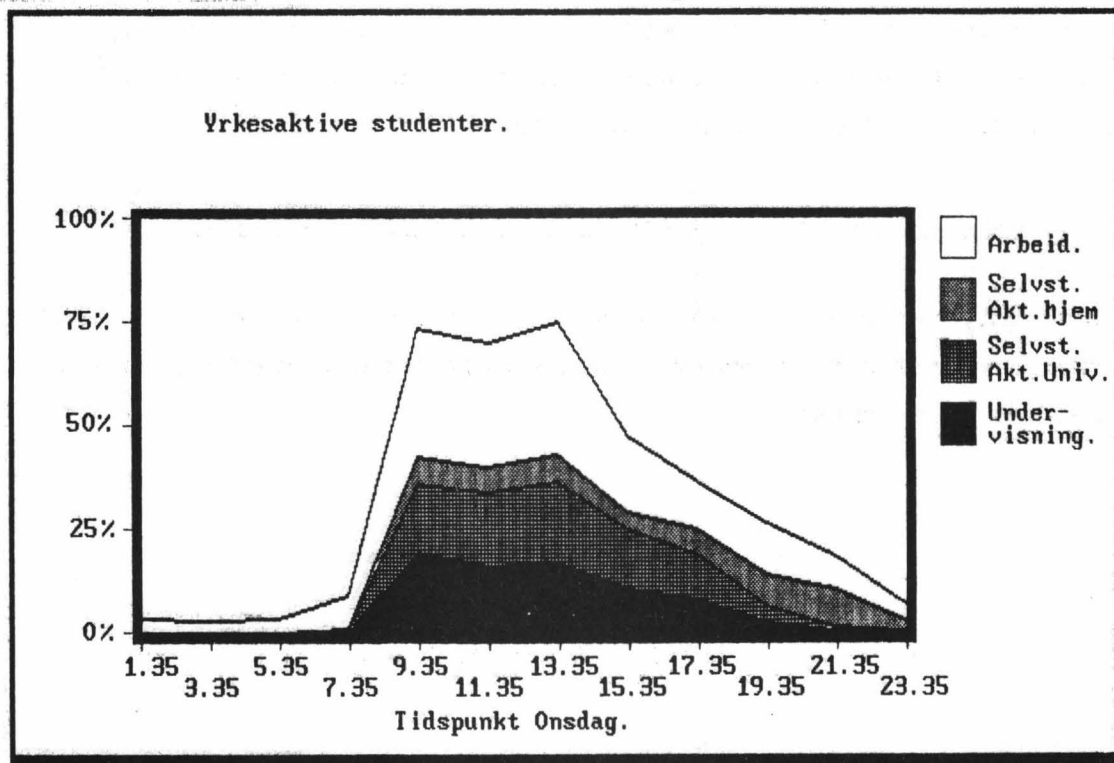

Diagram 6.16 Aktivitetsnivå på forskjellige tidspunkt onsdag for studenter som hadde inntektsgivende arbeid onsdag. N=199.

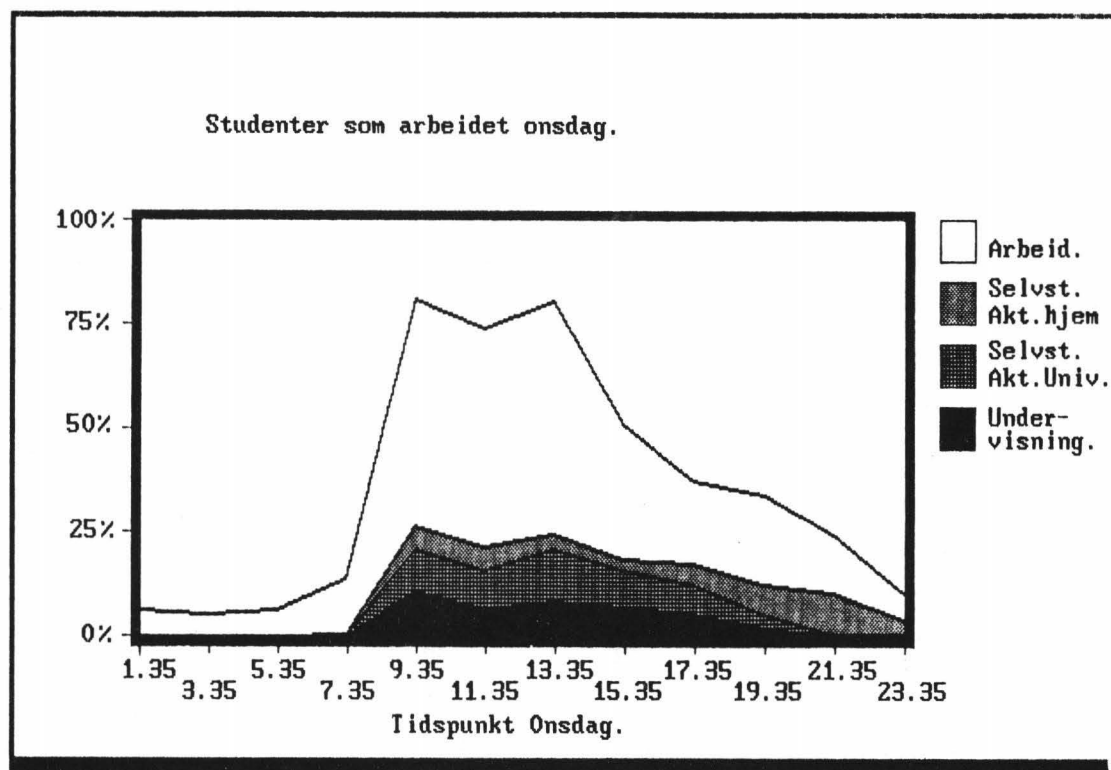

Diagram 14 viser studentene som overhodet ikke hadde inntektsgivende arbeid i løpet av registreringsuken. Klokken 13.35 var deres aktivitetsnivå høyest, da var 66 prosent opptatt med studier. Til samme tid var 75 prosent av de studentene som var yrkesaktive i løpet av registreringsuken i aktivitet, hvorav 43 prosent var opptatt med studier (kurvediagram 6.15). Høyest aktivitetsnivå hadde studentene som arbeidet onsdag (kurvediagram 6.16). Klokken 13.35 var 80 prosent i aktivitet, hvorav 24 prosent var opptatt med studier.

Det totale aktivitetsnivået til de yrkesaktive studentene er høyest på alle registreringstidspunktene, også utover kvelden og om natten.

Vi har vært opptatt av om en økning av undervisningstilbudet om kvelden ville være gunstig for de yrkesaktive studentene. Klokken 17.35 var det 10 prosent av de ikke-yrkesaktive studentene som fulgte undervisningen. Til samme tid fulgte 6 prosent av studentene som var yrkesaktive onsdag undervisningen. Undervisningsaktiviteten er høyest klokken 9.35 for alle gruppene, men aktivitetskurven er flatere for de yrkesaktive studentene.

Hva kan det skyldes at de yrkesaktive studentene ikke følger kveldsforelesningene i større grad enn det kurven viser? For det første er det urimelig å sammenligne heltidsstudenter med deltidsstudenter når det gjelder deltakelse i undervisning. De yrkesaktive studentene har et høyere aktivitetsnivå gjennom hele døgnet. Etter en lang arbeidsdag kan mange rett og slett være for slitne til å følge undervisning.

For det andre kan andre forpliktelser hindre dem i å delta i kveldsundervisning. Mange prøver å kombinere studier, yrkesaktivitet og familieliv. Vi har sett at studenter med barn har høy yrkesaktivitet. Studier, yrkesaktivitet og familieliv er ikke bare vidt forskjellige aktiviteter som hver og en krever sin tid, man må også mentalt omstille seg når en skifter fra en virksomhet til en annen. Sjonglering mellom forskjellige aktiviteter tilknyttet forskjellige arenaer krever gjerne også ekstra reisetid.

For det tredje tror vi at en viktig grunn til at de yrkesaktive studentene ikke i større grad følger kveldsundervisningen kan ha sammenheng med undervisningstilbudet. Det er nærliggende å tro at det i stor grad er de mindre sentrale forelesningene/seminarene som skyves til kveldstid, gjerne grunnet romkapasitetsproblemer. (Et unntak er jus der sentrale forelesninger holdes parallelt både om kvelden og om dagen). Deltidsstudenten må i større grad enn heltidsstudenten prioritere mellom de forskjellige undervisningstilbud. Det er ikke tilstrekkelig at tidspunktet for undervisningen passer, undervisningen må i tillegg være relevant. Fordypningsseminarer for spesielt interesserte blir nok lett en luksus deltidsstudenten ikke kan unne seg.

6.6 Hvilke dager arbeider de?

Vi vet at rundt halvparten av studentene var yrkesaktive i løpet av registreringsuken. Videre vet vi f.eks. at onsdag klokken 13.35 var 17 prosent av studentene i arbeid (kap. 6.3). Men det gjenstår å vise hvor store andeler av studentene som var yrkesaktive i løpet av de forskjellige dagene.

Tabell 6.1 Andel studenter på forskjellige fag som var yrkesaktive på forskjellige dager. Prosent.

	S t u d i u m					
	Alle studier	Sosiologi	Norsk	Jus	Sosial økonomi	Realfag
ANTALL						
KVINNER OG MENN	663	115	109	149	107	166
ANDEL YRKESAKTIVE						
Mandag	30	44	36	27	22	22
Tirsdag	30	44	28	26	28	24
Onsdag	30	44	36	28	19	25
Torsdag	31	41	34	35	17	26
Fredag	29	38	35	33	17	22
Lørdag	16	26	14	13	17	13
Søndag	11	14	15	7	14	6
Hele uken	52	70	49	50	48	46

Tabellen viser at på en vanlig virkedag var rundt 30 prosent av studentene yrkesaktive. Lørdag og søndag var det færre studenter som arbeidet. På lørdag arbeidet omtrent hver 6. og søndag omtrent hver 9. student.

Nå kan vi også beregne hvor mange dager den yrkesaktive studenten gjennomsnittlig sprer sin yrkesaktivitet ut over:
 $(30 + 30 + 30 + 31 + 29 + 16 + 11) : 52 = 3,4$ dager. Den yrkesaktive studenten har altså gjennomsnittlig inntektsgivende arbeid i 3,4 av ukens dager, eller omtrent annenhver dag. Det tilsvarer at han eller hun gjennomsnittlig arbeider i 5,7 timer hver og en av disse dagene. (Vi forutsetter at all yrkesaktivitet fordeler seg på disse dagene og vi vet ifølge tabell 4.7 at de yrkesaktive studentene i gj.snitt arbeider i 19,4 timer i uken).

Vårt regneeksempel har ikke tatt hensyn til de heltidsyrkesaktive studentene. (11 % arbeider mer enn 30 timer pr. uke, tabell 3.1). Hvis vi forutsetter at de heltids yrkesaktive følger vanlig 5 dagers arbeidsuke, kommer vi fram til at de resterende 41 prosent gjennomsnittlig sprer sin yrkesaktivitet over tre dager, og de arbeider 4,5 timer hver og en av disse dagene. De heltids yrkesaktive (11 %) arbeider gjennomsnittlig i 8,1 timer pr. dag, dersom de, slik vi forutsatte, fordelte sin yrkesaktivitet på fem dager.

Når vi splitter opp på fag, ser vi at andelen yrkesaktive varierer mellom, og innen fagene fra dag til dag. Høyest yrkesaktivitet finner vi som forventet på sosiologi, der 44 prosent av studentene arbeider både mandag, tirsdag og onsdag. Lavest yrkesaktivitet er det på sosialøkonomi torsdag og fredag, med 17 prosent av studentene i arbeid (vi ser bort i fra weekenden).

Det ville ikke vært uventet om fag med høy andel tids- og steds-bundene aktiviteter la mye av sin yrkesaktivitet til weekenden. Dette ser ikke ut til å være tilfelle.

Selv på dager der studenten er yrkesaktiv, er det ikke utelukket at det avsettes tid til studier. Men vi vet at hovedmengden av både studieaktiviteten og yrkesaktiviteten foregår på dagtid. Vi kan derfor hevde at tilgjengelig studietid ihvertfall begrenses sterkt for 30 prosent av studentene, hver dag. Dette får betydning for studentene det gjelder, og for studiemiljøet generelt sett.

ENGLISH SUMMARY

"Time to Study?" is the third report from the project: "Study Conditions and How Students Use Their Time". Our intent is to describe the situation of present day students.

Our first report 11/85: "Trenghsel eller trivsel?" (Thriving or Throttling? English Summary) discussed how students utilize and evaluate what universities offer. The second report 8/86: "Belastning eller berikelse?" (Double Strain or Double Gain? English Summary) surveyed the extent to which students are gainfully employed, to which they hold honorary student offices and have caretaking responsibilities and to see how these affect study progression and the utilization of university facilities and courses. In this third report we discuss how students use their time. We take another look at the responsibilities that students have in addition to their studies and how these affect the time used for studying and the way students study. The background for our enquiry into the use of student time is that "time" is a scarce resource and one for which various activities are in competition.

Our first two reports were primarily based upon a questionnaire study among 2,595 students selected from a sample of faculties and subject areas at the Universities of Oslo and Bergen and at the Norwegian Institute of Technology. In this report we researched 663 student responses about their use of time during the course of one week in the spring, 1985. This enquiry into the use of time only concerns students at the University of Oslo studying Nordic languages, sociology, law, economics, mathematics and natural sciences.

We have registered how much time students use for different activities connected to their studies and whether these take place at the University or another place. We have also calculated the number of hours that students are gainfully employed, the time they use for travel and honorary student offices and positions.

An average student's week

We found out that an average student has a working week of approximately 37 hours. Of these, 10 are used for gainful employment and about half an hour for student offices. The rest, 26 1/2 hours, are used for studying. We have not included longer breaks, literature search, etc. This must be considered if we want to compare the length of student working days with normal working days. As we know that an average student's use of time is affected by illness, holidays, caring responsibilities, etc., we can conclude that a student's working day is often longer than a normal working day.

Those students who are gainfully employed for more than 31 hours a week have the longest total working week in relation to the activities we measured. This pertains to eleven percent or every ninth student. On average they are gainfully employed for 40 1/2 hours a week and in addition they use 12.3 hours for activities relevant to their studies.

Male students who are not gainfully employed and female students who work from one to seven hours a week use the most time for studying, almost 33 hours a week. (Female students who are not working use less time for studying because some of them have caring responsibilities in addition to their studies). Well over half of the students use between 20 and 40 hours a week for studying. A small group (4 %) does not study at all, while just as many use 50 hours or more for studying. The average number of hours for studying, which we primarily use in this report, disguises the dispersion in the use of time. Our main impression is that this dispersion is relatively large, but that a clear majority are nonetheless near the average.

Working students

Almost half of the students were working during the week of our survey. On a normal workday almost every third student (from 29 % to 31 %) was gainfully employed. One can, of course, study and work on the same day, but we would like to emphasize that time for studying is greatly limited

because of work for 30 percent of the students, every day. The proportion of students affected will, however, vary from day to day. It is apparent that the academic and social environments of students can both be characterized by high absenteeism.

The average working student was employed for about 20 hours weekly. This reduced the time they spent studying by about 8 hours. Our results thus show that employment more directly affects students' spare time than the time they use for studying. In all, the average working student spent slightly more than 22 hours a week studying.

Those students who had normal study progression spent much less time working. They had a week of 36 hours whereof 6 were used for employment and the rest for studying.

In "Thriving or Throttling?" we concluded that working up to 15 hours weekly did not importantly affect the utilization of university facilities and study progression. We can now qualify this with the help of the results from our research about the use of student time. Considering students who have normal study progression and using the average number of hours that they spend studying as a basis for comparison, we can say that students who worked an average of 16 to 30 hours reduced their studying time by a little less than 10 hours a week. But students who worked from 8 to 15 hours a week also used less time for studying (approximately 4 hours less) than those who had normal study progression. Those students who worked more than 31 hours a week greatly reduced the time they spent studying (approximately 18 hours less).

Employment need not be a hindrance to studying even though the time used for studying will decrease with increased employment. Work itself can be relevant for studies. It can be shown that more of the students who work a lot than those who work little think that their employment is relevant to their studies.

Students have all kinds of jobs. Those studying Nordic languages are the most homogenous group in their choice of employment: a total of 42 percent of those employed work as teachers. In contrast, there are not many taxi drivers: only one percent of all the students in our sample drove taxis during that week.

Nonworking students

Students who are not working and study economics, mathematics and natural science subjects use more time studying than "normal students" in the same subjects. This is however not the case in sociology, Nordic languages or law. Here, students who are not working use less time for studying than "normal students". This is mainly because many of the nonworking students in these subjects have caring responsibilities in addition to their studies. In mathematics and the natural sciences, on the other hand, 19 % of those who were not working had faster than normal study progression. In other words, there can be different reasons and motives for not having gainful employment in addition to studying.

Student parents

Every fifth student in our sample has a child at home. Students who have children use 8.1 fewer hours weekly for studying than their fellow students without children.

We found almost no differences in the use of time between female and male students without children. In contrast, among those students with children we found great differences in the use of time: employed male students work 14.9 more hours than working female students. Female and male students without children work on average the same number of hours weekly. It is surprising that the amount of time spent studying decreases most for males when they have children. This is above all because of the increase in the time they spend working. Women, in contrast, reduce the time they spend working when they have children.

It appears that gender role patterns first affect student use of time when they become parents - men increase the time they spend as breadwinners, while women increase the time they spend as caretakers.

Few students have children with fellow students. Their registered use of time indicates that female students with children are often the spouses of men who can support them. Working activities of male students with children indicate that they, much more often than women, must contribute to supporting the family in addition to their studies. In our sample we had almost three times as many women with children as men. That means that between every third and fourth female student had children. The years during which one studies overlap with those during which one has responsibilities for small children particularly for female students who wish to keep up with their nonstudent sisters. Moreover, it can be more advantageous to have small children while one is studying, with flexible hours, than when one is getting established in working life.

Characteristics of students in different subjects

It appears that different subjects attract different kinds of students. First, in our study we have approximately just as many female as male students, but the distribution is skewed by subject area. Nordic languages and sociology are female dominated. In law sex distribution is relatively even. Economics, mathematics and the natural sciences are still male dominated subjects. Nonetheless, in male dominated subjects, slightly more than a third of the students are women. (In the natural sciences, the differences in sex distribution will be larger in certain subjects). In Nordic languages, on the other hand, only every fourth student is a man.

Second, the age distribution of students also varies. In Nordic languages, 31 percent of the students are over 33 years old. The same applies to 2 percent of the students in economics. The average age of students varies from 31 in Nordic languages to 25 in economics, mathematics and the natural sciences.

Third, student employment varies by subject area. In sociology, 70 % of the students were working, while in mathematics and the natural sciences 46 % had gainful employment during the week of our research.

Variations in the use of time

We found great variations in the use of time between students in different subjects. We assumed that all subjects are equally difficult. Variations in the use of time arise as a result of the ways in which courses of study are constructed, their special characteristics and the different responsibilities that students have in addition to their studies.

The percentage of students who said they had normal study progression that semester varied greatly from 37 % in sociology to 76 % in economics. Furthermore, in economics 6 % had faster than normal study progression while this pertained to 3 % of those studying sociology. The highest percentage of "fast" students were in mathematics and the natural sciences. In that semester 15 percent of the students had faster than average study progression.

The average number of hours spent studying weekly varies from 20.9 in sociology to 31.2 in mathematics and the natural sciences. Similarly, employment varies from 14.8 to 8.1 hours a week. In addition, more of the sociology students have children.

If we compare the use of time by students who said they had normal study progression that semester, variations in the use of time decrease greatly. In all subjects the average time used for studying is higher for those students who say they have normal study progression than the corresponding average for all students. Similarly, students in all subjects who have normal study progression are employed fewer hours than the average number of hours used for gainful employment in their subject area. It appears that working may hinder students in having normal study progression. The higher the average age and the more hours spent in gainful employment by subject area, the lower the average amount of time spent studying.

Study habits

It is not just the use of time which varies from subject to subject. Study habits, or the relationship between different activities, vary also. For example, law students spend 69 percent of their time reading, while mathematics and natural science students use only 38 percent of their study time reading. The importance of formal instruction varies also. Nordic language students use 31 percent of their studying time for instruction, while sociology students only spend 16 percent of their studying time for lectures, seminars and colloquiums.

Study habits change gradually as students advance. Independent study (reading, writing a thesis, computing and laboratory research) are much more pronounced at a major subject level than at a basic or intermediate level in all subjects except law. On the other hand, in law a high percentage of students at all levels study independently. Law appears to be a subject which least changes character by course level. Major subject students in the areas we researched have more "similar" study habits than those studying at a basic or intermediate level.

Where do students study?

Most students study at the university. The average student has 8.1 hours a week which are connected to activities at the university - instruction, computing, laboratory work. This is 30 percent of their total studying time. In addition to this, the average student spends a further 38 percent of his time, or 9.8 hours, at the university.

Campus presence varies by subject. Sociology students spend less than half of their study time at the university. Mathematics and natural science students, who spend most time at the university, are there for more than three-fourths of the time they spend studying. If we compare subjects, we find that the higher the percentage of studying which is done at the university, the higher the percentage of total hours used by students on average for studying.

When do students study?

Other than looking at the average use of time per student, we have also looked at when students spend their time. Their activities are somewhat similar to those which we would expect of "normal" working groups, they are very active during normal working days and not so active on the weekends.

Most students are active between 9 a.m. and 5 p.m. However, a high percentage of these students are active after the end of a normal working day. Approximately every third student, for example, was studying Wednesday evening at 6:35. It does not appear that night or evening studying is particularly widespread among the students we studied.

We know that gainful employment reduces the time spent studying. Most work and study takes place between 9 a.m. and 5 p.m. In other words, increased employment among students apparently results in lower utilization of university facilities and course participation. Let us use Wednesday 1:35 in the afternoon as an example: We know that less than one fourth of those students who had gainful employment were at the university that day, while over half of the nonworking students were present. At all times the percentage of those students on campus was lower for those who were working than for those who were not. In other words, when employment among students increases, one can increase the number of university student places without this resulting in fewer places in reading rooms, at terminals or seminars.

NAVF'S UTREDNINGSINSTITUTT

NORGES ALMENVITENSKAPELIGE FORSKNINGSRÅD
WERGELANDSVEIEN 15 - 0167 OSLO 1 - TELEFON (02) 20 65 35

Oslo, mars 1985

Undersøkelse av studenters tidsbruk

NAVF's utredningsinstitutt vil med dette melde fra at du, sammen med ca. 1200 andre studenter, er trukket ut til å være med i tidsnyttingsundersøkelsen i prosjektet «Studentenes tidsbruk og studieforhold». Tidsregistreringen skal foregå i perioden 18.-24. mars, og du vil motta skjema og nærmere instruksjer i løpet av neste uke.

Formålet med dette prosjektet er å skape et bilde av hvordan dagens studenter fordeler tiden mellom studier, arbeid og studenttillitsverv. Undersøkelsen er støttet av universitetene i Oslo og Bergen, Norsk Studentunion, Kultur- og vitenskapsdepartementet og Rådet for forskning for samfunnsplanlegging (NAVF).

Kunnskap om studentenes tidsbruk er viktig for planleggingen av høyere utdanning, for eksempel når det gjelder organiseringen av undervisningstilbudene og studiefinansieringen. Vi vet allerede nå at det finnes en rekke ulike tilpasninger til studentrollen, blant annet som følge av at stadig flere kombinerer studiene med inntektsgivende arbeid og at det blant studentene finnes en betydelig gruppe av småbarnsforeldre.

Tidsnyttingsundersøkelsen er en fortsettelse av en spørreskjemaundersøkelse som ble foretatt blant studentene i fjor høst. Noen foreløpige hovedresultater fra denne undersøkelsen finner du på baksiden av dette brevet. Utvalgene til de to undersøkelsene er trukket uavhengig av hverandre, men fra de samme fagene. Noen av dere vil derfor ha fått tilsendt begge skjemaer.

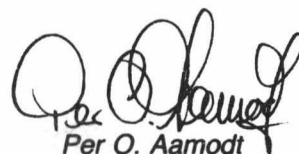
Du kan vinne en reise til kr. 3000,- ved å være med i undersøkelsen!

Vi er klar over at det kan være arbeidskrevende å føre tidsregistrering for en hel uke, men håper at du finner undersøkelsens formål viktig nok til å ta deg bryet. Som en ekstra takk og påskjønnelse til de som fyller ut og sender inn skjemaet vil det bli loddet ut en reise til en verdi av kr. 3000,- og dessuten 7 ekstragevinster til en samlet verdi av kr. 2000,-. En lodd-seddel vil bli sendt ut sammen med tidsregistreringsskjemaet.

Utredningsinstituttet ser det som svært viktig å garantere alle som svarer full anonymitet. Skjemaene vi sender ut vil være uten nummerering, og vi har ingen mulighet til å identifisere hvem som har svart. Det vil heller ikke bli sendt ut noen puring til de som ikke svarer, men hele utvalget vil motta et påminnelsesbrev etter påske.

Med vennlig hilsen
NAVF's utredningsinstitutt

Otto Hauglin

Per O. Aamodt

Studentenes tidsbruk og studieforhold

NOEN HOVEDRESULTATER

Andel som oppgir at de har brukt lesesal og som ikke har fast plass:

	Hist-fil Oslo	Hist-fil Bergen	Samfvit Oslo	Jus Oslo	Mat-nat Oslo	NTH Tr.heim	Alle
	66%	55%	51%	80%	60%	67%	63%

På spørsmål om det er vanskelig å få plass på lesesalen, fordeler disse seg slik:

	Hist-fil Oslo	Hist-fil Bergen	Samfvit Oslo	Jus Oslo	Mat-nat Oslo	NTH Tr.heim	Alle
Ja, ofte	0%	11%	1%	82%	2%	7%	19%
Ja, noen ganger	3%	14%	11%	9%	12%	27%	13%
Ja, men sjelden	2%	13%	16%	3%	14%	22%	12%
Nei, aldri	95%	61%	72%	6%	73%	44%	56%
Sum (N =)	100% (n = 250)	99% (n = 194)	100% (n = 204)	100% (n = 279)	101% (n = 237)	100% (n = 292)	100% (n = 1456)

«Mener du at du har fått en brukbar oversikt over ditt fag dette semesteret eller føler du deg usikker?»

	Hist-fil Oslo	Hist-fil Bergen	Samfvit Oslo	Jus Oslo	Mat-nat Oslo	NTH Tr.heim	Alle
Sikker på å være i rute	14%	15%	15%	12%	14%	17%	15%
Nokså sikker	34%	30%	32%	41%	39%	43%	37%
Usikker på å ha kommet langt nok	42%	41%	40%	35%	34%	33%	37%
Usikker på å kunne fullføre studiene	8%	11%	9%	6%	8%	2%	7%
Ubesvart	3%	3%	4%	6%	4%	5%	4%
Sum (N =)	101% (n = 367)	100% (n = 350)	100% (n = 399)	100% (n = 347)	99% (n = 395)	100% (n = 437)	100% (n = 2295)

«Har du inntektsgivende arbeid eller studenttillitsverv ved siden av studiene dette semesteret?»

	Hist-fil Oslo	Hist-fil Bergen	Samfvit Oslo	Jus Oslo	Mat-nat Oslo	NTH Tr.heim	Alle
Hverken arbeid eller verv	38%	43%	26%	41%	39%	68%	43%
Inntektsgivende arbeid	57%	50%	65%	52%	54%	21%	49%
Studenttillitsverv	6%	7%	13%	5%	9%	8%	8%

«Hvordan betrakter du dine/husholdningens inntekter . . .?»

	Hist-fil Oslo	Hist-fil Bergen	Samfvit Oslo	Jus Oslo	Mat-nat Oslo	NTH Tr.heim	Alle
Tilstrekkelige	63%	63%	63%	66%	68%	78%	67%
For små	28%	31%	33%	25%	25%	18%	26%
Ubesvart	9%	6%	4%	8%	8%	5%	6%
Sum (N =)	100% (n = 367)	100% (n = 350)	100% (n = 399)	99% (n = 347)	101% (n = 395)	101% (n = 437)	99% (n = 2295)

«Antall barn i husholdningen . . . og yngste barns alder»:

	Hist-fil Oslo	Hist-fil Bergen	Samfvit Oslo	Jus Oslo	Mat-nat Oslo	NTH Tr.heim	Alle
Andel med barn 0-6 år	16%	15%	16%	8%	7%	3%	11%
Andel med hjemmeboende barn uansett alder	25%	27%	29%	14%	10%	3%	18%

NAVF'S UTREDNINGSINSTITUTT

NORGES ALMENVITENSKAPELIGE FORSKNINGSRÅD
WERGELANDSVEIEN 15 - 0167 OSLO 1 - TELEFON (02) 20 65 35

Oslo, mars 1985

Studentenes tidsbruk og studieforhold

Som du tidligere har fått brev om, får du nå tilsendt skjema for tidsregistrering. Hensikten med denne undersøkelsen er å få kartlagt nærmere hvordan studentene deler sin tid mellom studier, inntektsgivende arbeid, omsorgsarbeid osv. Spesielt er vi ute etter å identifisere faktorer som er til hinder for en effektiv utnyttning av studietida.

Vi vet at det i dag er en rekke forskjellige typer studenter, alt fra den «vanlige» heltidsstudenten til personer som leser et fag ved siden av full jobb. Hensikten med vår undersøkelse er ikke å utpeke en enkelt form for studieatferd som ideell, men nettopp å fange opp og belyse mangfoldet av studietilpasninger. Det er derfor svært viktig at *alle* besvarer skjemaet, også de som ikke har brukt særlig mye tid på studiene i den aktuelle uka.

Tidsregistreringen skal foregå i uke 12, fra og med mandag 18. mars kl. 00.00 til søndag 24. mars kl. 24.00. I denne perioden er det bare aktiviteter i forbindelse med studiet, inntektsgivende arbeid og studenttillitsverv som skal registreres. Søvn, fritid og andre aktiviteter skal ikke registreres, men vil bli stående som tomme felter i tidsregistreringsskjemaet. En del andre faktorer som har betydning for tidsbruken forsøker vi å kartlegge ved hjelp av spørsmålene på skjemaets 1. og 4. side. Disse spørsmålene besvares etter at selve tidsregistreringen er foretatt.

Skjemaets midtoppslag inneholder selve tidsregistreringsskjemaet med registreringsnøkkel og rettledning. Et par eksempler viser dessuten hvordan registreringen skal foretas. Vi vedlegger to eksemplarer av skjemaet, slik at du kan bruke ett til kladd. Det ferdige utfylte skjemaet sender du tilbake i vedlagt returkonvolutt snarest mulig etter 24. mars.

Vedlagt i denne sendingen vil du også finne loddsettelen til undersøkelsens gratislotteri. For å være med i trekningen i lotteriet må du klippe av den nederste delen av loddsettelen og returnere den i samme konvolutt som det utfylte skjemaet.

Skjemaet er ikke nummerert, og vi har ingen muligheter for å identifisere svarerne. Alle som har fylt ut skjemaet er derfor sikret full anonymitet.

Dersom det er noe du vil spørre om vedrørende utfyllingen, kan du kontakte Nils Vibe eller Per O. Aamodt ved Utredningsinstituttet, tlf. 20 65 35.

Med vennlig hilsen
NAVS's utredningsinstitutt

Otto Hauglin

Per O. Aamodt

NAVF'S UTREDNINGSINSTITUTT

NORGES ALMENVITENSKAPELIGE FORSKNINGSRÅD
WERGELANDSVEIEN 15 - 0167 OSLO 1 - TELEFON (02) 20 65 35

Utredningsinstituttets gratislotteri 1985

Utredningsinstituttets tidsnyttingsundersøkelse foretas blant ca. 1200 studenter. Blant de som har besvart vårt tidsregistreringsskjema vil det bli trukket ut en vinner av en åpen reise til en verdi av kr. 3000,-. I tillegg kommer to boksjekker à kr. 500,- og fem gavekort à kr. 200,-.

For å være med i trekningen må du klippe av slippen nederst på dette skrivet og legge den i samme konvolutt som det utfylte skjemaet. Loddседler som returneres i egen konvolutt blir ikke med i trekningen. Vi har måttet gjøre det slik for å sikre at bare de som har fylt ut skjemaet blir med i trekningen. Siste frist for innsending av skjema og loddседdel er 20. april.

Du beholder den øverste delen av dette skrivet med loddnummeret øverst i høyre hjørne som din gjenpart av loddседdelen. De uttrukne vinnernumrene vil bli offentliggjort i Universitas nr. 7, 7. mai 1985. Dersom du ikke skulle ha tilgang til Universitas, kan du ringe Utredningsinstituttet etter denne dato.

Av hensyn til anonymiteten har vi ingen muligheter for å identifisere vinnerne. De som har vinnerloddene må derfor selv ta kontakt med Utredningsinstituttet ved Nils Vibe eller Per Olaf Aamodt, tlf. 20 65 35.

KLIPP AV OG SEND INN SAMMEN MED UTFYLT SKJEMA!

Utredningsinstituttets gratislotteri

Nr. 1234

NAVF'S UTREDNINGSINSTITUTT

NORGES ALMENVITENSKAPELIGE FORSKNINGSRÅD
WERGELANDSVEIEN 15 - 0167 OSLO 1 - TELEFON (02) 20 65 35

NAVF'S UTREDNINGSINSTITUTT

NORGES ALMENVITENSKAPELIGE FORSKNINGSRÅD
 WERGELANDSVEIEN 15 - 0167 OSLO 1 - TELEFON (02) 20 65 35

TIDSNYTTINGSUNDERSØKELSE BLANT STUDENTER
18.-24. mars 1985

Bakgrunnsopplysninger (besvares av alle)

1	Fødselsår	2	Kjønn: 1 ☐ Mann 2 ☐ Kvinne
3	Fag, emner og studietrinn dette semester: (For eksempel norsk hovedfag, 3. avd. jus, sosialøkonomi 2. avd., informatikk IN 105)		
4	Regner du studiet som din hovedbeskjeftigelse dette semester? 1 ☐ Ja 2 ☐ Nei		
5	Bostedskommune:		
6	Vil du si at uka 18.-24. mars var en typisk uke for deg dette semesteret? 1 ☐ Ja, temmelig typisk 2 ☐ Både og 3 ☐ Nei, helt atypisk Hvis du svarte nei på forrige spørsmål, kan du begrunne dette nærmere?		
7	Følger du vanlig studieprogresjon dette semester? 1 ☐ Ja 2 ☐ Nei, jeg er på etterskudd 3 ☐ Nei, jeg går raskere fram 4 ☐ Jeg er deltidsstudent og følger mitt eget tempo 5 ☐ Ingen av alternativene passer. Forklar nærmere:		
8	Familieforhold: 1 ☐ Ugift/tidligere gift 2 ☐ Gift/bor sammen med aktiv student 3 ☐ Gift/bor sammen med ikke-student Hvis du ikke er gift eller samboende, kan du gå fram til spørsmål 13		
9	Snakker du med ektefellen/samboeren din om studiene? (F.eks. om bøker du har lest, om undervisningen, studietekniske spørsmål, oppgaveskriving osv.) 1 ☐ Ja, ofte 2 ☐ Ja, av og til 3 ☐ Nei		
10	Hva slags yrke/stilling har ektefellen/samboeren? (F.eks. lektor, sjåfør, student, kontorassistent, hjemmевærende osv.)		
11	Hva slags utdanning har ektefellen/samboeren? 1 ☐ Har fullført universitets- eller høgskoleutdanning 2 ☐ Har midlertidig avbrudd i universitets-/høgskoleutdanning 3 ☐ Er ikke student og har ikke universitets-/høgskoleutdanning 4 ☐ Vi er begge studenter ved samme fakultet 5 ☐ Vi er begge studenter, men ikke ved samme fakultet 6 ☐ Ingen av alternativene passer. Presiser situasjonen nærmere:		
12	Vil du si at du og din ektefelle/samboer deler de samme faglige interessene? 1 ☐ Ja, i høy grad 2 ☐ Ja, i noen grad 3 ☐ I liten grad 4 ☐ Nei		

Glem ikke spørsmålene på skjemaets siste side!

Bruk helst rød eller grønn penn!

TIDSREGISTRERINGSSKJEMA

Dag	kl 00	kl 01	kl 02	kl 03	kl 04	kl 05	kl 06	kl 07	kl 08
Mandag									
Tirsdag									
Onsdag									
Torsdag									
Fredag									
Lørdag									
Søndag									

Dag	kl 08	kl 09	kl 10	kl 11	kl 12	kl 13	kl 14	kl 15	kl 16
Mandag									
Tirsdag									
Onsdag									
Torsdag									
Fredag									
Lørdag									
Søndag									

Dag	kl 16	kl 17	kl 18	kl 19	kl 20	kl 21	kl 22	kl 23	kl 24
Mandag									
Tirsdag									
Onsdag									
Torsdag									
Fredag									
Lørdag									
Søndag									

EKSEMPEL PÅ UTFYLING

	08	09	10	11	12	13	14	15	16
Onsdag		R	F		U			K	
Torsdag	R		A			A		R	S

158

У П Р У Т С Я И К О М И Н Г Р А Т У 2 П У В А М

Tidspunktet er beregnet på grunnlag av informasjonen som er gitt i skjemaet.

REGISTRERINGSNØKKEL

- H Lesing av faglig relevant litteratur hjemme
- U Lesing av faglig relevant litteratur på universitet, lesesal, bibliotek e.l.
- O Arbeid med skriftlig oppgave hjemme (hovedoppgave, avhandling, seminaroppgave o.l.)
- X Arbeid med skriftlig oppgave på universitet/lesesal/bibliotek e.l.
- F Tilhører ved forelesning
- S Deltaker på seminar
- K Deltaker i kollokviegruppe, gruppearbeid eller uformelle faglige samtaler med andre studenter
- V Faglige samtaler med veileder/lærer
- L Andre faglig relevante aktiviteter (laboratorieøvelser, arbeid ved EDB-terminal, feltarbeid, ulønnet faglig relevant praksis, intervjuer, ekskursjoner osv. Ta bare med den tiden som benyttes til faglig relevante aktiviteter. Ventetid i forbindelse med bruk av EDB-utstyr og laboratorium skal tas med.)
- A Inntektsgivende arbeid
- T Aktiviteter knyttet til studentlitsjerv
- R Reiser til og fra studiested og arbeidsplass. Reiser i tilknytning til studentlitsjerv

VEILEDNING FOR UTFYLING AV TIDSREGISTRERINGSSKJEMAET

I tidsregistreringsskjemaet skal du merke av de aktivitetene som er tatt med i registreringsnøkkelen til venstre. Du skal markere *start- og avslutningstidspunktene* for aktivitetene så nøyaktig som mulig for eksempel med 5 minutters nøyaktighet. Aktiviteter av kortere varighet enn 15 minutter trenger du ikke markere. Du vil se hvordan denne markeringen er foretatt i eksemplet ovenfor.

Aktivitetenes varighet markeres ved hjelp av vannrette streker, mens *aktivitetstypen* symboliseres av kodebokstavene i registreringsnøkkelen.

Husk at du bare skal ta med de aktivitetene som er nevnt i registreringsnøkkelen. Søvn, pauser, omsorgsarbeid, fritidsaktiviteter, sosialt samvær, besøk på hjemstedet skal altså ikke registreres, men vil framstå som tomme felter i skjemaet.

Pauser på inntil 15 minutters varighet *innenfor en og samme aktivitetstype* skal ikke markeres. En forelesning som varer fra 9.15 til 11.00 markeres altså med en ubrutt, vannrett strek fra 9.15 til 11.00 selv om det ble tatt en pause fra ca. 10.00 til 10.15. Kaffe- og røykepauser i arbeidet skal heller ikke markeres dersom de ikke varer lengre enn 15 minutter.

Alle andre pauser innenfor samme aktivitetstype skal markeres med tomme felt. En mid-dagspause fra 11.30 til 12.00 skal altså framstå som et brudd i aktiviteten slik det er gjort i eksemplet ovenfor.

Dersom du skulle ha spørsmål om utfyllingen, ber vi deg kontakte Per Olaf Aamodt eller Nils Vibe på telefon 20 65 35.

Bruk helst rød eller grønn penn ved utfyllingen. Det vil forenkle kodearbeidet for oss.

Lykke til med utfyllingen!

Uttyllende kommentarer:

Besvares av studenter som har omsorg for barn

13 Antall hjemmeboende barn: 14 Yngste barns alder: år

15 Hadde du ansvar for pass av barn på dagtid (kl. 9-15) i løpet av ukas fem første dager? 1 Ja 2 Nei

16 Hvis ja, hvilke dager passet du barn?
 Mandag Tirsdag Onsdag Torsdag Fredag

17 Hvis du passet barn på dagtid i løpet av uka, kunne du da kombinere barnepass og studier (for eksempel lesing, oppgaveskriving o.l.)?
 1 Ja, i stor utstrekning 2 Ja, til en viss grad 3 Nei/ubetydelig

18 Har du hatt ansvar for bringing/henting av barn til/fra barnehage, dagmamma, skole e.l. i løpet av tidsrommet 18.-22. mars?
 1 Ja, eneansvar 2 Ja, hoveddelen av ansvaret
 3 Ja, omlag halvparten av ansvaret 4 Ja, men bare en mindre del av ansvaret 5 Nei
 Ytterligere kommentarer til spørsmålene om omsorgsarbeid med barn:

Besvares av studenter som har utført inntektsgivende arbeid i løpet av tidsrommet 18.-24. mars 1985

19 Hva slags arbeid har du hatt uka 18.-24. mars?
 (For eksempel hjelpelærer, nattevakt, avdelingshjelp, drosjesjåfør osv.
 Hvis du har hatt flere jobber, svarer du ut fra den du regner som viktigst.)

20 Hvilken sektor av arbeidslivet tilhører arbeidsplassen?
 (Sett kryss ved det alternativet som passer best, eller spesifiser nærmere dersom ingen av alternativene passer.)

1 ☐ Universitet, høgskole forskningsinstitutt o.l.	7 ☐ Jordbruk, skogbruk, fiske	14 ☐ Nærings- og fagorganisasjon, politisk og ideologisk org.
2 ☐ Annen undervisnings- institusjon el. skole	8 ☐ Industri, bergverk, oljeutvinning	15 ☐ Annen virksomhet: hvilken?
3 ☐ Helse- og sosialsektor	9 ☐ Bygg, anlegg, kraft- og vannforsyning
4 ☐ Offentlig administrasjon	10 ☐ Varehandel, hotell og restaurant	Eksempler: Oslo Sporveier: kategori 12 Securitas: kategori 13 Ringnes Bryggeri: kategori 8
5 ☐ Annen offentlig virksomhet	11 ☐ Bank, finans, forsikring	
6 ☐ Presse, kringkasting film, teater o.l.	12 ☐ Samferdsel og transport	
	13 ☐ Vaktarbeid o.l.	

21 Anser du arbeidet som relevant for studiene? (Sett kryss ved det alternativet som passer best)

1 ☐ Ja, arbeidet har tilknytning til studiet (lønnet prosjektarbeid i forbindelse med hovedoppgave, lønnet praksis o.l.)	2 ☐ Ja, svært relevant, men ikke direkte tilknyttet studiet	4 ☐ Nei, ikke relevant for studiet
	3 ☐ Ja, til en viss grad relevant	

22 Har du kunnet kombinere arbeidet med studiene i tidsrommet 18-24. mars?
 (Sett kryss ved alle alternativ som passer)

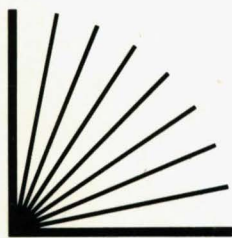
1 Nei 2 Ja, har lest i arbeidstida 3 Ja, har arbeidet med skriftlig oppgave
 4 Ja, har hatt faglige samtaler med arbeidskamerater 5 Ja, har brukt arbeidsplassens utstyr til faglige formål

Ytterligere kommentarer til spørsmålene om inntektsgivende arbeid:

Delrapport 3 fra prosjektet: Studentenes tidsbruk og studieforhold.

Tidligere utgitt: Trengsel eller trivsel? Notat 11/85.

Belastning eller berikelse? Notat 8/86.

NAVF's utredningsinstitutt
Norges allmennvitenskapelige forskningsråd
Munthes gate 29, 0260 Oslo 2
Telefon (02) 55 67 00

Institute for Studies in Research and Higher Education
The Norwegian Research Council for Science and the Humanities
Munthes gate 29, 0260 Oslo 2, Norway